

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií, Katedra veřejné a sociální politiky

Julie Charvátová

Nastolení politiky boje proti extremismu

Diplomová práce

Praha 2011

Autor práce: **Julie Charvátová**

Vedoucí práce: **PhDr. Vilém Novotný**

Oponent práce:

Datum obhajoby: **2011**

Hodnocení:

Bibliografický záznam

CHARVÁTOVÁ, Julie. *Nastolení politiky boje proti extremismu*. Praha, 2011. 89 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií. Katedra veřejné a sociální politiky. Vedoucí diplomové práce PhDr. Vilém Novotný.

Abstrakt

Cílem této diplomové práce bylo zjistit, jakým způsobem byla nastolena politika boje proti extremismu v roce 2009. Celá problematika je zkoumána na základě teorie tří proudů amerického vědce J. W. Kingdona a její částečné modifikace od Nikolaose Zahariadise. Tato teorie je založena na existenci tří proudů, ve kterých dochází k nezávislému vývoji. Jedná se o proud problémů, politický proud a veřejněpolitický proud. Za určitých podmínek dochází ke střetu těchto proudů, přičemž se otevírá okno politiky. Otevření okna politiky je signálem pro Policy Entrepreneurs, kteří se svým vlivem mohou zasloužit o nastolení nové politiky. Nastolení politiky probíhá v okně nazvaném párování.

V souvislosti s problematikou pravicového extremismu se v proudu problémů objevují extremistické skupiny a jejich činnost, která způsobuje vznik problému. V tomto konkrétním případě se jedná o nejdůležitější proud, protože politika proti extremismu byla nastolena jako reakce na existující problém. V politickém proudu se objevuje ideologie politických stran a nálada veřejnosti. Ideologie relevantních politických stran však v kontextu s problematikou extremismu nehraje významnou roli. Ultrapravivé politické strany jsou zařazeny v proudu problémů a další relevantní politické strany mají společný zájem na potlačení projevů extremismu a vystupují jednotně i v názorech na řešení tohoto problému. Nálada veřejnosti zde potvrzuje, že projevy pravicového extremismu je třeba řešit. Veřejněpolitický proud v sobě nese zájem na zachování obecně uznávaných hodnot ve společnosti a také nástroje pro řešení problému. Žádní kvalitní Policy Entrepreneurs se v tomto případě neobjevili, takže je zřejmé, že politika boje proti extremismu byla nastolena i bez jejich výrazného přičinění. V okně párování došlo k reaktivnímu nastolení nové politické agendy.

Abstract

The aim of the thesis was to find the process of agenda-setting the politics of fight against extremism in the year 2009. The whole problems are researched on the basis of the Multiple Stream Theory by American scientist J. W. Kingdon and its particular modification by Nikolaos Zahariadis. This theory is based on the existence of three streams with independent development. That is problem stream, politics stream and policy stream. Under specific circumstances the three streams clash and in this case a policy window is going to be opened. Opening of the policy window is a sign for policy entrepreneurs who can influence the agenda-setting of new politics. Agenda setting takes place in the Windows called Coupling.

In the context of agenda setting of the politics of fight against extremism the Problem Window is the most important. This window is created by various right wing extremist groups and its activity. The Politics Stream is created by the ideology of political parties and National Mood. The ideology of relevant political parties doesn't play any significant roles. The right wing political parties are included in the Problem Window and others relevant political parties have collective concern about rejection the manifestation of right extremism and they also have a unified interest on its solving. National Mood here just confirms that the problems with right wing extremism are needed to be solved. The Policy Stream is created by common values and tools for solving the concrete problems. Any first rate Policy Entrepreneurs didn't occurred so that it can be said that the politics of fight against extremism was set without their endeavour. The new politics agenda was set in the window called Coupling.

Klíčové výrazy

Extremismus, okno politiky (Policy Window), okno problémů (Problem Window), Policy Entrepreneurs, politika boje proti extremismu, proud politiky, proud problémů, teorie tří proudů, veřejněpolitický proud.

Keywords

Extremism, Multiple Stream Theory, Policy Entrepreneurs, Policy Stream, Policy Window, Politics of fight against extremism, Politics Stream, Problem Stream.

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 19. 5. 2011

Julie Charvátová

TEZE DIPLOMOVÉ PRÁCE

Univerzita Karlova v Praze

Fakulta sociálních věd

Institut sociologických studií

Katedra veřejné a sociální politiky

PŘEDPOKLÁDANÝ NÁZEV DIPLOMOVÉ PRÁCE:

UTVÁŘENÍ POLITIKY BOJE PROTI EXTREMISMU V ČR

DIPLOMANT: Julie Charvátová

KONZULTANT: PhDr. Vilém Novotný

1. Vymezení předmětu zkoumání

Předmětem zkoumání diplomové práce je analýza nastolování politiky (agenda-setting) boje proti extremismu v České republice. Jedná se o případovou studii v rámci teorie Multiple Streams Framework amerického vědce Johna W. Kingdona a její pozdější částečné modifikace z výzkumů řeckého badatele N. Zachariadiase.

Dle Ústavy je Česká republika svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát založený na úctě k právům a svobodám člověka a občana¹. Příslušnost ke kterékoli národnostní nebo etnické menšině nesmí být nikomu na újmu², to je ustanovení Listiny základních práv a svobod. Tato práva a svobody jsou vzhledem ke komunistické historii českého státu poměrně nová, a přesto si některé organizované skupiny nebo jednotlivci těchto „výdobytků“ svobody neváží, kritizují je a v horším případě i podnikají různé fyzické útoky proti ústavně zakotveným právům.

Ultrapracicové (extremistické) strany a hnutí se vyskytují téměř ve všech politických systémech s etablovaným stranickým systémem. Ultrapracicové politické strany se dokonce v poslední době dostávají i do parlamentů vyspělých demokratických zemí³, Českou republiku nevyjímaje. Důvodů proč tomu tak je, existuje několik, a proto politologové rozčlenili ultrapracicovou (i ultralevicovou) část stranického spektra. Ne všechna hnutí jsou extremistická, nicméně jejich ideje a rétorika se leckdy extrémní může zdát. Mezi ultrapracicové uskupení řadíme politické strany radikální a strany extrémistické (Mareš, 2003 str. 32). Vzhledem k tomu, že vliv české ultralevice byl ve sledovaném období spíše marginální (Ministerstvo vnitra České republiky, 2010) v dalším textu se zabýváme pouze českou ultrapracicí.

Proniknutí extremismu do povědomí obyvatel ČR lze dát do souvislosti s všeobecným uvolněním poměrů po roce 1989. V této době však tento jev nebyl považován za zásadní problém⁴, o čemž svědčí nezákonná, ale mnohdy veřejná propagace nacismu, rasismu a dalších extremistických názorů⁵. V průběhu doby vzniklo několik radikálních a ultrapracicových politických stran a neoficiálních sdružení příznivců extremismu. Jejich činností se od počátku zabývali odborníci na extremismus a

¹ Ústava České republiky, hlava první, článek 1

² Listina základních práv a svobod, Hlava třetí, článek 24

³ Nizozemí, Rakousko, Švýcarsko

⁴ Zde vycházím z denního tisku, který se problematice pravicového extremismu začal ve větší míře věnovat až v druhé polovině devadesátých let.

⁵ Např. projev PhDr. Miroslava Sládka v parlamentu ČR ze dne 25. 7. 1995: „*Cikáni by měli být trestně odpovědní již od narození, protože to je jejich největší zločin.*“

mezinárodní organizace zabývající se tímto tématem, ale ucelenou agendou Ministerstva vnitra ČR se tento jev stal až od poloviny devadesátých let⁶. Důvodem byl postupný přechod od verbálních projevů k násilným činům (Marešová, 1999 str. 6), o čemž svědčí i prudký nárůst trestných činů s extremistickým podtextem na konci devadesátých let (MV ČR, 2008). V této době toto téma také více proniklo do denního tisku a dalších multimédií.

Již v této době odborníci upozorňovali na to, že projevy extremismu nelze zvládnout pouze prostřednictvím legislativních norem (Marešová, 1999 str. 7). Česká vláda se touto problematikou začala okrajově zajímat, mj. byl zřízen post ministra pro lidská práva a menšiny, ale k přijetí politiky, respektive Strategie boje proti extremismu došlo až v dubnu roku 2009.

Vzhledem k povaze této diplomové práce není středobodem zkoumání problematika extremismu jako fenoménu, ale proces vzniku a přijetí výše zmiňované Strategie boje proti extremismu. Laicky řečeno, jedná se o výzkum událostí, zainteresovaných aktérů a dalších jevů, které způsobily, že se extremismus dostal do vládní agendy.

2. Teoretická východiska

3. Teorie Multiple Streams Framework⁷

Multiple Streams Framework je základním teoretickým východiskem celé diplomové práce. Jedná se o teorii amerického vědce J. W. Kingdona. Uvedený autor teorii koncipoval v rámci amerického prezidentského systému, na prostředí parlamentní demokracie ji aplikoval Nikolaos Zahariadis, který vytvořil několik případových studií týkajících se evropských zemí.

Prostřednictvím této teorie je vysvětlen proces nastolení politiky boje proti extremismu v České republice. Teorie Multiple Streams Framework vychází z předpokladu, že každá politika vzniká v prostředí víceznačnosti názorů a navíc je určitým způsobem časově omezená. Teorie pracuje s třemi nezávislými proudy, které se problému věnují. Prvním je proud problémů, ve kterém se dějí skutečnosti, které zajímají aktéry z jiných proudů (Zahariadis, 2003, s. 153). Jde o věcnou záležitost, podpůrný prostředek

⁶ Za rok 1997 byla poprvé zveřejněna zpráva o problematice extremismu na území ČR.

⁷ V českém prostředí se uvedenou teorií zatím nikdo nezabýval, takže je problém s českou terminologií. Proto v mnoha případech používám terminologii anglickou, protože překlad je téměř nemožný.

pozdějších událostí, který zároveň může sloužit jako důkazní materiál v dalších fázích přijímání dané politiky (Zahariadis, 2003, s. 153)

Dalším proudem je tzv. Politics Stream. Tento proud je založen na stranické ideologii, tedy na tom, zda problémy vznikající v prvním proudu jsou v souladu s programy a ideologií politických stran. Ideologie a programy jednotlivých politických stran se však formulují v určitém národním prostředí, jehož nálada a postoj k danému tématu může přispět ke změně proklamovaných cílů jednotlivých politických stran (Zahariadis, 2003, s. 154).

Posledním proudem je tzv. Policy Stream, v jehož rámci dochází ke střetávání různých idejí, jejichž původci jsou specialisté z řad úředníků, vědců a jiných výzkumníků. Ideje jsou prezentovány formou různých diskusí, policy papers, nebo se mohou dostat do podvědomí na základě doslechu. Pokud má být daná politika realizována, je velmi důležité, aby základní ideje „přežily“ (Sabatier, 2007, s. 23).

Ve chvíli, kdy se jednotlivé proudy střetnou, otevře se na omezenou dobu tzv. Policy Window. Pokud se toto okno otevře, nastoupí Policy Entrepreneurs, jacísi političtí inovátoři, kteří se různými přesvědčovacími technikami snaží o to, aby se dané téma stalo součástí vládní agendy. Pokud jsou úspěšní, začne vznikat nová politika, nebo se pozmění politika stávající.

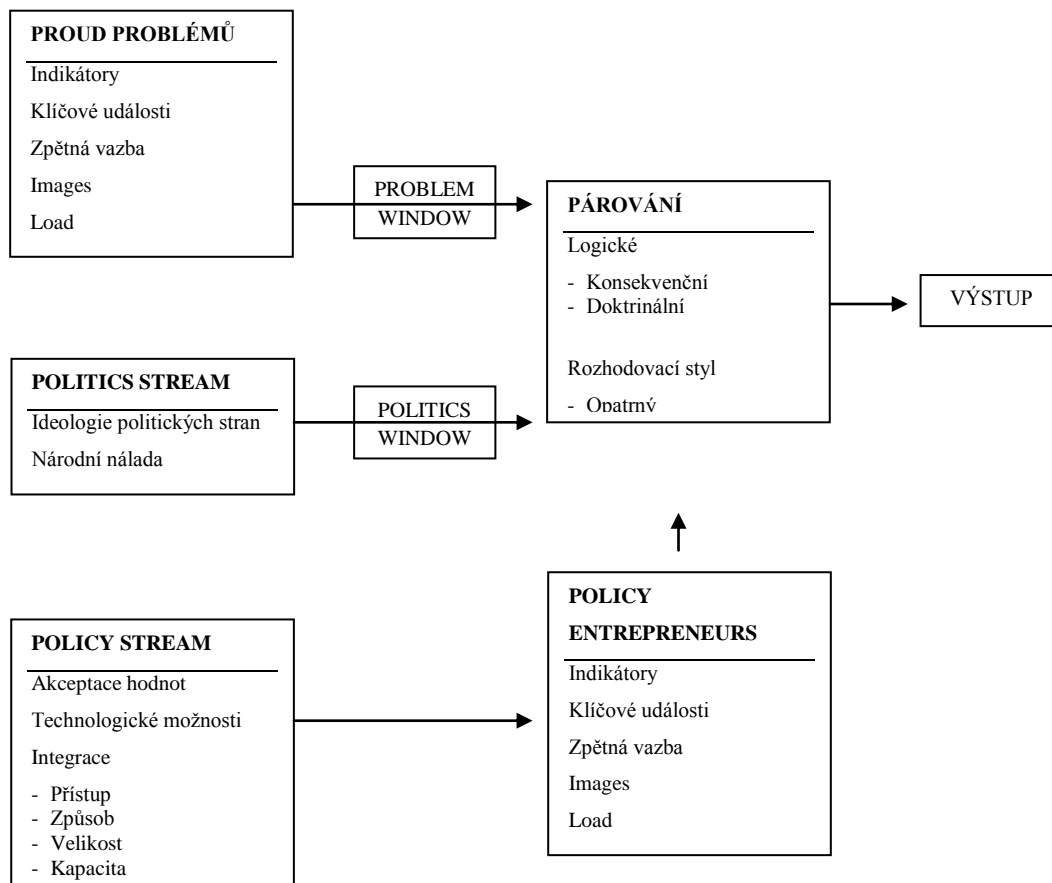
Nutno dodat, že Zahariadis nepracuje čistě s Policy Windows, jako místem střetu jednotlivých proudů. Rozlišuje navíc, z jakého podnětu se okno otevřelo, pokud základy pro otevření vycházejí z proudu problémů, nazývá oblast střetu oknem problémů, a pokud základy vycházejí z Politics stream, pak oblast střetu nazývá Politics Windows. (Zahariadis, 2003, s. 153). Hlavními autory teorie jsou již zmínění J. W. Kingdon a N. Zahariadis.

4. Definice extremismu

Druhým teoretickým východiskem je teorie extremismu. Základní rozdělení extremismu je na pravicový a levicový. Kritériem pro vymezení těchto typů je ideová orientace (Mareš, 2003, s. 23-32). V dalším textu se však již jedná o extremismus pravicový, protože právě jeho projevy byly východiskem pro nastolení politiky boje proti extremismu. Pravicový extremismus je označován jako antiteze demokratického státu, s čímž souvisí i jeho další projevy – rasismus, xenofobie a další. Na základě výše uvedené definice je popsána problematika extremismu v českém prostředí. Hlavními autory zabývajícími se extremismem jsou M. Mareš, J. Charvát a Š. Danics.

5. Strukturace výzkumného problému

Strukturace výzkumného problému vychází z diagramu Multiple Streams Framework, který vytvořil jeden z hlavních teoretiků tohoto směru Nikolaos Zahariadis.

(Zahariadis, 2003, s. 153)

První částí analýzy je Proud problémů (Problem stream), je to oblast, ve které dochází ke vzniku budoucího problému. Atributy tohoto proudu jsou základem první části analýzy.

Prvním atributem jsou **Indikátory** (Indicators) tj. okolnosti poukazující na možnost vzniku problému (Zahariadis, 2003, s. 152). V případě této diplomové práce se jedná o statistiky trestných činů s extremistickým podtextem, existence oficiálních i neoficiálních extremistických uskupení, jejichž programy se neshodují se základními hodnotami vyspělých demokratických systémů a současně jsou založeny na porušování lidských práv.

Druhým atributem jsou **Klíčové události** (Focusing Events). Jedná se o události, které na problém zcela jasně poukážou a nasměrují jej do popředí veřejného i politického zájmu (Zahariadis, 2003, s. 153). V tomto případě se jedná o rasisticky motivovaný útok na

romskou rodinu ve Vítkově na jaře roku 2009 a např. „milice“ extremistických politických stran založených na „ochranu“ většinového obyvatelstva před nepřizpůsobivými občany.

Třetím atributem je **Zpětná vazba** (Feedback). V kontextu teorie jde o dopady řešení určitého problému. V některých případech může nastolení jakéhokoliv řešení způsobit vznik problému nového (Zahariadis, 2003, s. 154). Zde lze uvést jako příklad zrušení Dělnické strany a následná aktivace Dělnické strany sociální spravedlnosti.

Dalším atributem jsou **Policy Images**, jde o vnímání a přístup k problému ze strany široké veřejnosti, státní správy a potažmo i vládních úředníků. Problém může být skrytý a pak záleží na obratnosti Policy Entrepreneurs, zda se jim podaří problém přesně definovat a dostat ho tak do popředí politického zájmu (Zahariadis, 2003, s. 154). Extremismus a jeho projevy jsou však obecně chápány jako negativní jevy, takže v tomto případě se žádné zjevné Policy Images nevyskytují.

Posledním atributem proudu problémů je **Problem load**. V kontextu teorie jde o to, že o pozornost politiků usiluje nesčetné množství problémů, což má za následek neefektivní využívání dostupných informací týkajících se jednotlivých problémů (informací je mnoho a ne všechny jsou brány v potaz při nastolování určité politiky). Snaha o nastolení politiky na základě neanalytického výběru informací znemožňuje předvídat, jak efektivní bude finální výstup a jeho implementace (Zahariadis, 2003, s. 154). Bez důkladné analýzy tohoto atributu nelze říci, jaké informace hrály roli při nastolování politiky boje proti extremismu.

Druhou ucelenou částí analýzy je **Politics stream** a jeho atributy. Prvním atributem je **Stranická ideologie**. V klasickém stranickém levo-pravém stranickém systému patří ideologie k základním faktorům rozlišujícím jednotlivé politické strany. Konkrétní problémy vzniklé v proudu problémů mohou jednotlivé politické strany přijímat „za své“ na základě stranické ideologie (Zahariadis, 2003, s. 154). Vzhledem k profilování politických stran jakožto demokratických subjektů, nehraje tento atribut v analýze žádnou významnou roli, protože boj proti projevům extremismu je vlastní každé politické straně.

Druhým atributem je **Nálada veřejnosti** (National Mood). Většina jednotlivců obvykle o základních hodnotách smýšlí v mezích kulturní tradice. Změna v náladě veřejnosti může způsobit změnu v dosavadních veřejných politikách nebo politického systému jako celku (Zahariadis, 2003, s. 154). Ve vztahu k diplomové práci se může jednat o veřejný názor v lokalitách, na které byly zaměřeny akce extremistických skupin. Současně lze využít výsledky studentských voleb, které v problémových lokalitách vykazují podporu Dělnické strany sociální spravedlnosti (např. Varnsdorf).

Další částí analýzy je **Policy stream**, v jehož rámci dochází k „souboji“ názorů soutěžících o pozornost v politických kruzích (Zahariadis, 2003, s. 154). Analýza tohoto proudu bude zaměřena na všeobecně přijímané hodnoty, technické možnosti a nejdůležitější částí bude analýza integrace problémů do politického rozhodování.

Po analýze základních stavebních kamenů teorie, tedy jednotlivých proudů, bude následovat analýza činnosti politických inovátorů (**Policy Entrepreneurs**). Závěrečnou částí bude analýza oblasti střetu jednotlivých proudů. Zatím nelze říci, zda se bude jednat o Problem Window nebo Politics Window. Poslední dvě části analýzy jsou velmi složité, a proto je zatím nemohu představit a rozvést na konkrétních případech.

Část diagramu nazvaná **Párování** (Coupling) je již konkrétním výstupem všech předchozích částí. Je to souhrn, který jasně definuje, zda byla politika nastolena na základě otevření Problem Window, tedy jako reakce na problém (konsekvenční spojení) nebo zda byla nastolena na základě otevření Politics Window, tedy jako nastolení řešení problému, který by mohl nastat (doktrinální spojení) (Zahariadis, 2003, s. 155). V kontextu diplomové práce se zdá, že by mohlo jít o konsekvenční spojení, ale toto tvrzení je zapotřebí pomocí analýzy ověřit. Součástí uvedeného okna diagramu je také rozhodovací styl, který byl při nastolování politiky uplatňován. Opět i zde není možné uvést konkrétní příklad, protože bez důkladné analýzy rozhodovacího stylu, není možné tento styl zařadit.

6. Cíl diplomové práce

Cílem diplomové práce je zjistit, jakým způsobem se problém extremismu dostal do politické agendy.

Výzkumné otázky

- ▶ Byl problém s projevy extremismu natolik závažný, že se jeho řešení stalo jednou z profilových politik vlády?
- ▶ Jsou za proniknutí extremismu do vládní agendy zodpovědná média?
- ▶ Nebylo nastolení politiky proti extremismu pouze úhybným manévrem zakrytí skutečného problému, týkajícího se sociálního a v mnoha případech také fyzického vyloučení romských skupin obyvatelstva?

7. Výchozí předpoklady

Výchozí předpoklady práce úzce souvisí s výzkumnými otázkami. První předpoklad se týká prvních dvou výzkumných otázek. Jedná se o heuristiku říkající, že strategie boje proti extremismu (oficiální název užívaný MV ČR) vznikla na základě mediální kampaně, nikoliv jako reakce na vážný veřejný problém. Hlavním zdrojem pro potvrzení tohoto předpokladu je analýza statistických údajů o počtu trestných činů s extremistickým podtextem, analýza velikosti a počtu veřejných extremistických

shromáždění a obsahová analýza mediálních sdělení. Dalšími prameny jsou průzkumy veřejného mínění a jejich následné komentáře ze strany odborné veřejnosti (např. průzkum společnosti SANEP a následný komentář Zdeňka Zbořila) (SANEP.cz, 2010).

Druhý předpoklad se týká poslední výzkumné otázky. Dle této heuristiky je řešení problematiky extremismu pouze zástupným problémem. Skutečný problém spočívá v neřešené sociální situaci menšin, především Romů. Východiskem jsou statistické údaje týkající se problémových oblastí (Litvínov, Chomutov). Nebude přesně možné určit, jakého množství lidí se sociální problémy týkají, protože Romové se ke své národnosti nehlásí, ale lze vyjít z údajů týkajících se problémových oblastí. Ověření heuristiky spočívá v analýze programů a chování extremistických politických stran (např. DS) a prohlášení a chování dalších neoficiálních extremistických subjektů (např. Národní odpor).

8. Metody sběru dat

Vzhledem k původnímu prediktivnímu charakteru teorie Multiple Stream Framework, J. W. Kingdon využíval především metodu panelového elitního rozhovoru a analýzu dostupných pramenů. Základem metody byl periodicky se opakující rozhovor založený na stejných otázkách se stejným vzorkem respondentů v období několika let, v Kingdonově případě se jednalo o vysoce postavené úředníky státní správy, členy administrativy apod..

Pro tuto diplomovou práci není tato metoda použitelná. Důvodem je retrospektivní charakter výzkumu, takže není možné za pomoci rozhovorů vysledovat důvody zájmu či nezájmu o problém extremismu v daném čase. Rozhovory s hlavními aktéry nastolení politiky boje proti extremismu provedené v současné době, byť zaměřené na minulost, by nepřinesly odpovědi na otázky v rámci agenda – setting politiky, buď by byly zkreslené, nebo by se zřejmě týkaly již implementace a evaluace politiky.

Vzhledem k využití Kingdonovy teorie jako hlavního teoretického rámce celé práce a současně s jejím retrospektivním pojetím, je tedy ke sběru dat využita druhá metoda, která byla také základem Kingdonova zkoumání. Jedná se o analýzu dostupných pramenů týkajících se období před nastolením politiky boje proti extremismu. Hlavním zdrojem dat jsou dokumenty primární a především sekundární povahy a numerické záznamy, tedy statistická data.

Důležitým zdrojem poznatků je i obsahová analýza mediálních zpráv, protože média se danému tématu podrobně věnovala. Zde je zajímavý především vývoj zájmu médií o dané téma v kontextu skutečného stavu předmětu zkoumání.

9. Metody analýzy dat

Vedle analýzy všech dostupných typů pramenů je jednou z nejdůležitějších metod analýzy dat analýza aktérů, protože na základě této metody lze identifikovat jednotlivce a skupiny, kterých se agenda-setting politiky boje proti extremismu týkala. Postup analýzy vychází z knihy Arnošta Veselého a Martina Nekoly Analýza a tvorba veřejných politik: přístupy, metody a praxe (Veselý et al., 2007).

Další použitou metodou je analýza událostí. Tato metoda je založena na analýze dostupných primárních a sekundárních pramenů a statistických dat týkajících se zkoumaného problému. Na základě analýzy událostí může být vysvětleno formování politiky reagující na daný problém. Postup analýzy také vychází z výše uvedené knihy.

Poslední metodou je dimenzionální analýza, která je založena na hledání odpovědí na otázky „co, kde, kdy, kolik, jak závažné“ (Veselý et al., 2007, s. 225-231) v rámci výzkumného problému. V jistém smyslu tato metoda může suplovat metodu panelových rozhovorů respektive jejich vyhodnocování, protože je nutné vytvořit soubor otázek, na které se v rámci určitého časového období hledají odpovědi. Analýza opět vychází z dostupných pramenů primární a sekundární povahy a statistických dat a současně z orálních výpovědí očitých svědků.

Vzhledem k výše popsané nemožnosti provést smysluplný panelový interview a jeho následné kvantitativní vyhodnocení, lze v souhrnu lze říci, že jde o kvalitativní analýzu dat za využití metodologie především analýzy politiky a historické vědy.

10. Předpokládaná struktura diplomové práce

1. Úvod
2. Teoretická východiska
 - 2.1. Definice politického systému České republiky
 - 2.2. Extremismus v České republice
 - 2.3. Vymezení extremistických skupin v rámci českého stranického systému
3. Extremistická skutečnost v České republice
 - 3.1. Politické strany
 - 3.2. Neoficiální extremistické subjekty
 - 3.3. Extremistická mládež
 - 3.4. Extremistické akce veřejné
 - 3.5. Extremistické akce neveřejné
4. Protiextremistické akce
5. Analytická část
6. Závěry

11. Navrhovaná literatura

11.1. Literatura a časopisecké zdroje

CHARVÁT, Jan. 2007. *Současný politický extremismus a radikalismus*. Praha : Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-098-6.

DANICS, Stefan. 2010. *Extremismus, rasismus a antisemitismus*. Praha : Policejní akademie České republiky v Praze, 2010. ISBN: 978-80-7251-286-7.

FIALA Petr; STRMISKA Maxmilián. 1998. *Teorie politických stran*. Brno : Barrister & Principal, 1998. ISBN 80-85947-31-5.

KINGDON, John, W. 2003. *Agendas, alternatives, and public policies*. Londýn : Longman, 2003. ISBN 03211121856.

MAREŠ, Miroslav. 2003. *Pravicový extremismus a radikalismus v ČR*. Brno : Barrister & Principal, 2003. ISBN 80-86598-45-4 .

MAREŠOVÁ Alena at al. 1999. *Kriminologické a právní aspekty extremismu*. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1999. ISBN 80-86008-59-2.

Ministerstvo vnitra České republiky. 2010. Pecina: Boj proti extremismu je téma číslo jedna. *Parlamentní Listy.cz*. [Online] OUR MEDIA a.s., 4. 5 2010. [Citace: 10. 10 2010.] <http://www.parlamentnilisty.cz/arena/politici-voicum/164615.aspx>.

Rozhovor v časopisu Respekt. 2009. O extremismu s Janem Charvátém. *RESPEKT*. [Online] 19. 9 2009. [Citace: 26. 8 2010.] [http://respekt.ihned.cz/index.php?p=R00000_d&article\[id\]=38290490&article\[what\]=extremismus+%&article\[sklonuj\]=on](http://respekt.ihned.cz/index.php?p=R00000_d&article[id]=38290490&article[what]=extremismus+%&article[sklonuj]=on). ISSN 1801-1446.

SABATIER, Paul, A. at al. 2007. *Theories of the Policy Process*. Boulder, Colorado : Westview Press, 2007. ISBN-10: 0813343593.

VESELÝ, Arnošt a NEKOLA, Martin. 2007. *Analýza a tvorba veřejných politik: přístupy, metody a praxe*. Praha : SLON, 2007. ISBN 978-80-86429-75-5.

ZAHARIADIS, Nikolaos. 2003. *Ambiguity and Choice in Public Policy*. Washington, D.C. : Georgetown University Press, 2003. ISBN 0-87840-135-0 (pbk. : alk. paper).

11.2. Další zdroje⁸

Dokumenty Ministerstva vnitra České republiky: <<http://www.mvcr.cz>>

MV ČR. 2008. Celkový počet trestných činů s extremistickým podtextem zaevidovaných na území ČR v letech 1996 – 2004. *mvcr.cz*. [online]. 2008 [cit. 2011-05-11]. Dostupné z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/souteze/2006/sod/extremismus/10_statistiky.pdf>.

Výroční zprávy o extremismu: <<http://www.mvcr.cz/clanek/dokumenty-kriminalita-zpravy-o-extremismu.aspx>>

⁸ Všechny navrhované internetové zdroje byly staženy dne 9. 6. 2010

Dokumenty Českého statistického úřadu: <<http://www.czso.cz>>

Výsledky voleb: <<http://www.volby.cz/>>

Stránky extremistických politických stran a hnutí

Dělnická strana: <<http://www.delnicka-strana.cz>>

Sdružení pro republiku – republikánská strana Československa: <<http://www.republikani.com>>

Národní odpor: <<http://odpor.org>>

Trestní zákoník

Listina základních práv člověka a občana

Ústava ČR

SANEP.cz [online]. 2010-1-30 [cit. 2011-05-17]. SANEP: Nárůst vlivu extremistických stran.

Dostupné z WWW: <<http://www.protext.cz/zprava.php?id=11151>>.

V Praze dne 10. června 2010

Konzultant: PhDr. Vilém Novotný

Diplomant: Julie Charvátová

Podpis:

Podpis:

Obsah

Úvod	4
1. Obecný úvod do problematiky pravicového extremismu	12
1.1. Definice extremismu	13
1.2. Extremismus a radikalismus	13
1.3. Populismus	15
1.4. Demagogie	15
1.5. Propaganda.....	16
2. Zakotvení úpravy lidských práv v legislativě	17
2.1. OSN - náhled úpravy ochrany lidských práv	17
2.1.1. Všeobecná deklarace lidských práv	17
2.1.2. Úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace	18
2.2. Úprava lidských práv v České republice.....	18
3. Analýza aktérů	20
4. Obecný úvod do teorie tří proudů	23
4.1. Nepřímé ovlivňování politického rozhodování.....	23
4.2. Zájmové skupiny.....	23
4.3. Akademická obec.....	25
4.4. Média	26
4.5. Extremismus v médiích.....	27
4.6. Veřejné mínění.....	28
4.7. Volební kampaň a politické strany.....	29
5. Organizovaná anarchie či „ambiguity and choice in public policy“	31
5.1. Nejistá zúčastněnost (Fluid Participation)	31
5.2. Problematické preference.....	32
5.3. Nejasná technologie	32
6. Proud problémů.....	33
6.1. Klíčové události	33
6.2. Indikátory	34
6.2.1. Identifikace problému	34
6.3. Zpětná vazba	35
6.4. Definování problému	35
7. Proud problémů a extremismus.....	37
7.1. Policy Images a nastolení problému v kontextu extremismu.....	37
7.2. Klíčové události problematiky extremismu	38
7.2.1. Katastrofy a krize	38
7.2.2. Symbolika	40
7.2.3. Osobní prožitky.....	40

7.3. Indikátory problému.....	40
7.3.1. Kategorie první – prostředí nesnášenlivosti.....	41
7.3.2. Nedostatky plynoucí ze zprávy ECRI.....	42
7.3.3. Existence extremistických hnutí a jejich činnost.....	44
7.3.4. Legální politické strany.....	45
7.3.5. Neonacistická hnutí.....	49
7.3.6. Neonacistické hudební skupiny.....	50
7.3.7. Krajně pravicová nakladatelství a periodika.....	51
7.4. Události na extremistické scéně.....	52
7.4.1. Vývoj počtu trestných činů s extremistickým podtextem.....	55
8. Proud politiky.....	58
8.1. Ideologie politických stran.....	58
8.2. Nálada veřejnosti.....	58
8.3. Proud politiky a extremismus.....	58
9. Veřejněpolitický proud.....	60
9.1. Veřejněpolitický proud a problematika extremismu.....	61
9.2. Management času a prostý faktor času.....	62
9.3. Všeobecně přijímané hodnoty.....	64
9.4. Technická proveditelnost.....	65
10. Policy Entrepreneurs.....	68
10.1. Taktika Policy Entrepreneurs.....	68
10.2. Policy Entrepreneurs a politika boje proti extremismu.....	69
11. Okno politiky.....	72
11.1. Okno politiky v souvislosti s nastolením politiky boje proti extremismu.....	73
12. Párování (coupling).....	74
12.1. Párování v případě politiky boje proti extremismu.....	74
Závěr	76
Summary	80
Použitá literatura	84
Přílohy	90
Příloha č. 1: Oblast úpravy ochrany lidských práv v mezinárodním prostředí.....	90
Příloha č. 2: Úprava lidských práv v České republice.....	92
Příloha č. 3: Analýza aktérů.....	97
Příloha č. 4: Dimenzionální analýza – kalendář extremistických akcí.....	105

Seznam obrázků

Obrázek 1: Dělník jako symbol Dělnické strany a symbol nacistické třetí říše.	16
Obrázek 2: Znak SPR - RSČ	45
Obrázek 3: Znak Národní strany	46
Obrázek 4: Znak Dělnické strany	47
Obrázek 5: Logo Národního odporu	50
Obrázek 6: Logo Autonomích nacionalistů.....	50
Obrázek 7: Mapa sociálně vyloučených či sociálním vyloučených ohrožených lokalit v ČR.....	66
Obrázek 8: Nastolení politiky boje proti extremismu v rámci kontextu teorie MSF	76

Úvod

Tématem této diplomové práce je problematika pravicového extremismu, respektive jeho průvodních jevů, které přispěly k nastolení politiky proti extremismu. Problém s extremismem se na sklonku roku 2008 a počátku roku 2009 zdál být tak velký, že jej tehdejší vláda přijala do politické agendy jako nové téma a posléze se boj proti jeho projevům stal jednou z vládních priorit. Tento stav trval až do voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky v první polovině roku 2010, kdy se změnou vlády došlo ke změně priorit, a problematika extremismu byla odsunuta do pozadí.

Toto téma jsem si vybrala, protože se o tuto problematiku zajímám. V první fázi můj zájem upoutala média, protože ve sledovaném i následném období přinášela nepřeborné množství zpráv o extremistických aktivitách a věnovala velký prostor i některým vůdcům. Obyčejný občan mohl z těchto sdělení nabýt dojmu, že žijeme ve velmi nebezpečném státě, ve kterém je ze strany extremistických skupin dokonce ohrožena demokracie (tento poznatek vychází z průzkumu veřejného mínění společnosti SANEP (SANEP, 2010)). Na základě těchto mediálních informací jsem se začala více zajímat o jednotlivá extremistická uskupení, četla jsem jejich tisk (např. Dělnické noviny), procházela jejich webové stránky, sledovala internetovou prezentaci, která se odehrává především prostřednictvím serveru youtube.com, poslouchala jejich hudbu. Došla jsem tak k závěru, že mediální rozruch kolem nejviditelnějších akcí je jen špičkou pomyslného ledovce, protože na území České republiky operuje mnoho pravicově extremistických skupin, jejichž rétorika je opravdu nebezpečná. Její nebezpečnost však nespočívá ani tak v otevřeném rasistickém, homofobním či xenofobním projevu, nýbrž v jeho formě. Všechny texty či internetové obrazové prezentace nebo vystoupení na mítincích mají jedno společné, jsou to demagogická sdělení, kterým však může leckdo uvěřit.

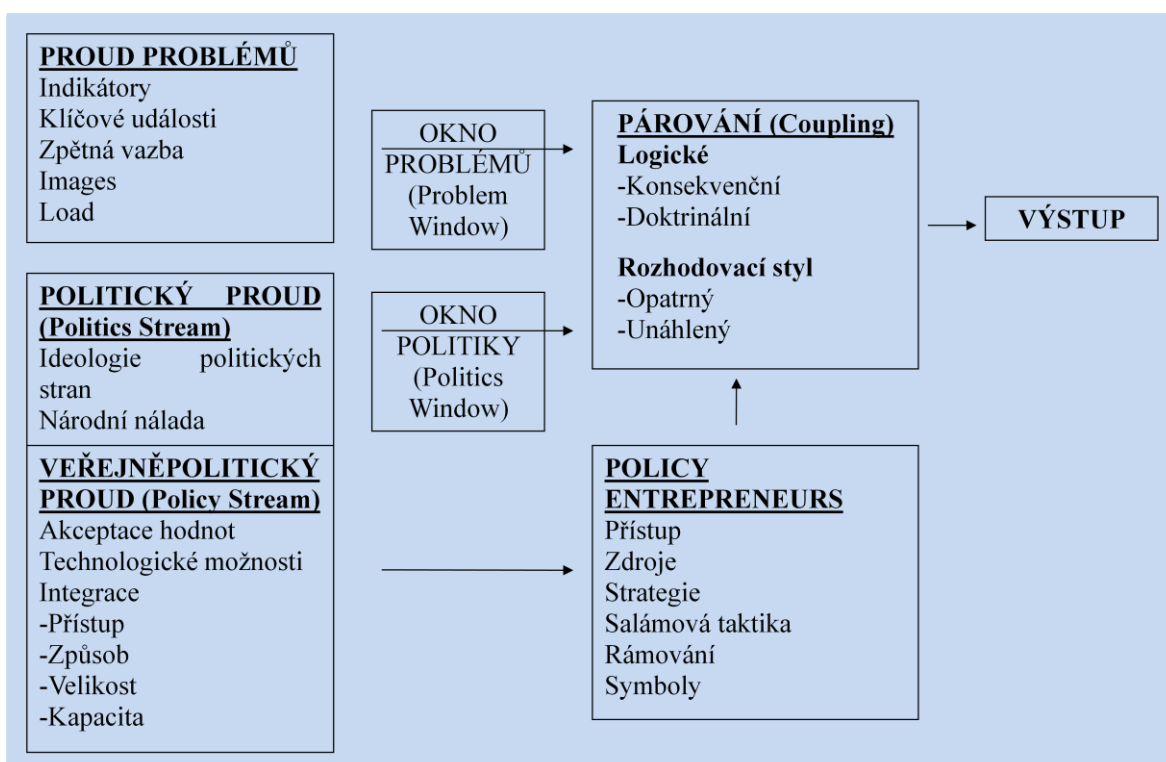
Vzhledem k zaměření studijního oboru na veřejnou a sociální politiku, a také rozsáhlosti celého tématu extremismu, bylo nutné problematiku zúžit, a proto je následující text věnován pouze nastolení politiky boje proti extremismu. Diplomová práce vychází z teorie tří proudů J. W. Kingdona a N. Zahariadise, která je doplněna definicí extremismu jako profilového tématu celé práce.

Struktura diplomové práce nevychází ze standardního dělení na teoretickou a analytickou část. První část práce je věnována definici extremismu, jako profilovému tématu celé diplomové práce a náhledu do úpravy lidských práv, protože ta jsou s extremismem úzce spjata. Poté následuje teoreticko - analytická část. Důvodem pro tuto

strukturu práce je rozsáhlost a složitost teorie tří proudů. Vzhledem k tomu, že teorie je sama o sobě rozdělena do jednotlivých částí, je struktura práce poplatná právě tomuto dělení. Nejprve je vždy uvedena jedna část teorie a po ní hned následuje odpovídající část analytická.

Teorie tří proudů

Teorie tří proudů (Multiple Stream Theory) je základním teoretickým východiskem celé diplomové práce. Jedná se o teorii amerického vědce J. W. Kingdona (Kingdon, 2003). Uvedený autor teorii koncipoval v rámci amerického prezidentského systému, na prostředí parlamentní demokracie ji aplikoval Nikolaos Zahariadis, který vytvořil několik případových studií týkajících se evropských zemí (Zahariadis, 2003). Strukturace celé teoreticko – analytické části vychází z diagramu teorie tří proudů, který vytvořil Nikolaos Zahariadis. Teoretická část však vychází především z poznatků autora teorie J. W. Kingdona, Zahariadisovy závěry jsou využity v případech, kdy tento autor výslovně upozorňuje na nemožnost aplikace původní teorie na parlamentní systémy.

(Zahariadis, 2003, s. 153)

Prostřednictvím teorie tří proudů je vysvětlen proces nastolení politiky boje proti extremismu v České republice. Teorie tří proudů vychází z předpokladu, že každá politika vzniká v prostředí víceznačnosti názorů a navíc je určitým způsobem časově omezená. Teorie pracuje s třemi nezávislými proudy, které se problému věnují.

První částí analýzy je Proud problémů (Problem stream), je to oblast, ve které dochází ke vzniku budoucího problému. Atributy tohoto proudu jsou základem první části analýzy.

Prvním atributem jsou **Indikátory** (Indicators) tj. okolnosti poukazující na možnost vzniku problému (Zahariadis, 2003, s. 152). V případě této diplomové práce se jedná o statistiky trestných činů s extremistickým podtextem, existence oficiálních i neoficiálních extremistických uskupení, jejichž programy se neshodují se základními hodnotami vyspělých demokratických systémů a současně jsou založeny na porušování lidských práv.

Druhým atributem jsou **Klíčové události** (Focusing Events). Jedná se o události, které na problém zcela jasně poukážou a nasměrují jej do popředí veřejného i politického zájmu (Zahariadis, 2003, s. 153). V tomto případě se jedná o události v Litvínově Janově na sklonku roku 2008 a např. „milice“ extremistických politických stran založených na „ochranu“ většinového obyvatelstva před nepřizpůsobivými občany.

Třetím atributem je **Zpětná vazba** (Feedback). V kontextu teorie jde o dopady řešení určitého problému. V některých případech může nastolení jakéhokoliv řešení způsobit vznik problému nového (Zahariadis, 2003, s. 154).

Dalším atributem jsou **Policy Images**, jde o vnímání a přístup k problému ze strany široké veřejnosti, státní správy a potažmo i vládních úředníků. Problém může být skrytý a pak záleží na obratnosti Policy Entrepreneurs, zda se jim podaří problém přesně definovat a dostat ho tak do popředí politického zájmu (Zahariadis, 2003, s. 154). Extremismus a jeho projevy jsou však obecně chápány jako negativní jevy, takže v tomto případě se žádné zjevné Policy Images nevyskytují. Těsné propojení tématu s romskou problematikou sice navozuje dojem, že mezi Policy Images lze zařadit stereotypní chápání romské menšiny jako nepracující a sociální dávky zneužívající skupiny, ale to není možné. Jak je dále v textu uvedeno, není vhodné tyto dvě oblasti spojovat a navíc v tomto konkrétním případě se musí jednat o Policy Images přímo spojenými s extremistickými aktivitami. Jednodušeji řečeno, zneužívání dávek a jiné problémy spojované s romským etnikem není součástí proudu problémů.

Posledním atributem proudu problémů je Problem load. V kontextu teorie jde o to, že o pozornost politiků usiluje nesčetné množství problémů, což má za následek neefektivní využívání dostupných informací týkajících se jednotlivých problémů (informací je mnoho a ne všechny jsou brány v potaz při nastolování určité politiky). Snaha o nastolení politiky na základě neanalytického výběru informací znemožňuje předvídat, jak efektivní bude finální výstup a jeho implementace (Zahariadis, 2003, s. 154).

Druhou ucelenou částí analýzy je **politický proud** (Politics Stream) a jeho atributy. Prvním atributem je **stranická ideologie**. Stranická ideologie je v mnoha případech důležitá, protože na jejím základě mohou jednotlivé politické strany přijímat „za své“ konkrétní problémy vzniklé v proudu problémů. (Zahariadis, 2003, s. 154). Stranická ideologie je jedním z atributů, podle kterého dochází k typologii politických stran. Avšak v případě této diplomové práce je dostačující politické strany rozdělit na systémové a antisystémové, přičemž ideologie systémových stran je součástí politického proudu a ideologie antisystémových stran, v tomto případě pravicových, je vlastně jedním z základů proudu problémů protože problémy s projevy extremismu z této ideologie, či spíše ideologií, vycházejí. Systémové strany na tomto místě reprezentují obhajobu lidských práv a nesouhlas s extremismem, což se projevuje shodným názorem, a to vede k jisté eliminaci stranické ideologie.

Druhým atributem je **nálada veřejnosti** (National Mood). Většina jednotlivců obvykle o základních hodnotách smýšlí v mezích kulturní tradice. Změna v náladě veřejnosti může způsobit změnu v dosavadních veřejných politikách nebo politického systému jako celku (Zahariadis, 2003, s. 154). Další částí analýzy je **veřejněpolitický proud** (Policy Stream), v jehož rámci dochází k „souboji“ názorů soutěžících o pozornost v politických kruzích (Zahariadis, 2003, s. 154). Analýza tohoto proudu je zaměřena na všeobecně přijímané hodnoty, veřejné mínění, technické možnosti a nejdůležitější částí bude analýza integrace problémů do politického rozhodování.

Po analýze základních stavebních kamenů teorie, tedy jednotlivých proudů, bude následovat analýza činnosti tzv. **Policy Entrepreneurs**. Závěrečnou částí bude analýza oblasti střetu jednotlivých proudů. Zatím nelze říci, zda se bude jednat o okno problémů nebo okno politiky. Poslední dvě části analýzy jsou velmi složité, a proto je zatím nemohu představit a rozvést na konkrétních případech.

Část diagramu nazvaná **párování** (Coupling) je již konkrétním výstupem všech předchozích částí. Je to souhrn, který jasně definuje, zda byla politika nastolena na základě otevření okna problémů, tedy jako reakce na problém (konsekvenční spojení) nebo zda byla nastolena na základě otevření okna politiky, tedy jako nastolení řešení problému, který by mohl nastat (doktrinální spojení) (Zahariadis, 2003, s. 155). V kontextu diplomové práce se zdá, že by mohlo jít o konsekvenční spojení, ale toto tvrzení je zapotřebí pomocí analýzy ověřit. Součástí uvedeného okna diagramu je také rozhodovací styl, který byl při nastolování politiky uplatňován. Opět i zde není možné uvést konkrétní příklad, protože bez důkladné analýzy rozhodovacího stylu, není možné tento styl zařadit.

Definice extremismu

Druhým teoretickým východiskem je definice extremismu. Extremismus obecně dělíme na pravicový a levicový. Kritériem pro vymezení těchto typů je ideová orientace (Mareš, 2003, s. 23-32). V dalším textu se však již jedná o extremismus pravicový, protože právě jeho projevy byly východiskem pro nastolení politiky boje proti extremismu. Pravicový extremismus je označován jako antiteze demokratického státu, s čímž souvisí i jeho další projevy – rasismus, xenofobie a další. Hlavními autory zabývajícími se extremismem v českých podmínkách jsou M. Mareš, J. Charvát a Š. Danics.

Cíl diplomové práce

Cílem diplomové práce je zjistit, jakým způsobem se problém extremismu dostal do politické agendy.

Vedlejší výzkumné otázky

- 1) Lze problematiku nastolení politiky boje proti extremismu uspokojivě zkoumat na základě Teorie tří proudů autora J. W. Kingdona?
- 2) Byly problémy s projevy pravicového extremismu tak závažné, že se politika boje proti extremismu stala jednou z hlavních politických agend na sklonku roku 2008?
- 3) Jsou za proniknutí extremismu do vládní agendy zodpovědná média?
- 4) Nebylo nastolení politiky proti extremismu pouze úhybným manévrem zakrytí skutečného problému, týkajícího se sociálního a v mnoha případech také fyzického vyloučení romských skupin obyvatelstva?

Výchozí předpoklady práce úzce souvisí s výzkumnými otázkami. První předpoklad se týká první výzkumné otázky. Teorie tří proudů byla koncipována na základě zkoumání nastolení politik, na jejichž realizaci měly zájem různé vlivné zájmové a soukromé subjekty, které z přijetí nové politiky očekávaly nějaký zisk. V případě politiky boje proti extremismu však tento předpoklad neplatí. Otázkou tedy je, zda lze teorii tří proudů aplikovat na nastolení tohoto druhu politiky.

Další předpoklad se týká druhé a třetí výzkumné otázky. Jedná se o heuristiku říkající, že strategie boje proti extremismu (oficiální název užívaný MV ČR) vznikla na základě mediální kampaně, nikoliv jako reakce na vážný veřejný problém. Hlavním zdrojem pro potvrzení tohoto předpokladu je analýza statistických údajů o počtu trestných činů s extremistickým podtextem, analýza velikosti a počtu veřejných extremistických shromáždění a obsahová analýza mediálních sdělení. Dalšími prameny jsou průzkumy veřejného mínění a jejich následné komentáře ze strany odborné veřejnosti (např. průzkum společnosti SANEP a následný komentář Zdeňka Zbořila (SANEP, 2010)).

Druhý předpoklad se týká poslední výzkumné otázky. Dle této heuristiky je řešení problematiky extremismu pouze zástupným problémem. Skutečný problém spočívá v neřešené sociální situaci menšin, především Romů. Východiskem je analýza všech projevů pravicového extremismu v daném čase, ze které bude zřejmé, která skupina obyvatel je jejich hlavním cílem.

Výzkumný design

Cílem diplomové práce je zjistit, jakým způsobem a proč byla nastolena politika boje proti extremismu. Celá problematika je zkoumána na základě Teorie tří proudů amerického vědce J. W. Kingdona (Kingdon, 2003) a její modifikace na parlamentní prostředí od N. Zahariadise (Zahariadis, 2003). Jedná se o deskripci událostí, které nastolení této politiky zapříčinily. Celý výzkum probíhá v omezeném časovém horizontu let 2008 a první poloviny roku 2009. Z výše uvedených skutečností vyplývá, že výzkumným designem celé práce je deskriptivní případová studie zkoumající retrospektivně celistvý problém na základě komplexně propracované teorie (de Vaus, 2005, s. 9-10, 220-227).

Metody sběru dat

Vzhledem k původnímu prediktivnímu charakteru Teorie tří proudů, J. W. Kingdon využíval především metodu panelového elitního rozhovoru a analýzu dostupných pramenů. Základem metody byl periodicky se opakující rozhovor založený na stejných otázkách se stejným vzorkem respondentů v období několika let, v Kingdonově případě se jednalo o vysoce postavené úředníky státní správy, členy administrativy apod.

Pro tuto diplomovou práci není tato metoda použitelná. Důvodem je retrospektivní charakter výzkumu, takže není možné za pomoci rozhovorů vysledovat důvody zájmu či nezájmu o problém extremismu v daném čase. Rozhovory s hlavními aktéry nastolení politiky boje proti extremismu provedené v současné době, byť zaměřené na minulost, by nepřinesly odpovědi na otázky v rámci nastolení politiky, buď by byly zkreslené, nebo by se zřejmě týkaly již implementace a evaluace politiky.

Vzhledem k využití Kingdonovy teorie jako hlavního teoretického rámce celé práce a současně s jejím retrospektivním pojetím, je tedy ke sběru dat využita druhá metoda, která byla také základem Kingdonova zkoumání. Jedná se o analýzu dostupných pramenů týkajících se období před nastolením politiky boje proti extremismu. Hlavním zdrojem dat jsou dokumenty primární a především sekundární povahy a numerické záznamy, tedy statistická data.

Důležitým zdrojem poznatků je i obsahová analýza mediálních zpráv, protože média se danému tématu podrobně věnovala. Zde je zajímavý především vývoj zájmu médií o dané téma v kontextu skutečného stavu předmětu zkoumání. Společnost NEWTON media a.s. vypracovala mediální analýzu s názvem *Obraz pravicového extremismu v českých médiích*, která pokrývá rok 2008 a první polovinu roku 2009. Tato analýza sice pokrývá sledované období v diplomové práci, avšak pro uvedení problematiky do kontextu vývoje problematiky extremismu na české politické scéně je nedostatečná. Důvodem je fakt, že tato problematika byla zpracována již v roce 2004 v rámci *Bezpečnostní strategie ČR*. Vzhledem k tomu, že jednou z výzkumných otázek je ověření heuristiky, že za nastolením politiky proti extremismu stojí média, je nutné tuto analýzu provést i v letech bezprostředně předcházejících přijetí *Bezpečnostní strategie ČR*.

Metody analýzy dat

Vedle analýzy všech dostupných typů pramenů je jednou z nejdůležitějších metod analýzy dat analýza aktérů, protože na základě této metody lze identifikovat jednotlivce a skupiny, kterých se nastolení politiky boje proti extremismu týkala. Aktéry jsou všechny instituce či jednotlivci, kteří mají určitý zájem na problému nebo jsou jim zasaženi, anebo ti, kteří mají vliv na řešení daného problému. Vzhledem k tomu, že analýza aktérů je v případě této diplomové práce nutná pouze k orientaci ve zkoumané problematice, je zvolena tzv. rychlá analýza. Důležitým bodem analýzy je posouzení aktérů, protože míra jejich vlivu, postoje či moc významným způsobem ovlivnila nastolení zkoumané politiky. Postup analýzy vychází z knihy Arnošta Veselého a Martina Nekoľy *Analýza a tvorba veřejných politik: přístupy, metody a praxe* (Veselý et al., 2007, s. 225-231).

Poslední metodou je dimenzionální analýza, která je založena na hledání odpovědí na otázky „co, kde, kdy, kolik, jak závažné“ v rámci výzkumného problému (Veselý et al., 2007, s. 216-217). V jistém smyslu tato metoda může suplovat metodu panelových rozhovorů respektive jejich vyhodnocování, protože je nutné vytvořit soubor otázek, na které se v rámci určitého časového období hledají odpovědi. Analýza opět vychází z dostupných pramenů primární a sekundární povahy a statistických dat a současně z orálních výpovědí očitých svědků.

Dimenzionální analýza je použita v části o indikátorech, protože jejím prostřednictvím lze jednotlivé indikátory vyhodnotit a zjistit tak závažnost a společenskou nebezpečnost extremistických akcí.

Metody historické vědy⁹ mají v kontextu diplomové práce nezastupitelnou úlohu, protože se jedná o retrospektivní výzkum. Cílem historického výzkumu v kontextu diplomové práce je nalezení odpovědí na určité otázky, odhalení neznámých souvislostí, nalezení a vyhodnocení činů jednotlivců, skupin a institucí a uplatnění a hodnocení teorie při interpretaci událostí (Hendl, 2008, s. 133). V prvé řadě se jedná o výzkum na základě pramenů primárních a sekundárních. Primárními prameny v tomto případě především vládní dokumenty. Sekundárními prameny jsou především různá mediální sdělení a odborné publikace zabývající se extremismem.

Vzhledem k výše popsané nemožnosti provést smysluplný panelový interview a jeho následné kvantitativní vyhodnocení, lze v souhrnu lze říci, že jde o kvalitativní analýzu dat za využití metodologie především analýzy politiky a historické vědy.

Literatura

Jak již bylo řečeno, Kingdonovu teorii teorie tří proudů se zatím v českém prostředí příliš nikdo nezabýval, a proto není rozpracována či upravena na domácí podmínky, především chybí ucelená česká terminologie. Zmínka o existenci této teorie se zavedením jejího českého názvu je v knize Analýza a tvorba veřejných politik: přístupy, metody a praxe (Veselý et al., 2007, s. 49). O něco podrobnější popis je v knize Strategické řízení ve veřejné správě a přístupy k tvorbě politiky. Zde je také zavedena česká terminologie některých základních výrazů (Ochrana et al., 2010., s. 67-68).

Téma českého extremismu je zpracováno českými vědci, a proto fakta na toto téma jsou čerpána z děl českých odborníků jako např. Jan Charvát, Štefan Danics a Miroslav Mareš. Vzhledem k zaměření diplomové práce jsou také ve velké míře využívány vládní a parlamentní dokumenty, zákony ČR, články v denním tisku a časopisech, články různých vládních a nevládních organizací zabývajícími se lidskými právy a v neposlední řadě také programy a prohlášení oficiálních i neoficiálních extremistických skupin.

⁹ Celá část o historické vědě je zpracována podle Hendl, 2008, s. 132 - 136

12. Obecný úvod do problematiky pravicového extremismu

Dle Ústavy je Česká republika svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát založený na úctě k právům a svobodám člověka a občana (Ústava České republiky, Hlava první, článek 1). Příslušnost ke kterékoli národnostní nebo etnické menšině nesmí být nikomu na újmu, to je ustanovení Listiny základních práv a svobod (Hlava třetí, článek 24). Dodržování těchto práv a svobod je vzhledem ke komunistické historii českého státu poměrně nové, a přesto si některé organizované skupiny nebo jednotlivci těchto „výdobytků“ svobody neváží, kritizují je a v horším případě i podnikají různé fyzické útoky proti ústavně zakotveným právům.

Ultrapravicové (extremistické) strany a hnutí se vyskytují téměř ve všech politických systémech s etablovaným stranickým systémem. Ultrapravicové politické strany se dokonce v poslední době dostávají i do parlamentů vyspělých demokratických zemí¹⁰. Důvodů proč tomu tak je, existuje několik, a proto politologové rozčlenili ultrapravicovou (i ultralevicovou) část stranického spektra. Ne všechna hnutí jsou extremistická, nicméně jejich ideje a rétorika se leckdy extrémní může zdát. Mezi ultrapravicové uskupení řadíme politické strany radikální a strany extrémistické (Mareš, 2003, s. 32). Vzhledem k tomu, že vliv české ultralevice byl ve sledovaném období spíše marginální (Ministerstvo vnitra České republiky, 2010) v dalším textu se zabýváme pouze českou ultrapravicí.

Proniknutí extremismu do povědomí obyvatel ČR lze dát do souvislosti s všeobecným uvolněním poměrů po roce 1989. V této době však tento jev nebyl považován za zásadní problém¹¹, o čemž svědčí nezákonná, ale mnohdy veřejná propagace nacismu, rasismu a dalších extremistických názorů¹². V průběhu doby vzniklo několik radikálních a ultrapravicových politických stran a neoficiálních sdružení příznivců extremismu. Jejich činností se od počátku zabývali odborníci na extremismus a mezinárodní organizace zabývající se tímto tématem, ale ucelenou agendou Ministerstva vnitra ČR se tento jev stal až od poloviny devadesátých let¹³. Důvodem byl postupný přechod od verbálních projevů k násilným činům (Marešová, 1999, s. 6), o čemž svědčí i prudký nárůst trestných činů s extremistickým podtextem na konci devadesátých let

¹⁰ Nizozemí, Rakousko, Švýcarsko

¹¹ Zde vycházím z denního tisku, který se problematice pravicového extremismu začal ve větší míře věnovat až v druhé polovině devadesátých let.

¹² Např. projev PhDr. Miroslava Sládka v parlamentu ČR ze dne 25. 7. 1995: „Cikáni by měli být trestně odpovědní již od narození, protože to je jejich největší zločin.“

¹³ Za rok 1997 byla poprvé zveřejněna zpráva o problematice extremismu na území ČR.

(MV ČR, 2008). V této době toto téma také více proniklo do denního tisku a dalších multimédií.

Již v této době odborníci upozorňovali na to, že projevy extremismu nelze zvládnout pouze prostřednictvím legislativních norem (Marešová, 1999, s. 7). Česká vláda se touto problematikou začala okrajově zajímat, mj. byl zřízen post ministra pro lidská práva a menšiny, ale k přijetí politiky, respektive Koncepce boje proti extremismu došlo až v květnu roku 2009.

Vzhledem k povaze této diplomové práce není středobodem zkoumání problematika extremismu jako fenoménu, ale proces nastolení politiky boje proti extremismu, jedná se tedy o výzkum událostí, zainteresovaných aktérů a dalších jevů, které způsobily, že se extremismus dostal do vládní agendy.

12.1. Definice extremismu

Vzhledem k tomu, že v neoborných statích bývají často zaměňovány termíny extremismus, extrém a radikalismus, je nutné s definicí extremismu začít od úplného základu. Slovo extrém je v dějinách používáno již od starověku. Ve starověkém Římě bylo používáno slovo „extremus“, což v překladu znamená „nejzazší“. Tenkrát byl tento obrat používán ve vztahu k oblastem, které byly zeměpisně vzdálené od hlavního města Římské říše. Později se však význam přenesl i do jiných oblastí a stal se používaným obratem k popisu objektů v „nejzazších“ situacích (Mareš, 2003, s. 20). V 18. století se v německy mluvících zemích a na britských ostrovech objevily novotvary původního slova ve tvarech „extremism“ a „extremist“. Tato nová slova již označovala „nesmiřitelné a netolerantní pozice“ vůči stávajícímu politickému systému. Zmíněné výrazy se především v anglosaském prostředí zařadily jako substantiva pojmu radikalismus. V německém prostředí však došlo k dalšímu vymezení rozdílů mezi radikalismem a extremismem a toto pojetí bylo posléze přijato i českou akademickou a úřední obcí (Mareš, 2003, s. 20-21).

12.2. Extremismus a radikalismus

Zjednodušeně lze extremismus charakterizovat jako „*fundamentální a ideologickou opozici, která nehodlá měnit pouze vládu, ale celý politický systém*“ (Danics, 2010, s. 10). Extremistický postoj vychází z cizí ideologie, a proto je trvalý, intenzivní a nekompromisní vůči liberálnímu prostředí. Z tohoto hlediska dodejme, že extremistický postoj má také

delegitimizační vliv vůči demokratickému politickému systému. Vycházíme-li z pojetí extremismu jako antiteze demokracie (Danics, 2010, s. 30), potom platí, že se pravicový extremismus projevuje „jednostranným vyšším hodnocením vlastního „etnika“, „rasy“ či „národa“ (etnocentrismus, rasismus, nacionalismus) a ve snižování skupin, které jsou „jiného druhu“ či „cizí“ (nenávisť k cizincům, xenofobie, heterofobie, antisemitismus)“ (Mareš, 2003 s. 22). Jsou proti principům demokratického ústavního státu a prosazují takový politický řád, „*kteřý institucionalizuje fundamentální nerovnosti lidí zakládající se na původu, výkonu, národnosti, etnické nebo rasové příslušnosti.*“ K tomuto výčtu lze ještě přiřadit „*sklon k vyhrocování každého stanoviska a sklon k demagogii*“ (Mareš, 2003, s. 22).

Naproti tomu radikalismus představuje „legální opozici vůči dané vládě, s tím že existence takové opozice je nutnou podmínkou fungování“ demokratických systémů (Danics, 2010 str. 10). Ve snaze definovat radikální subjekty však narážíme na další problémy. Radikální subjekty nejsou pouze subjekty revolučními, nýbrž subjekty usilujícími o zásadní změnu, ale v rámci daného politického systému¹⁴. To znamená, že radikálové nemusí představovat pouze opozici, ale mohou v rámci vlády usilovat o politické reformy. V tomto směru je tedy použití radikalismu mnohem širší, neboť překračuje hranice politické opozice. V práci se však zaměříme na pravicové radikály v opozici, kteří k realizaci svých cílů užívají legálních i nelegálních prostředků, které mohou být i na samém okraji ústavnosti. To platí pro levou část stranického spektra. Radikální pravicové subjekty však již vykazují jisté „mezery“ v definici. Ideologie těchto subjektů vychází ze směsice antipostojů k moderně, liberálním hodnotám, pluralismu, příklonu k autoritářství a odporu k supranacionálním spojením typu NATO či Evropská unie. Dále vyznávají nacionalismus a mají odpor ke všemu cizímu (Danics, 2010 str. 11). Zjednodušeně lze říci, že ideologie těchto subjektů nezavrhne demokratický systém, nicméně některé jeho hodnoty zpochybňuje. Avšak vzhledem k některým aspektům této ideologie jsou politology označovány za „šedou“ zónu přechodu mezi demokratickým a extremistickým politickým spektrem (Danics, 2010 str. 11).

¹⁴ V tomto kontextu lze říci, že radikálně levicová uskupení sice mohou usilovat o sociální rovnost, ale nemohou k tomu např. využívat institutu zrušení soukromého vlastnictví, nebo systému vlády jedné strany, jak tomu bylo v minulosti u evropských komunistických stran a stále existujících mimoevropských komunistických zemí.

12.3. Populismus

Populismus není ideologie ani hnutí, dokonce ani politický styl, ale „metoda politické propagace či agitační technika“ (Danics, 2010, s. 22), kterou nevyužívají pouze pravicově extremistická uskupení. Přesto je nutné tento pojem zmínit, neboť někdy ve vztahu k určitým politickým subjektům významně konkuruje ve vztahu k pravicovému extremismu. Dalším důvodem je i jeho časté používání ve sdělovacích prostředcích právě ve vztahu ke zkoumané problematice.

Populismus, jak naznačuje základ slova, vychází z aktuálních nálad a potřeb populace, která se cítí být vyřazena z politického rozhodování či participace na něm. Dlužno dodat, že na složité společenské problémy nabízí „jednoduchá řešení v podmínkách globálního světa“, neboť v konečném důsledku nehodlá problémy řešit, ale vytěžit z nich politický kapitál (Danics, 2010, s. 22).

12.4. Demagogie

Podle slovníku cizích slov se demagogií rozumí „využívání zkreslených zjednodušených argumentů, působících zejména na city a předsudky, k ovlivňování jednotlivců a skupin“. V souvislosti s pravicovým extremismem je demagogie velmi nebezpečnou metodou k ovlivňování veřejného mínění, protože k odhalení demagogie musí příjemce sdělení umět kriticky myslet a v mnoha případech také znát historické souvislosti¹⁵.

Příkladem nebezpečné demagogie extremistických skupin je reakce Dělnické strany na článek v Mladé frontě Dnes týkající se vyobrazení dělníka, které patří k jednomu ze symbolů Dělnické strany. „Vše začalo článkem zveřejněným na zpravodajském serveru MF Dnes pod titulkem „Dělnická strana je podezřelá z propagace nacismu“. Tuto propagaci dával redaktor iDNES do souvislosti s používaným plakátem vyobrazeného dělníka s kladivem. Tedy symbol, který nerušeně používáme již od doby vzniku DS (a nyní prezentujeme na kapesním kalendáři). Najednou je ale vše jinak. Symbol prý používala nacistická NSDAP a odtud to podezření na propagaci nacistických symbolů. Dělník s kladivem vadí. Dělnická strana samozřejmě reagovala odmítavým stanoviskem, ve kterém

¹⁵ V tomto směru jsou velmi nebezpečné texty různých „pseudovědců“, obvykle popíračů holocaustu, protože v jejich případě jde o otevřenou manipulaci s historickými fakty. Problémem je, že předkládaná fakta jsou obvykle pravdivá, ale jejich výklad či řazení je značně překroucený, takže jejich příjemce se musí orientovat v historických souvislostech, aby poznal, že jde o nepravdivá sdělení. Např. je argumentováno, že cyklón "B" je prášek, a proto jej nemohli nacisté využít v plynových komorách, ale už se zamlčuje, že při určité teplotě mění skupenství a stává se nebezpečným plynem.

mimo jiné upozornila, že s takovým (ne)uvažováním bychom mohli například považovat vlajku Evropské unie za odkaz komunismu, neboť obsahuje v hojném počtu pěticípé hvězdy“ (Redakce Dělnických listů, 2007).

Obrázek 1: Dělník jako symbol Dělnické strany a symbol nacistické třetí říše.

Na první pohled je zřejmé, že Dělnická strana kompletně symbol převzala. A přesto si dovolí tvrdit, že o podobnosti nevěděla¹⁶.

12.5. Propaganda

Propaganda patří k základním nástrojům extremistických skupin. Je kombinací populismu a demagogie a patří k základním nástrojům k ovlivňování mas. Účinnost politické propagandy je ověřena historií, protože jí ve velkém měřítku využívala nacistická třetí říše¹⁷ a poté komunistické režimy na celém světě. Podstatou propagandy je selekce a následně záměrně špatná interpretace pravdivých (a tedy ověřitelných) informací¹⁸.

¹⁶ Zdroj obrázku: *idnes.cz* [online]. 2010-2-17. [cit. 2010-12-10]. Dostupné z WWW: http://zpravy.idnes.cz/ozubena-kolecka-nejsou-neskodna-aneb-vyber-z-ortelu-nad-delniky-ps6-/domaci.asp?c=A100217_135341_domaci_jw, staženo dne 20. 12. 2010>.

¹⁷ V rámci Třetí říše fungovalo dokonce i ministerstvo propagandy pod vedením Josepha Goebbelse.

¹⁸ Propagandu samozřejmě využívají i jiné politické strany a jejich představitelé.

13. Zakotvení úpravy lidských práv v legislativě

Pravicový extremismus úzce souvisí s dodržováním lidských práv, protože abstrahujeme-li nyní od snahy extremistických skupin měnit politický systém, samotná podstata současného pravicového extremismu vychází z odpírání základních práv a svobod různým způsobem odlišným společenským skupinám. Proto je následující kapitola věnována úpravě lidských práv na mezinárodní i národní úrovni a jejího vztahu k extremismu. Vzhledem k velkému množství těchto dokumentů v mezinárodním prostředí, jsou součástí této kapitoly pouze nejdůležitější dokumenty OSN. Výběr z dokumentů ostatních mezinárodních organizací je uveden v příloze této práce.

13.1. OSN - náhled úpravy ochrany lidských práv

Dodržování lidských práv je hlavním tématem mnoha mezinárodních organizací, které svým vlivem tlačí na členské státy, aby vytvořily takové legislativní podmínky, které by dodržování lidských práv umožňovaly. Většina mezinárodních organizací však nedisponuje účinnými nástroji, kterými by členské státy k dodržování dohod fakticky přinutily.

Nejvýznamnější mezinárodní organizací je Organizace spojených národů. Tato organizace je však také zářným příkladem jisté nemohoucnosti mezinárodního společenství donutit některé státy k tomu, aby se chovaly podle dohody. Členství v OSN je mimo jiné podmíněno přijetím oficiálních dokumentů této instituce. Všechny členské státy přijaly Chartu OSN, a přesto se podle ní v mnoha případech nechovaly. V případě lidských práv se jednalo především o státy sovětského bloku a o Čínu.

Charta OSN sice zevrubně lidská práva upravuje, ale mnohem relevantnějším dokumentem v souvislosti s diplomovou prací je Všeobecná deklarace lidských práv. Deklarace byla přijata Valným shromážděním OSN v roce 1948. V té době bylo členy 58 států, přičemž 8 států se zdrželo hlasování.

13.1.1. Všeobecná deklarace lidských práv

„Všeobecná deklarace lidských práv je dílem velkých vizionářů. Je prvním právním dokumentem, který stanoví všeobecná práva platná pro všechny lidi. Dodnes je stejně živoucí a důležitá, jako v den svého přijetí v roce 1948“ (OSN, 2008).

Všeobecná deklarace lidských práv byla přijata jako reakce na zločiny proti lidskosti a další zločiny, které se odehrály nejen v průběhu druhé světové války. Smyslem

přijetí byla snaha o to, aby jednotlivé státy přijaly takovou legislativu, která by porušování lidských práv zabraňovala. Deklarace je prvním mezinárodním dokumentem upravujícím lidská práva a stala se univerzální předlohou pro listiny lidských práv jednotlivých zemí a základním dokumentem, ze kterého vycházela rozhodnutí i jiných mezinárodních společností zabývajících se lidskými právy. Je třeba podotknout, že bývalé Československo bylo jedním ze zakládajících členů OSN, takže Všeobecnou deklaraci lidských práv také přijalo. Bývalé Československo však patří k zemím, ve kterých v průběhu druhé poloviny 20. století docházelo k jejímu soustavnému porušování.

13.1.2. Úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace

Dalším zásadním dokumentem OSN je Úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace, kterou přijalo Valné shromáždění OSN v roce 1965. Současně vznikl Výbor pro odstranění rasové diskriminace, který má za úkol prostřednictvím hodnocení zpráv členských států, posuzovat naplňování úmluvy (Vláda ČR, 2006).

13.2. Úprava lidských práv v České republice

Česká republika je členským státem všech uvedených mezinárodních organizací a Evropské unie, a proto je logické, že legislativa upravující oblast lidských práv se řídí přijatými mezinárodními dokumenty. Listina základních práv a svobod je součástí Ústavy ČR. V porovnání s Všeobecnou listinou lidských práv je podrobnější a zároveň odráží historické souvislosti. U některých článků je výslovně uvedeno, že práva lze upravit či omezit zákonem, což napomáhá eliminaci zneužívání uvedených práv. V tomto kontextu se jedná o trestní zákoník, především o trestné činy založení, podpora a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka (§ 403), projev sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka (§ 404) a popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia (§ 405). Dále se jedná o zákon o sdružování občanů, zákon o sdružování v politických stranách a hnutích a zákon o shromažďování¹⁹.

Z nastíněných právních nástrojů a mezinárodních úmluv vyplývá, že extremismus, či spíše jeho propagátory lze účinně postihovat²⁰. Nicméně je zřejmé, že tato problematika má hlubší základ a pouhá restriktivní opatření nejsou v boji s extremismem dostatečná, a

¹⁹ Podrobný popis úpravy lidských práv v České republice včetně konkrétních příkladů a problémových oblastí těchto zákonů je uveden v příloze č. 2.

²⁰ Viz příloha č. 1 a 2

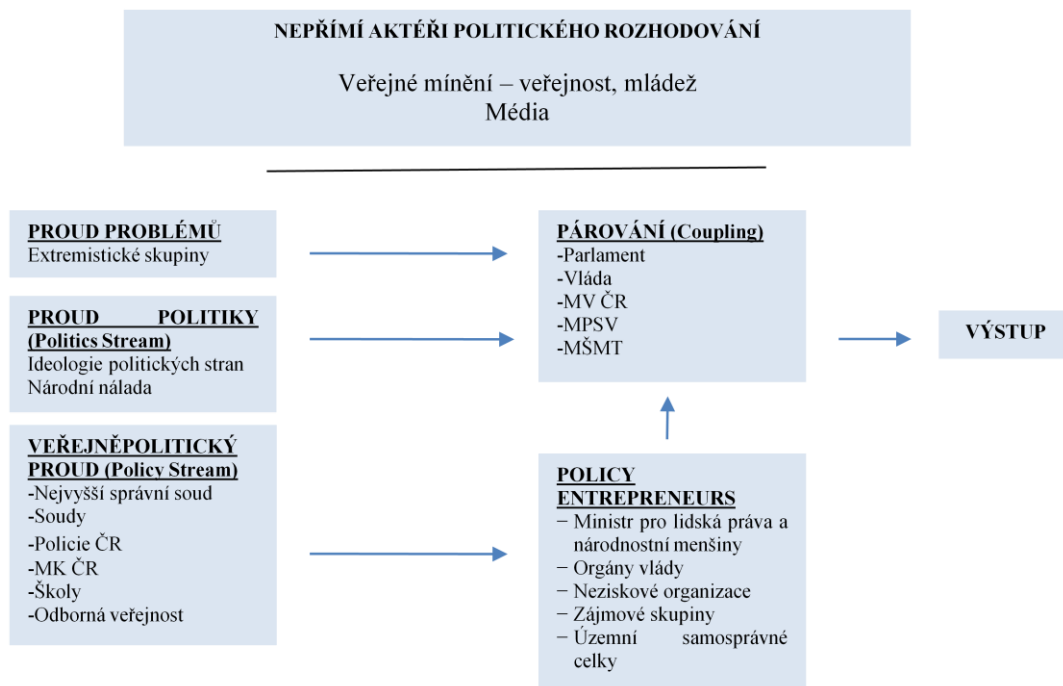
proto je (bylo) nutné přijmout ucelenou koncepci pro boj s tímto fenoménem založenou nikoliv pouze na restrikci, ale také na prevenci.

14. Analýza aktérů

J. W. Kingdon ani N. Zahariadis analýzu aktérů ve svých dílech nepoužili. Avšak vzhledem k retrospektivitě výzkumu je tato analýza vhodná. Pomocí této analýzy lze určit jednotlivé aktéry celého dění před nastolením politiky a zároveň lze určit, do které části teorie patří. Přehled jednotlivých aktérů, včetně uvedení souvislostí se zkoumanou problematikou je uveden v příloze. Součástí této kapitoly jsou pouze závěry z analýzy plynoucí.

Aktéři v kontextu Kingdonovy teorie

Zařadit uvedené aktéry do kontextu Kingdonovy teorie lze na základě Zahariadisova modifikovaného diagramu celkově teorii popisujícím. Důvodem je skutečnost, že jednotliví aktéři operují v jednotlivých „oknech“ teorie.

(Vlastní zpracování)

Nepřímí aktéři politického rozhodování jsou aktéři, kteří se na rozhodování přímo nepodílejí, ale jejich postoje vlastní politické rozhodování ovlivnit mohou. V první řadě se jedná o veřejné mínění. Veřejné mínění je ovlivněno médii, osobními zkušenostmi a dalšími vlivy, je měřitelné, takže existují podklady o tom, co si veřejnost o konkrétních problémech myslí. Politici při svém rozhodování berou veřejné mínění v potaz, ale musí umět abstrahovat a disponovat určitou mírou analytického myšlení, aby nová politická rozhodnutí byla přijatelná pro celou společnost a nevycházela pouze z názoru vzorku zkoumaných osob. Média tvoří víceméně samostatnou skupinu. Jejich postavení jakožto

sedmé velmoci nelze při politickém rozhodování přehlížet, ale je nutné, aby Policy Entrepreneurs a vrcholní politici dokázali přínos médií analyzovat a z jejich sdělení využívat pouze podstatná fakta.

Druhým bodem diagramu je proud problémů (Problem Stream), jehož součástí jsou události a skupiny způsobující problémy ve společnosti.

Do politického proudu (Politics Stream) nejsou zařazeni žádní aktéři, protože jeho součástí je ideologie politických stran, která v souvislosti s politikou boje proti extremismu nehraje zásadní roli. V zájmu dodržování lidských práv a pověsti České republiky v mezinárodním prostředí je ideologie jednotlivých vládních stran shodná, tedy převládá zájem na dodržování lidských práv.

Ve veřejněpolitickém proudu (Policy Stream) se jedná hlavně o hodnoty daného politického systému. Do tohoto proudu jsou zařazeni aktéři, kteří tyto hodnoty ve společnosti reprezentují. Jedná se o Nejvyšší správní soud a soustava soudů, které svými rozsudky zajišťují dodržování platné legislativy. Obdobné postavení má Policie ČR, která prověřuje a vyšetřuje trestné činy s extremistickým podtextem, dohlíží na dodržování právních norem při konání extremistických akcí a rovněž se snaží zabraňovat vypuknutí násilností při jejich konání. Dále je zde zařazeno ministerstvo kultury, protože podporuje kulturní prezentaci menšinových skupin obyvatelstva. Jiné postavení má akademická veřejnost. Vědci svými výzkumy poskytují relevantní podklady pro rozhodování. Tyto podklady pak mohou využít či zneužít Policy Entrepreneurs i samotné politické elity. Posledním aktérem jsou školy, které by měly děti a mládež vést k uznávání obecných hodnot ve společnosti.

Policy Entrepreneurs jsou v případě extremismu velmi složitou skupinou, Kingdon i Zahariadis pracují především s jednotlivci, kteří se snaží prosadit své ideje. V rámci zkoumané problematiky se však žádní výrazní jednotlivci nevyskytují. Jedinou výjimkou může být ministr pro lidská práva a národnostní menšiny, který ze své pozice musí s projevy extremismu zásadně nesouhlasit a tudíž se jim snažit zabraňovat. Zahariadis však připouští, že Policy Entrepreneurs mohou být i skupiny (Zahariadis, 2003, s. 155) Mezi Policy Entrepreneurs jsou tak zařazeny orgány vlády zabývající se lidskými právy a problematikou menšin, neziskové organizace a zájmové skupiny. Orgány vlády se dlouhodobě zabývají danou problematikou, a proto by měly být schopné předkládat propracované a komplexní návrhy řešení problémů. Zájmové skupiny a neziskové organizace se touto problematikou také zabývají, ale vzhledem ke své činnosti či zájmům mohou přispívat pouze návrhy řešení dílčích problémů. Poměrně významnou skupinou

jsou územní samosprávné celky, protože v jejich obvodu dochází k extremistickým akcím narušujícím pořádek a soužití mezi většinou a menšinovými skupinami, a proto mají zájem na řešení situace.

V okně párování (Coupling) jsou uvedeni aktéři složení z vrcholových politických představitelů a jejich úřadů. Tito aktéři rozhodují o přijetí konkrétní problematiky do politické agendy.

15. Obecný úvod do teorie tří proudů

Teorie tří proudů je jednou z teorií z okruhu zkoumání nastolování politiky. Je pomyslně rozdělena do dvou částí. První část je věnována nepřímému ovlivňování politického rozhodování a druhá část tvoří vlastní teorie, tedy popis událostí zapříčiňujících nastolení nové politické agendy.

15.1. Nepřímé ovlivňování politického rozhodování

Na nepřímém ovlivňování politického rozhodování se podílejí zájmové skupiny, vědci, konzultanti, média, politické strany, volební kampaň a veřejné mínění (Kingdon, 2003, s. 45). Mezi těmito nepřímými skupinami a vládními aktéry probíhá neustálá komunikace týkající se mnoha témat, která nemají v daném čase s aktuálními politickými problémy nic společného. Ve správný čas se však mezi nimi vytvoří silnější komunikační most, který má za následek zdůraznění některých problémů a jejich následnou integraci do povědomí politických činitelů (Kingdon, 2003, s. 45).

Mezi těmito dvěma skupinami aktérů jsou zřejmé dva základní rozdíly, první z nich byl již zmíněn, nepřímí aktéři se nemohou přímo podílet na politickém rozhodování. Druhý rozdíl spočívá v přístupu k řešení daného problému. Vládní aktéři jsou při svém rozhodování svázáni formálními pravidly, zatímco nepřímí aktéři nemusí formální pravidla striktně dodržovat (Kingdon, 2003, s. 46).

15.2. Zájmové skupiny

Zájmové skupiny patří k velmi důležitým aktérům politické hry. Jak napovídá jejich název, jedná se o skupiny s vlastním zájmem, o jehož prosazení se snaží. K vymezení pojmu zájmová skupina vyjdeme z definice Ulricha von Alemanna, která říká, že zájmové skupiny dobrovolné, vnitřně organizované jednotky s určitými cíli, které se snaží dlouhodobě prosadit (Valterová, 2009).

Z Kingdonova výzkumu vyplývá, že zájmové skupiny patří k velmi důležitým nevládním aktérům majících podíl na politickém rozhodování, avšak jejich podíl je také závislý na právě řešeném tématu. Zájmové skupiny mají větší prostor pro ovlivňování politických představitelů v případech, kdy se nejedná o politice, která významným způsobem ovlivňuje většinu veřejnosti²¹ (Kingdon, 2003, s. 46-47).

²¹ Kingdon uvádí dva případy. Zájmové skupiny měly větší prostor při nastolování nové dopravní politiky, než u politiky týkající se veřejného zdraví.

V kontextu této diplomové práce je nutné mezi zájmovými skupinami rozlišovat z hlediska teorie MSF. Do této kapitoly lze zařadit zájmové skupiny dlouhodobě prosazující např. zájmy Romů a Židů nebo skupiny zabývající se dodržováním lidských práv tedy tzv. zájmové skupiny jednající ve veřejném zájmu (public interest groups), zatímco zájmové skupiny spojené s propagací extremismu (např. neoficiální extremistická hnutí²²) je nutné zařadit do části věnované indikátorům a klíčovým událostem v rámci teorie tří proudů. Tato kapitola je věnována především organizacím, které se věnují romské a židovské problematice. Důvodem jsou útoky extremistických skupin vůči těmto etnikům, útoky vedené proti jiným skupinám cizinců jsou v současné době relativně marginální.

Zájmové skupiny Romů či Židů a jiné skupiny prosazující lidská práva se snaží dlouhodobě spolupracovat s Vládou ČR a regionálními orgány na zlepšování postavení menšin ve společnosti. Aktivity těchto skupin se výrazně liší. Nadnárodní organizace či organizace zabývající se lidskými právy obecně se obvykle snaží upozorňovat na porušování lidských práv v různých oblastech života. Nejčastějšími formami jsou písemná shrnutí pozorování s poukazem na problém a nezdání i nástinu řešení. Tyto dokumenty se mohou stát podklady i pro jednání zodpovědných orgánů. Dále se zabývají poradenstvím v oblasti lidských práv.

Z těchto „univerzálních“ skupin lze jmenovat Český helsinský výbor. Tato organizace pravidelně vydává zprávy o stavu lidských práv v ČR. Vzhledem k prioritám této organizace jsou tyto zprávy obvykle velmi negativní, protože se zabývají vždy jedním tématem z jednoho úhlu pohledu²³. Z dalších organizací jmenujme mezinárodní nevládní organizaci Amnesty International²⁴ či Úřad vysokého komisaře pro lidská práva OSN.

Romské zájmové skupiny jsou zaměřeny především na integraci Romů do společnosti. Mezi významné organizace patří např. Demokratická aliance Romů ČR, která za podpory státní a veřejné správy podniká konkrétní kroky ve prospěch resocializace Romů. Významným projektem je Centrum osvěty, kultury a vzdělávání AVARDE, jehož cílem je zvýšení zaměstnanosti a profesní kvalifikace, podpora vzdělávání a zájmové

²² Nelegální organizace typu Národní odpor lze také zařadit mezi zájmové skupiny, protože odpovídají definici. Členství v těchto organizacích je dobrovolné a organizace také vykazuje znaky jisté vnitřní struktury, přičemž vnitřní vztahy se řídí vnitřními normami (Valterová, 2009).

²³ Například článek Neonacismus, který je součástí Zprávy o stavu lidských práv za rok 2009, je výhradně zaměřen na popis extremistických akcí a nečinnosti orgánů činných v trestním řízení. Jednostrannost výkladu je způsobena jistým přehlížením faktických možností orgánů činných v trestním řízení v ČR.

²⁴ Česká sekce Amnesty International se v minulosti velmi věnovala porušování lidských práv v ČR (např. zásahu Policie ČR proti demonstrantům proti Mezinárodnímu měnovému fondu v době jeho zasedání v ČR v roce 2000), v současné době jsou však internetové stránky této organizace věnovány především korupci ve státní a veřejné správě.

činnosti mládeže a zvýšení informovanosti romské komunity v oblasti řešení nepříznivých sociálních situací (Avarde, 2010). Z dalších organizací lze jmenovat Matici romskou, dále Sdružení Olašských Romů, sdružení Dženo a nelze opominout ani mezinárodní organizace např. Mezinárodní unii Romů.

Přestože se tyto organizace nepodílejí aktivně na politice, svými aktivitami mohou politická rozhodování, byť anonymně, ovlivňovat, protože upozorňují na konkrétní palčivé problémy romské komunity.

Mezi zájmové skupiny související s politikou boje proti extremismu však nepatří ad hoc vytvořená romská (či jiná) uskupení vzniklá jako reakce na extremistický útok. Hlavním důvodem je prosazování vlastních cílů těchto skupin, které by mohly být prosazovány na úkor demokratických zásad, přičemž při bližším zkoumání by je bylo možno zařadit mezi etnické extremisty (Danics, 2009).

15.3. Akademická obec

Odborníci z různých vědních oborů tvoří další skupinu aktérů zařazenou mezi nepřímé účastníky politického rozhodování. Vědci se konkrétními problémy zabývají velmi podrobně, a proto jsou schopni předkládat ucelené závěry svých vědeckých bádání. Celkem logicky se výsledky jejich bádání stávají součástí politického procesu pouze ve chvíli, kdy se konkrétní problém dostane do popředí politického zájmu. Z Kingdonova výzkumu však vyplývá, že vědecké závěry jsou pouze částečně relevantním podkladem politického rozhodování, a to přesto že jsou schopni předkládat různé alternativy pro řešení daného problému. Vysvětlením tohoto stavu může být také fakt, že vědci zpracovávají řešení problémů v dlouhodobém horizontu, a to často není v souladu s potřebami politiků, kteří mají potřebu problém vyřešit okamžitě (Kingdon, 2003, s. 54-55).

V českém prostředí je k dispozici poměrně mnoho publikací zabývajících se extremismem zpracovaných předními odborníky, především politology. Politologické publikace se zabývají popisem stavu či srovnáním v mezinárodním měřítku, nabízejí alternativy pro řešení problému.

K dispozici jsou také výstupy z různých výzkumů, vzniklých na základě požadavků státní správy. Z těchto výzkumů vyplývá, že v České republice existuje dostatečné množství legislativních nástrojů sloužících k potlačování extremismu, což je podrobně doloženo v příloze, v části Úprava lidských práv v ČR.

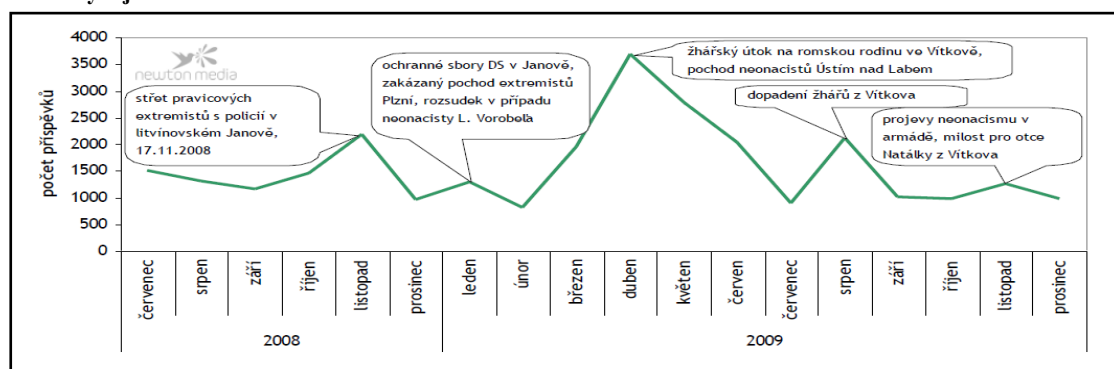
15.4. Média

Média hrají velmi významnou roli při nastolování některých politik. Média svými výstupy ovlivňují nejen veřejné mínění a naopak, ale také tvůrce jednotlivých politik (Kingdon, 2003, s. 58). Podle Kingdonova výzkumu média ovlivňují rozhodování až z 26 procent. Záleží však na způsobu podávání informací, zda jsou prezentovány seriózně nebo jako senzace (Kingdon, 2003, s. 58).

V případě nastolení politiky boje proti extremismu se lze domnívat, že míra ovlivnění bude pravděpodobně ještě vyšší. Toto přesvědčení vychází z následujících faktů. Vláda České republiky přijala již v prosinci 2003 dokument nazvaný Bezpečnostní strategie České republiky. Tento dokument se týká všech oblastí vnější a vnitřní bezpečnosti a mimo jiné se také věnuje extremismu téměř se stejným obsahem²⁵, jako nová Strategie boje proti extremismu, respektive její část nazvaná Koncepce boje proti extremismu. Přijatá Koncepce²⁶ je pouze podrobnější.

Druhým faktem je způsob a množství zveřejněných informací o extremistických skutcích. Dle mediální analýzy společnosti NEWTON media se mezi třinácti nemedializovanějšími kauzami v období od 1. 7. 2008 do 31. 12. 2009 objevilo 7 kauz věnujícím se extremismu, přičemž tři z těchto kauz obsadily první tři místa (NEWTON media, 2010, s. 22-23)²⁷.

Graf: 1 Vývoj medializace – hlavní události

Graf ukazuje vývoj medializace pravocívého radikalismu po jednotlivých měsících. V grafu jsou zachyceny hlavní události, které přispěly k publicitě aktivit pravocívých extremistů (analýza se týká všech celostátních a regionálních médií, která společnost NEWTON media monitoruje).

převzato z: NEWTON media, 2010 str. 5 pdf

²⁵ V dokumentu se vysloveně uvádí že, „ČR usiluje o důsledné odhalování a postihování projevů xenofobie, rasismu a politického extremismu. S použitím preventivních i represivních opatření usiluje o maximální redukci viditelných i latentních forem extremismu. Významnou úlohu připisuje preventivním opatřením na ochranu příslušníků národnostních a etnických menšin s cílem podporovat bezkonfliktní a tolerantní multikulturní soužití. Významným příspěvkem k prevenci xenofobních postojů veřejnosti jsou vzdělávací aktivity v oblasti lidských práv a multikulturní výchovy a systémový přístup státních orgánů k integraci cizinců (Vláda ČR, 2003 str. 15).“

²⁶ Koncepce boje proti extremismu byly ve skutečnosti přijaty dvě. Jedna na sklonku druhé vlády Miroslava Topolánka a druhá za vlády premiéra Jana Fischera.

²⁷ Více o kauzách v kapitole indikátory.

15.5. Extremismus v médiích

Jedna z metod, které jsou použity v této diplomové práci, je mediální analýza. Tuto analýzu jsem zpracovala pomocí elektronického mediálního archívu NEWTON media se zaměřením na roky 1995 – 2009 (před rokem 1995 se totiž v uvedených médiích tato problematika nevyskytovala), přičemž jsem pracovala s pořady celostátních televizí ČT 1 a NOVA TV, dále s celostátními deníky MF Dnes a Blesk a nakonec s internetovým serverem lidovky.cz. Klíčová slova byla: extremismus, skinheads či skini, rasismus, koncert neonacistů, David Duke, Dělnická strana, Národní odpor a Vítkov a s ním spojená Natálka. Z výčtu klíčových slov je záměrně vynecháno Sdružení pro republiku – Republikánská strana Československa, protože nejvíce příspěvků o této straně je spojeno s jejími excesy a nikoliv přímo s extremismem. Národní strana je vynechána z klíčových slov z toho důvodu, že se mi nepodařilo přesně specifikovat vyhledávací klíčové spojení, pomocí kterého by se zobrazily převážně příspěvky o této politické straně. Avšak absence tohoto klíčového slova není podstatná, neboť je zahrnuto pod pojmy extremismus, rasismus a skinheads. Vzhledem k tomu, že extremistické projevy se v České republice zaměřují především na romskou menšinu (jde o rasismus či sociální rasismus), mezi klíčovými slovy nejsou zařazeny ani výrazy xenofobie, antisemitismus či homofobie.

Z mediální analýzy vyplývá, že média se o pravicový extremismus ve větší míře začala zajímat v roce 2008, ve stejné době, kdy podle nich mělo dojít k výraznému nárůstu extremismu oproti minulému období (viz. graf 1). Vývoj počtu mediálních zpráv na téma extremismus totiž vůbec nekopíruje vývoj počtu spáchaných trestných činů s extremistickým podtextem, tedy alespoň jejich zvýšený výskyt v letech 2001 a 2002 (viz. kapitola Vývoj počtu trestných činů s extremistickým podtextem).

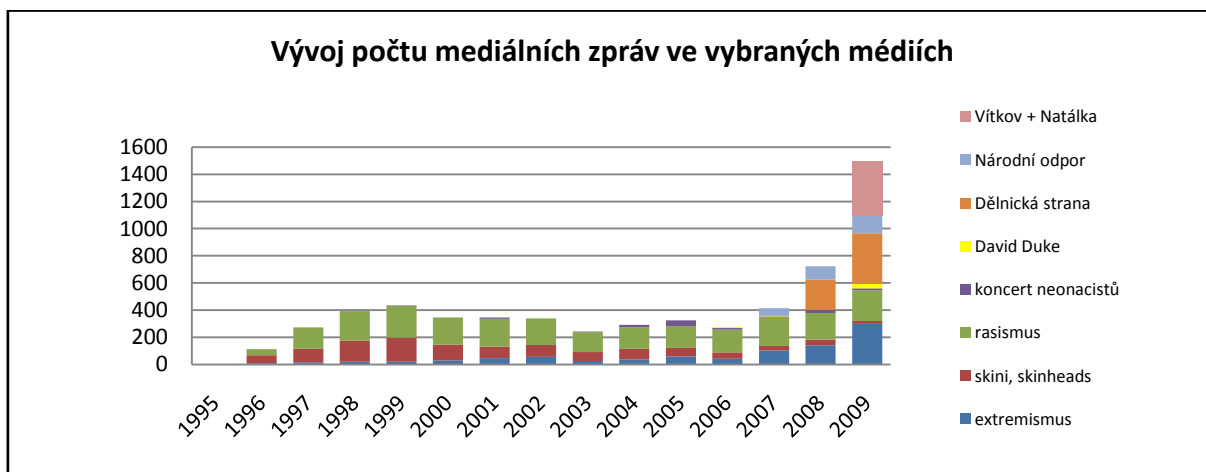
Z analýzy dále vyplývají tyto závěry. Po celé sledované období, se uvedená média věnovala stejnou měrou problematice rasismu ve většině případů spojeném s romskou menšinou. V průběhu sledovaného období došlo k výměně pojmosloví. Nejprve se hovořilo o neonacismu či skinheads, později byla tato skupina podřazena extremismu.

K nárůstu počtu mediálních zpráv o extremismu došlo v roce 2008, a to hlavně v souvislosti s Dělnickou stranou a jejími aktivitami v Litvínově a nečekaného úspěchu při volbách do Evropského parlamentu. V této době také vzrostl počet příspěvků týkajících se Národního odporu, avšak média jej velmi často spojovala právě se zmiňovanou Dělnickou stranou. Rok 2009 byl z hlediska počtu příspěvků o extremismu rekordní, ale většina

přípěvků byla určitým způsobem spjata s útokem na romskou rodinu ve Vítkově a s neúspěšným pokusem o zrušení Dělnické strany.

Média se průběžně zmiňovala o proběhnutých nebo očekávaných koncertech neonacistů, ale nevěnovala jim zvláštní pozornost. Naopak velmi výrazná pozornost byla věnována návštěvě bývalého vůdce KU-KLUX-KLANU Davida Duka v roce 2009, avšak tuto pozornost lze připsat tehdejšímu celkově zvýšenému zájmu o extremismus.

Obecně lze říci, že do roku 2007 média o projevech extremismu pouze bez většího důrazu informovala, a to i v případech kdy se jednalo o závažné trestné činy vraždy či ublížení na zdraví. Avšak v letech 2008 a 2009 toto téma přijala za „své“ a ze tří „kauz“, tedy událostí v Litvínově Janově, zrušení Dělnické strany a žhářského útoku ve Vítkově, vytvořila jakýsi román na pokračování.

Graf: 2 Vývoj počtu mediálních zpráv s uvedenými klíčovými slovy v letech 1995 – 2009.

15.6. Veřejné mínění

Veřejné mínění je velmi důležitou částí politického procesu, a to přesto, že tvůrci politiky mají o pravém stavu veřejného mínění velmi vágní představy (Kingdon, 2003, s. 65). Veřejné mínění se týká výhradně věcí veřejných a jeho stav je závislý na míře informovanosti a schopnosti veřejnosti vytvořit si na určitý problém vlastní názor. Veřejné mínění se formuluje na základě všeobecně přijímaných hodnot v dané společnosti a množství informací týkajících se daného problému. Vzhledem k tomu, že veřejné mínění je přímo závislé na informovanosti o daném problému, je zřejmé, že některé oblasti věcí veřejných zůstávají veřejnému mínění skryty (Kingdon, 2003, s. 66). Veřejné mínění lze za pomoci různých výzkumů veřejného mínění také měřit.

V souvislosti s touto diplomovou prací se jedná o výzkumy veřejného mínění týkajícího se sociálního vyloučení především Romů. „Běžný příslušník majority vnímá

Romy jako homogenní skupinu, jíž je vlastní nepracovat, živit se nezákonně a prostřednictvím sociálních dávek, které pobírají na své početné děti, jež za tímto účelem plodí,“ (Šimíková, 2004). Tento fakt podtrhuje také průzkum veřejného mínění CVVM z roku 2003, podle kterého většina Čechů nechce mít za své sousedy Romy (CVVM, 2003). Podle jiného výzkumu veřejného mínění mají Češi ze všech národnostních skupin žijících na území ČR negativní vztah pouze k Romům (CVVM, 2010)²⁸. Tyto názory jsou naprosto shodné s názory extremistických skupin. Současně tato skutečnost dokazuje, že v politice nelze veřejnému mínění přikládat velkou váhu.

15.7. Volební kampaň a politické strany

Volební kampaň je jednou z velmi zásadních nepřímých institucí, která v politických systémech s většinovým volebním systémem ovlivňuje politická rozhodování. V rámci volební kampaně kandidáti představují své volební programy, které by měli v případě volebního vítězství splnit, a proto by se politická rozhodnutí měla odvíjet od volebních slibů (Kingdon, 2003, s. 62-63). V americkém politickém systému je tedy vliv volební kampaně na pozdější rozhodování značný.

Zcela opačně je to s vlivem politických stran. Vzhledem k většinovému volebnímu systému se v USA zformoval systém dvou politických stran. Lidé se při volbách rozhodují mezi Demokraty či Republikány, mezi politikou se sociálním nádechem nebo politikou liberální. Konkrétní programy nevycházejí z politických stran, ale ze samotných kandidátů a vzhledem ke stranické nedisciplinovanosti²⁹, kterou se systém vyznačuje, je vliv politických stran na pozdější rozhodování spíše marginální (Kingdon, 2003, s. 64-65).

Vzhledem k rozdílnosti politických systémů v USA a České republice a především k rozdílnému volebnímu systému obou zemí, lze v tomto konkrétním případě vliv volební kampaně a vliv parlamentních stran na politická rozhodnutí spojit.

Abstrahujeme-li od veřejné volební kampaně, která alespoň ve volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky v roce 2010 spočívala spíše v napadání politických soupeřů než v představení skutečných politických cílů největších politických stran a zaměříme-li se pouze na skutečné programy jednotlivých politických stran, potom můžeme s jistotou tvrdit, že vliv kampaně a parlamentních politických stran je na stejné

²⁸ Výzkum veřejného mínění na téma Vztah k národnostním skupinám žijícím v ČR probíhal v letech 2006 – 2010. Respondenti hodnotili svůj vztah k národnostním menšinám na škále od 1 – 7, přičemž hodnocení 1 – 3 bylo považováno za kladné, 4 neutrální a 5 – 7 negativní. Hodnocení vyššího než 5 dosáhli pouze Romové.

²⁹ Tento faktor je plnohodnotnou součástí systému brzd a protivah a slouží tak k ochraně demokratického zřízení v zemi.

úrovni, protože vychází ze stejného programového základu, který však může být pozměněn na základě koaličních dohod.

16. Organizovaná anarchie či „ambiguity and choice in public policy“

J. W. Kingdon vycházel při formulování MSF teorie z amerického prezidentského systému, který přirovnal k organizované anarchii, přičemž východiskem byla Garbage can theory (Cohen; March; Olsen, 1972). Garbage can theory byla formulována na základě pozorování rozhodovacího procesu soukromých firem a Kingdon ji aplikoval na federální vládu USA. Tato aplikace není v plném znění použitelná na parlamentní systémy, protože politické procesy zde probíhají jinak. Vzhledem k tomu, že forma politického systému je zásadní při nastolování a formulaci politických rozhodnutí, řecký badatel Nikolaos Zahariadis pro použití teorie tří proudů předdefinoval. Podle něj neprobíhá politické rozhodnutí v těchto systémech v prostředí organizované anarchie, ale v prostředí nejednoznačnosti, velkého výběru alternativ a nejasně specifikovaných cílů (Zahariadis, 2003, s. 3).

Základní parametry obou systémů však zůstávají stejné. Jedná se o nejistou zúčastněnost, problematické preference a nejasnou technologii.

16.1. Nejistá zúčastněnost (Fluid Participation)

Parametr nejisté zúčastněnosti souvisí s častými změnami příznivců konkrétního řešení určitého problému. Vytvoření ucelené a fungující politiky je náročné na čas, takže v průběhu vzniku politiky může dojít ke změnám priorit jednotlivých vlád³⁰ a vlivem voleb také ke změnám parlamentního rozložení sil a potažmo také politických priorit. Vysocí úředníci, kteří mají konkrétní politiku připravit, opouští z různých důvodů svá místa a danou politiku pak připravují jiní úředníci, kteří mohou na problém nahlížet z jiného hlediska. V neposlední řadě do situace zasahují nevládní aktéři, kteří stále zkouší ovlivňovat míru vlastního zisku z budoucí politiky (Zahariadis, 2003, s. 3). Management času se tak stává důležitějším faktorem než management samotných politik. Důsledkem nekvalitního managementu času jsou řešení přijatá v omezeném časovém období namísto řešení racionálních (Zahariadis, 2003, s. 5).

³⁰ Nepříjemná politická rozhodnutí s velkým dopadem na obyvatelstvo se v zájmu příštího volebního vítězství obvykle přijímají v první polovině volebního období. S blížícími se volbami se často mění politické priority.

16.2. Problematické preference

Problematické preference se týkají hlavně veřejného mínění. Lidé nemají jasno v tom, co by vlastně chtěli a když to vědí, neumí se jasně vyjádřit. Obvykle se jedná spíše o sbírku různých idejí než o jasně specifikované požadavky. Politici jsou tak nuceni rozhodovat v prostředí nejednoznačnosti a nejasně specifikovaných cílů (Zahariadis, 2003, s. 3-4).

16.3. Nejasná technologie

Technologie je proces, v jehož rámci z přijatých požadavků vznikají konkrétní výstupy. Nejasnost technologie spočívá v míře odpovědnosti za navrhovaná řešení problémů. V parlamentních demokraciích se politici snaží osobní odpovědnosti vyhnout a ve prospěch politického rozhodování předkládají pouze omezené informace, tak aby přispěli ke kolektivnímu dosažení cílů a potažmo kolektivní odpovědnosti (Zahariadis, 2003, s. 3-4).

Boj proti extremismu není kontroverzním tématem, protože každá demokratická země má zájem na dodržování lidských práv. Česká republika je navíc vázána mezinárodní úmluvami, ze kterých vyplývá, že stát má respektovat lidská práva a v některých případech je za pomoci právních nástrojů daného státu také aktivně chránit (Marešová, 1999, s. 35). Tento respekt k lidským právům je vyjádřen i v Listině základních práv a svobod, která je součástí Ústavy České republiky. Sankce za porušování dodržování lidských práv jsou upraveny platnou legislativou České republiky. Avšak problém extremismu nelze řešit jen důslednou aplikací legislativních norem (Marešová, 1999, s. 7), a proto bylo nutné vytvořit ucelenou koncepci postupu boje proti extremismu založenou na prevenci, osvětě a jasně definovaných právních postizích. Koncepce je součástí Strategie boje proti extremismu, která byla přijata na posledním zasedání vlády Miroslava Topolánka v květnu roku 2009.

17. Proud problémů

Proud problémů (Problem Stream) je prvním z proudů tvořící základ Kingdonovy teorie. Jak již název napovídá, jedná se o proud, ve kterém se formují faktické problémy zasluhující si politická řešení. Může se jednat o na první pohled viditelné problémy (Kingdon, 2003, s. 96), ale také o problémy skryté, na něž se přichází na základě analýzy dlouhodobě pozorovaných jevů (Kingdon, 2003, s. 91). Nemusí se však jednat pouze o nové problémy. Do tohoto proudu řadíme také zpětnou vazbu již přijatých politik, v případě, že implementovaná politika nepřináší předpokládaný úspěch a vyžaduje úpravu (Kingdon, 2003, s. 101).

Zahariadis řadí do proudu problémů ještě Policy Images a Problem load. Téměř každá politická událost je spjata s určitým hodnotovým systémem, dojde-li v souvislosti s konkrétním problémem k posunu vnímání všeobecně uznávaných hodnot ve společnosti, jedná se o Policy Images. V některých případech se jedná o skrytý problém, a pak záleží na obratnosti Policy Entrepreneurs, zda se jim podaří dosáhnout této změny v celé společnosti nebo alespoň v rámci hodnotového uvažování politických špiček (Zahariadis, 2003, s. 154).

Zahrnutí problému lze zjednodušeně popsat jako situaci, kdy se jakýkoliv zřetelný či nezřetelný problém začíná projevovat jako závažný, vyžadující řešení. V rámci proudu problémů o pozornost politiků soutěží mnoho rozličných problémů a v důsledku toho dochází ze strany politiků a jejich poradců k neefektivnímu výběru dostupných informací o všech konkurenčních problémech. Snaha o nastolení politiky na základě neanalytického výběru informací znemožňuje předvídat, jak efektivní bude finální výstup a jeho implementace (Zahariadis, 2003, s. 154).

17.1. Klíčové události

V některých případech nelze problémy identifikovat ani pomocí indikátorů. Existence skrytého problému se může projevit prostřednictvím tzv. klíčové události. Těmito událostmi mohou být různé katastrofy, krize, symbolika či osobní zkušenost politických představitelů (Kingdon, 2003, s. 94).

Katastrofy a krize jsou zřetelné události, o kterých nelze pochybovat. Při identifikaci problémů, které krizovou událost způsobily, však také dochází k nejasnostem. Jedinečná událost může být považována za varovný signál vzniku problému způsobenému náhodnou kombinací určitých faktorů. Krize mají velký vliv na politickou agendu

v případě, že se opakují, protože je již nelze považovat za souhru náhod (Kingdon, 2003, s. 98).

Kingdon mezi klíčové události řadí symboly. Nejedná se však o „klasickou“ všeobecně známou symboliku typu hákový kříž, ale o určitou skutečnost symbolizující konkrétní oblast vládní agendy³¹ (Kingdon, 2003, s. 96).

Velmi důležitým faktorem přijetí problému do politické agendy jsou osobní zkušenosti politických elit. Kingdon uvádí jako příklad leteckou a autobusovou dopravu. Vrcholní politici obvykle k přepravě autobusovou dopravu nevyužívají (zkušenost v USA), takže se snaží o rychlé řešení problémů v dopravě letecké a mají sklon přehlížet problémy v dopravě autobusové (Kingdon, 2003, s. 96).

17.2. Indikátory

Každé společenství je jedinečné, protože vyznává jiné hodnoty. Rozdíl v hodnotovém systému poté přináší problémy s identifikací či řešením nastalých problémů, protože to, co jedni mohou za problém považovat, druzí za problém nepovažují.

Rozpoznání skutečných problémů a jejich následné přijetí do politické agendy závisí na mnoha skutečnostech. V první řadě je nutné rozpoznat priority skupin, které konkrétní problém předkládají. Každá skupina předkládající určitý problém je vedena svými cíli, přičemž protlačení některých problémů do politické agendy může být pouze zástěrkou k dosažení těchto cílů. Byrokraté se obávají zeštíhlování státního aparátu, a proto se snaží své agendy zvětšovat, různé zájmové skupiny předkládáním svých problémů sledují svůj vlastní zisk (Kingdon, 2003, s. 114). V druhé řadě také existuje mnoho problémů, kterými se vlivné skupiny nezabývají. Úkolem politických představitelů je závažné problémy identifikovat, protože ne každý problém musí být zřejmý, přijmout do agendy a posléze řešit.

17.2.1. Identifikace problému

Jak již bylo řečeno, existují problémy, které vlivné skupiny nezajímají, ale přesto je nutné tyto problémy identifikovat a přijmout do vládní agendy. K identifikaci skrytých problémů slouží indikátory. Vzhledem k tomu, že vláda a nevládní organizace neustále monitorují různé aktivity a události, je indikátorů dostatek (Kingdon, 2003, s. 91).

³¹ V českém prostředí lze jako příklad uvést problém fotovoltaických elektráren, které se staly symbolem energetického zákona z roku 2005, ačkoliv se tento zákon týká mnohem širší oblasti.

Indikátory samy o sobě k identifikaci problému neslouží a nemají ani velkou váhu. Je nutné je nejdříve vyhodnotit a v případě náznaku existence problému interpretovat tak, aby byl zjištěný problém přijat do politické agendy (Kingdon, 2003, s. 91). Na základě hodnocení monitorovaných skutečností lze posoudit rozsah problému a následně přijmout taková opatření, aby se problém nezvětšoval, případně zanikl. Indikátory také slouží ke kontrole vývoje již zjištěných problémů, přičemž neměnnost podmínek je považována za méně problematický stav než průběžná nebo náhlá změna (Kingdon, 2003, s. 91). Změna v podmínkách vede k nalézání stále dalších skutečností odporujícím předchozímu stavu a potažmo tak vede k umělému zveličování daného problému (Kingdon, 2003, s. 92-93). Právě změna v indikátorech spojená s následnou interpretací popisované skutečnosti ovlivňuje politickou agendu (Kingdon, 2003, s. 93).

17.3. Zpětná vazba

Na základě zpětné vazby se některé problémy, které již byly považovány za vyřešené, vracejí do politické agendy. Zpětnou vazbu lze na základě systematického monitoringu a evaluačních studií implementované politiky. Mnohem častěji se však zpětná vazba projevuje méně formálně. Může se jednat o nárůst stížností na řešení konkrétního problému ze strany občanů nebo o námitky úředníků, kteří v průběhu implementace politiky zjistí, že daná politika nemá očekávané účinky (Kingdon, 2003, s. 101).

17.4. Definování problému

Zjištění a definování nového problému je velmi složitá záležitost. Jak již bylo výše uvedeno, převedení problému do politické agendy závisí velmi často na správné interpretaci. Při definování problému velmi záleží na rozložení sil v parlamentu v daném čase, potažmo na převládajících hodnotách politických elit. Dalším vodítkem je srovnávání v rámci daného státu nebo srovnání mezinárodní, tedy srovnání zda se stejný či podobný problém vyskytuje někde jinde a jak je řešen (Kingdon, 2003, s. 111).

V neposlední řadě je velmi důležitá kategorizace problému. V některých případech má problém přesah a bylo by možné ho řešit v rámci více politik. Zde Kingdon jako příklad uvádí přepravu handicapovaných osob, kterou by bylo možné řešit v rámci sociální nebo dopravní politiky (Kingdon, 2003, s. 112). V některých případech nelze problém zařadit do žádné kategorie, přičemž pokud se jedná o závažný problém, může vzniknout kategorie nová. V tomto případě však hrozí vznik tzv. signal public policy event (Kingdon,

2003, s. 113). Zařazení problému do správné kategorie je velmi důležité, protože usnadňuje orientaci v legislativních normách týkajících se daného problému.

18. Proud problémů a extremismus

V následující kapitole se zaměříme na spojení extremismu s proudem problémů a všech jeho atributů. V rámci zkoumané problematiky se zaměříme nejprve na její jednoduché definování. Příznivci tohoto směru různým způsobem napadají příslušníky menšinových skupin obyvatelstva a jejich agresivita v letech 2008 – 2009 gradovala takovým způsobem, že vzbudila zájem veřejnosti, médií i samotných politiků. Tato definice je pro tuto chvíli dostatečná.

Pro přijetí účinné politiky je nutné tuto problematiku kategorizovat. V tomto případě je to velmi důležité, protože profilovým tématem českých extremistů jsou především sociálně vyloučené skupiny obvykle závislé na sociálních dávkách. Implikativně by bylo lze dovést, že nebýt současného stavu v oblasti sociální politiky, nebyl by problém s extremismem tak výrazný. Tato souvislost se však nesmí brát v úvahu, protože všechny sociální skupiny mají právo na svobodu a rovné zacházení. Problematika extremismu je spjata s bezpečnostní politikou státu a sférou ochrany lidských práv.

Potírání extremismu však nelze považovat ani za zcela novou politiku, protože tuto problematiku řeší Bezpečnostní strategie ČR z roku 2003. Nejedná se však o zpětnou vazbu, protože opatření plynoucí z Bezpečnostní strategie nebyla nikdy v dostatečné míře implementována. Boj proti extremismu lze tedy považovat za staronovu politiku.

18.1. Policy Images a nastolení problému v kontextu extremismu

V této kapitole se nejprve zaměříme na Policy Images a nastolení problému, protože se jedná o spíše obecnou rovinu pozdějšího nastolení konkrétní politiky. Policy Images souvisí s všeobecně uznávanými hodnotami ve společnosti. V této souvislosti se jedná především o dvě nejvyšší, filozoficky navzájem se vylučující hodnoty, o rovnost a svobodu. Výše již bylo zmíněno, že problematika extremismu úzce souvisí s dodržováním lidských práv, potažmo je zde nadřazena rovnost svobodě. Všechna legislativní opatření týkající se lidských práv z této premisy vycházejí. Chceme-li dodržovat lidská práva, je nutné do určité míry svobodu omezit ve prospěch rovnosti i ve většinové společnosti. V případě extremismu je omezeno především právo na svobodu projevu a v některých případech také právo shromažďovací. Jak již bylo výše uvedeno politické elity i široká veřejnost s takto upravenými právy souhlasí. K žádnému výraznému posunu v hodnotách nedošlo, a proto nejsou Policy Images v tomto případě důležité.

Problematika nastolení problému však důležitá je. Extremismus v české společnosti byl a celé roky se víceméně bez povšimnutí projevoval. Odbor bezpečností politiky Ministerstva vnitra ČR tuto činnost monitoroval již od poloviny devadesátých let 20. století. Abstrahujeme-li od Bezpečnostní strategie ČR z roku 2003, která potírání extremismu rámcově upravuje, pak můžeme tvrdit, že do zájmu politických elit se tato problematika dostala až v roce 2008. Otázkou je proč. Existoval zde tlak ze strany mezinárodních organizací na zlepšení ochrany lidských práv v České republice a současně došlo k několika závažným projevům extremismu, které nemohly být ignorovány. Takže politici byli okolnostmi přinuceni, aby se tímto problémem začali zabývat, tedy efektivněji analyzovat dostupné materiály a adekvátně reagovat.

18.2. Klíčové události problematiky extremismu

V následujícím textu jsou zanalyzovány klíčové události z oblasti extremismu, mezi něž řadíme katastrofy a krize, symboliku a osobní zkušenosti politických elit.

18.2.1. Katastrofy a krize

Katastrofy a krize jsou události, ze kterých je na první pohled zřejmé, že se vyskytl problém, který je zapotřebí řešit. Aby bylo možno s jistotou tvrdit, že se jedná o skutečný problém, je nutné, aby se objevily nejméně dvě obdobné události. V opačném případě by se mohlo jednat pouze o výjimku. V případě problematiky extremismu se ve zkoumaném časovém období odehrálo takových událostí několik, takže lze potvrdit, že se jedná o skutečný problém, který zasluhuje pozornost politických elit.

Zásadní události na extremistické scéně (krize)

1) Litvínov - Janov

Ke konci roku 2008 a na začátku roku 2009 se odehrály provokace přívrženců Dělnické strany v Litvínově - Janově. Tyto provokace byly namířeny proti tamní romské komunitě. V průběhu provokací došlo za početné podpory místního většinového obyvatelstva k násilným střetům extremistů s Policií ČR a s obyvateli této oblasti. Dělnická strana volala po okamžitém řešení „romské otázky“ v této lokalitě a za tímto účelem vytvořila tzv. Vzдор radnici Litvínov, protože byla přesvědčená, že političtí představitelé Litvínova nemají na řešení romské problematiky zájem. Dokonce jmenovala! vzdor starostu. Na ochranu většinového obyvatelstva navíc nasadila své ochranné sbory.

Z této události plyne několik závěrů:

- Dělnická strana byla otevřeně rasistickou stranou, protože její akce byla namířena výhradně proti tamější romské komunitě.
- Dělnická strana se snažila suplovat úlohu státních orgánů, což platná legislativa nepřipouští (§ 5 zákona č. 424/1991 Sb.). Při dovedení této události do důsledků a ve větším měřítku by bylo možné tuto situaci považovat za pokus o státní převrat.
- Pohrdání demokratickými principy a platnou českou legislativou strana ještě umocnila jmenováním vzdor starosty, protože v českém prostředí se starostové nejmenují, ale jsou voleni v rámci řádně zvolených zastupitelstev obcí.

2) Vznik milic

Zákon o sdružování v politických stranách a politických hnutích jasně říká, že politické strany a hnutí nesmí být ozbrojeny a nesmí zřizovat ozbrojené složky (§ 5). Přesto v roce ke vzniku hned dvou milic. Tyto milice sice nebyly ozbrojeny klasickými zbraněmi, ale např. Národní garda zřízená Národní stranou měla být vyzbrojena záchrannými noži. A baseballové pálky, které nosili při svých akcích příslušníci Ochranných sborů Dělnické strany, lze také využít jako poměrně účinnou zbraň.

- Národní strana zřídila dne 28. 10. 2007 Národní gardu. Na internetových stránkách Národní gardy (dnes již nejsou v provozu) se objevily následující důvody pro vznik této organizace:

a. Destrukce, rozpad republikové policie a neschopnost jejího velení pod taktovkou ministra ODS I.L. zajistit občanům klid, pořádek a bezpečí.

b. Tragické rozhodnutí zpěvačky (t.č. ministryně obrany) V.P., na jehož konci je rušení tolik potřebných Záchranných praporů Armády ČR, které byly určeny převážně pro pomoc občanům v případě přírodních pohrom!

c. Stále rostoucí strach našich spoluobčanů, Čechů, Moravanů a Slezanů z chování nepřizpůsobivých menšin a imigrantů, které současná demoliberální garnitura nadsazuje nad řádné občany této země!"

Narizení velitele NG: 29.10.2007, N-V-00002-NG-I, Základní principy NG

Převzato z (Kostlán, 2007)

- Dělnická strana zřídila 1. 2. 2008 Ochranné sbory Dělnické strany. „*Úkolem OS-DS byla ochrana stranických představitelů, organizování a dohled nad stranickými*

akcemi a případná pomoc občanům při řešení nejrůznějších problémů“ (Vandas, 2008).

Přes poměrně masívní propagaci na stránkách obou stran neměly uvedené sbory nikdy velký počet členů, takže pro společnost nebyly nebezpečné. Jednalo se spíše o recesi.

3) Útok na romskou rodinu ve Vítkově

Poslední krizovou událostí je žhářský útok na romskou rodinu ve Vítkově, při kterém byla vážně zraněna dvouletá holčička. Tento čin je důkazem stoupající agresivity příznivců extremistů, kdy přešli od pouhých demonstrací svých názorů ke konkrétním násilným akcím.

18.2.2. Symbolika

Jak již bylo, řečeno nejedná se o klasickou např. obrázkovou symboliku, ale o symboly vzniklé v souvislosti s daným problémem. Ve zkoumaném případě může být za symbol extremismu považována Dělnická strana. Příkladem využití této symboliky je žhářský útok ve Vítkově. Přestože tento útok provedli přívrženci jiných extremistických skupin, média alespoň malou spojitost mezi útokem a Dělnickou stranou našla. Dokonce ministr vnitra Pecina v Otázkách Václava Moravce 16. 8. 2009 řekl, že věří, že vítkovský žhářský útok může pomoci při druhém návrhu na rozpuštění Dělnické strany (ČTK, 2009a).

18.2.3. Osobní prožitky

Osobní zkušenosti vrcholových politiků s projevy extremismu lze ve zkoumané době vyloučit. V období po přijetí Strategie boje proti extremismu (tedy v době implementace politiky) však k této zkušenosti došlo. Po zadržení pravicových extremistů byla poskytnuta policejní ochrana synovi premiéra Jana Fischera a rodině ministra vnitra Martina Peciny (jm, 2009) . Nabízí se úvaha, že skutečná a personifikovaná hrozba ze strany extremistů přiměla politické elity k důslednější implementaci přijaté politiky.

18.3. Indikátory problému

Politika boje proti extremismu je pro vlivné skupiny nezajímavá, protože z její implementace neplyne hmotný zisk. V tomto případě je vhodné vycházet při formulaci problému z indikátorů. Situaci ve společnosti monitorují nevládní organizace, Ministerstvo

vnitřní ČR, vláda ČR a její orgány a v neposlední řadě také orgány mezinárodních společností specializující se přímo na daný problém (např. MV ČR, 2009; Rada vlády ČR pro lidská práva, 2009; Rada vlády ČR pro lidská práva, 2006). Vzhledem k tomu, že problematika extremismu úzce souvisí s dodržováním lidských práv, v dalším textu jsou indikátory rozděleny do dvou kategorií.

První kategorie se týká úrovně ochrany lidských práv v ČR. Výše již byly popsány právní nástroje ochrany lidských práv v zemi. V této kapitole se však nejedná o teoretický základ, ale o reálné naplňování dané legislativy. V zájmu udržení objektivit je v tomto případě vhodné vycházet ze zpráv renomovaných mezinárodních organizací, protože zprávy vycházející z jakékoliv vlády ČR mohou být zkreslené. Tato část proto vychází ze zprávy Evropské komise proti rasismu a nesnášenlivosti (ECRI), která vyvíjí svou činnost pod hlavičkou Rady Evropy. Nutno dodat, že zprávy jiných mezinárodních organizací na toto téma se příliš neliší (např. Zpráva o stavu lidských práv Českého helsinského výboru).

Druhá kategorie se týká přímo problematiky extremismu. V tomto případě lze vycházet výzkumů odborníků na extremismus a z výročních zpráv Ministerstva vnitra, protože tyto zprávy jsou strohé a věcné, bez politického zabarvení.

18.3.1. Kategorie první – prostředí nesnášenlivosti

Jak již bylo řečeno, Česká republika ratifikovala řadu mezinárodních smluv, týkajících se úpravy lidských práv a disponuje řadou legislativních nástrojů, které by měly zaručit naplňování těchto smluv. Přesto však z některých mezinárodních zpráv vyplývá, že dodržování lidských práv v oblasti potírání diskriminace, rasismu a xenofobie je zatím nedostatečné. V dalším textu vyjdeme ze zprávy Evropské komise proti rasismu a nesnášenlivosti (ECRI), jejíž závěry částečně představuje i Ministerstvo vnitra ČR ve svých zprávách o problematice extremismu v ČR. Uvedená zpráva vznikala na základě zjištěných skutečností v období od 1. 1. 2008 do 2. 4. 2009, jedná se tedy o období těsně předcházející přijetí Strategie proti extremismu, přičemž se jedná již o čtvrtou zprávu ECRI týkající se České republiky. Tato zpráva se týká implementace předchozích doporučení ECRI, takže je shrnující a jako jeden z podkladů pro tuto část práce dostačující.

Přestože ECRI uznává částečný pokrok v oblasti dodržování lidských práv v zemi, dodává, že zde stále existují problémy, které jsou důvodem k znepokojení. Pokrok přiznává především v oblasti snížení počtu trestných činů s extremistickým podtextem ve sledovaném období, veřejném odsuzování extremistických projevů ze strany vysoce

postavených politických činitelů, zlepšení přístupu romských dětí k základnímu vzdělání³², snahu českých úřadů o umožnění přístupu Romů k dalším sociálním právům a v neposlední řadě také zařazení kurzu o ochraně menšin do základního výcviku policistů (ECRI, 2009 s. 9). Nedostatky v ochraně lidských práv, potažmo v potírání průjevů rasismu a diskriminace spatřuje komise především ve vztahu k romskému etniku.

18.3.2. Nedostatky plynoucí ze zprávy ECRI

ECRI velmi kritizuje skutečnost, že Česká republika dosud neratifikovala Protokol č. 12 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, přestože doporučení k ratifikaci přijala česká vláda již v roce 2000³³. Protokol č. 12 pojednává o všeobecném zákazu diskriminace „z důvodu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka a náboženství, politického či jiného smýšlení, národnostního či sociálního původu, příslušnosti k národnostní menšině, majetku, rodu či jiného postavení“ (Evropský soud pro lidská práva, 2010, s. 18). V době vzniku zprávy v České republice neexistovala ani ucelená antidiskriminační legislativa³⁴ k jejímuž vytvoření vyzývala jedna z předchozích zpráv ECRI. Bez této legislativy neposkytovala česká Listina základních práv a svobod účinnou ochranu proti rasové diskriminaci, protože právní pomoc byla dostupná pouze v trestních případech (ECRI, 2009, s. 10)

ECRI dále kritizuje nedůslednost v uplatňování ustanovení trestního zákoníku týkajících se propagace hnutí směřujících k potlačení lidských práv. Současně se pozastavuje nad skutečností, že rasový podtext trestného činu není často dostatečně prokázán (ECRI, 2009, s. 10).

Za velmi znepokojující jev ECRI považuje protiromské výroky z úst často čelních politiků. Těmto výrokům se dostává široké mediální kampaně a v některých případech se stávají přímou součástí předvolebních kampaní především na místní úrovni (ECRI, 2009, s. 21).

³² V minulosti byly romské děti v mnoha případech zařazovány do zvláštních škol, protože nebyly patřičně socializované. Zpráva vyzdvihuje snahu českého školství tyto děti socializovat ještě před začátkem povinné školní docházky prostřednictvím mateřských škol a především prostřednictvím tzv. přípravných tříd základních škol.

³³ Tento stav trvá dodnes, přestože následující Protokol č. 14 byl ratifikován v roce 2010.

³⁴ Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon) byl schválen Parlamentem České republiky již 23. 4. 2008, ale vzhledem k tomu, že jej 16. 5. 2008 vrátil prezident k projednání, byl uveden ve sbírce zákonů až 29. 6. 2009, přičemž účinnost byla posunuta o další tři měsíce. Před přijetím Koncepce boje proti extremismu nebyl tedy ještě ani platný.

V této souvislosti jsou dobře známé výroky bývalého vicepremiéra Jiřího Čunka, jimž média poskytla velký prostor. Není však jediný, kdo se tímto způsobem prezentuje. Bývalá starostka Ostravy - Mariánských hor a současně bývalá senátorka Liana Janáčková v roce 1997 nabízela Romům letenku do Kanady výměnou za to, že se vzdají bytů v majetku města. O deset let později na tuto „kauzu“ veřejně navázala „...*O cigány se bohužel starat musím. Kdyby to tehdy s těmi letenkami vyšlo, oni by se domnožili zase. Takže jste diskriminováni, všichni jsme diskriminováni, já s vámi naprosto souhlasím. Ale bohužel je to tak. A musím se snažit, abych vás někam vystěhovala. Nesouhlasím s jakoukoli integrací, bohužel jsem rasistka, nesouhlasím s integrací cigánu, aby plošně byli po obvodu. Bohužel, vybrali jsme Bedřišku, takže tam budou. S vysokým plotem, s elektrickou, mně je to jedno, já to klidně budu křičet do celého světa...*“ (jaa, 2007). Senátorku Janáčkovou chtěla za tyto a další podobné výroky stíhat Policie ČR, ale Senát ČR ji nezbavil imunity.

Výše uvedené příklady jsou o to více zarážející, že vzešly z úst vrcholných politických představitelů, kteří by se měli snažit sociální postavení romské menšiny komplexně řešit. Nelze se pak divit, že podobné a ještě horší výroky zaznívají z úst místních politiků. Např. bývalý zastupitel Břeclavi Tomáš Nepraš na adresu Romů řekl: *"Vždyť tady taky žijete. Nebo je to v Praze jiné? Je to přece určitá skupina, která se páří napříč, žije jich čtyřicet v jedné místnosti, nemají základní hygienické návyky. Jako ta opice se naučí přijít na úřad a říct si o sociální přídatky. Politici jen zavírají oči. Legislativní kroky nemají žádný dopad. Je to černá šepet, sebranka hajzlů, lůza. Klidně si to napište, kam chcete."* (job, 2007).

Problematika výroků na adresu Romů kvůli jejich sociálnímu postavení a životním návykům a následná mediální prezentace tvoří další část kritiky ECRI. Komise kritizuje, že v ČR zatím nebyl vytvořen komplexní plán na integraci Romů do společnosti v duchu multikulturalismu s cílem zamezit jejich diskriminaci a segregaci (ECRI, 2009, s. 11).

Co se týče médií, je situace složitější. V případě internetu ECRI kritizuje ČR za to, že dosud nepodepsala a neratifikovala Dodatečný protokol k Úmluvě o kybernetickém zločinu, který umožňuje stíhat trestné činy rasistické či xenofobní povahy páchané prostřednictvím počítačových systémů (ECRI, 2009, s. 13). Česká republika však tento Dodatek zatím ani ratifikovat nemůže, protože současná platná legislativa nezná trestní odpovědnost právnických osob, kterou tento dodatek vyžaduje. Extremistické skupiny navíc mohou využívat zahraniční domény ze zemí, kde jim nehrozí postih. Bez globální

spolupráce při potlačování rasismu a xenofobie (podobně jako v případě pedofilie) nebo bez zavedení cenzury internetu je tato úmluva neúčelná.

Složité je také situace ohledně periodik a televizního vysílání. Podle platné legislativy jsou média povinna vyhýbat se vyvolávání nesnášenlivosti, avšak jiná regulace by odporovala svobodě projevu. Proto ECRI vyzývá média, aby přijala určitý autoregulační etický kodex.

Z mediální analýzy firmy Newton média však vyplývá, že jednotlivá média na celostátní i regionální úrovni podávají své příspěvky týkající se extremismu v negativním či neutrálním pojetí (NEWTON media, 2010, s. 18). Přestože se média snaží být ve svých sděleních objektivní, z hlediska sémantiky způsob, kterým o extremismu referují, vypovídá o určitých společenských stereotypch týkajících se romského etnika (Štěchová A. et al., 2004, s. 86). Média se velmi často při popisu konkrétního činu zmiňují o incidentu nebo potyčce, což jsou výrazy předpokládající symetrii mezi aktéry. Vlastně je tak řečeno, že extremisté a Romové patří k sobě, přičemž pro obě skupiny je typická vzájemná nenávist a strach (Štěchová A. et al., 2004, s. 86).

18.3.3. Existence extremistických hnutí a jejich činnost

Do druhé kategorie indikátorů sledujících stav extremismu v ČR jsou zařazeny legální politické strany, neoficiální sdružení, koncerty neonacistických hudebních skupin, aktivity na pravicově extremistické scéně a vývoj počtu trestných činů s extremistickým podtextem. Mezi indikátory jsou zařazeny z toho důvodu, že samotná existence takovýchto uskupení a jejich aktivity musí být nejprve zanalyzovány a teprve poté bude možné určit, zda znamenají hrozbu pro společnost.

Krajně pravicové subjekty se zabývají dvěma základními problémy. Kritizují stávající politický systém a volají po jeho změně, přičemž nenabízejí vhodnou alternativu, tedy z liberálního hlediska, protože ze svého pohledu efektivnější systém nabízejí. Tento aspekt je pro tuto diplomovou práci nepodstatný, protože změna politického systému pod taktovkou extremistů je nereálná. Lze předpokládat, že v dohledné budoucnosti nezískají české ultrapravicové subjekty dostatečnou voličskou základnu, aby získali většinu v parlamentu³⁵. Stejně tak je nepravděpodobné, že by provedly státní převrat, alespoň v dohledné době v našich podmínkách³⁶.

³⁵ Tento závěr potvrzují výsledky voleb na všech úrovních.

³⁶ K tomuto závěru opravňují dva fakty. V první řadě se jedná o výsledky voleb a počet účastníků jednotlivých shromáždění, jež naznačují, že ultrapravicové strany nemají v České republice dostatečnou

Druhým okruhem, kterému věnují pravíkoví extrémisté pozornost, je problematika menšin. Zaměřují se především na romskou menšinu, dále na azylanty, imigranty a dlouhodobě pobývajcí cizince, Židy a homosexuály.

Pro další popis a analýzu stavu extremistické scény v České republice je vhodné jednotlivá extremistická uskupení podle formy působení zjednodušeně rozčlenit. V první řadě se jedná o legální politické strany, které vystupují veřejně a účastní se voleb. Dále jsou to vnitřně neorganizované neonacistické či skinheadské skupiny a hudební skupiny a jejich vystoupení. M. Mareš ve svém členění extremistické scény přidává ještě krajně pravíková nakladatelství a periodika (Mareš, 2000).

18.3.4. Legální politické strany

Obrázek 2: Znak SPR - RSČ

Po pádu totalitního komunistického režimu v roce 1989 došlo ke vzniku stranického systému. Hned v roce 1989 vznikla zatím politicky nejúspěšnější ultrapravíková politická strana nazvaná **Sdružení pro republiku – Republikánská strana Československa**. V jejím čele stál charismatický PhDr. Miroslav Sládek, který svou propracovanou rétorikou dokázal na svou stranu získat mnoho příznivců a voličů. Vrcholem republikánské politiky byly volby do poslanecké sněmovny v letech 1992³⁷ a 1996, v roce 1992 získala tato strana 6,48 % hlasů (www.volby.cz, 1992) a v roce 1996 dokonce 8,01% hlasů (www.volby.cz, 1996). Nicméně pak došlo ve straně k vnitřním problémům, jejichž vyústěním bylo přejmenování strany a dramatický pád pod hranici volebního kvóra ve volbách v roce 1998 (www.volby.cz, 2008), z kterého se strana dodnes nevzpamatovala.

Republikánskou stranu i její nástupkyni lze zařadit mezi populistické až ultrapravíkové strany. Přímé nebezpečí z její činnosti nehrozilo, politika strany byla založena především na řečnickém umění jejího předsedy. Nicméně i tenkrát se již jednalo o neskrývané rasistické názory. Například v jednom z proslovů Miroslav Sládek řekl: *„Nejsme žádní rasisté. Cikáni mohou mezi námi žít, ale musejí respektovat zákony. Zákony platí pro všechny stejně. Když Cikáni rozbíjejí byty, proč bychom jim měli dávat pátý, šestý a další nový byt? Jestliže v nich neumějí bydlet, ať si zapřáhnou káru a jedou. V kočování*

podporu, takže není pravděpodobné, že by se dostaly k politickému rozhodování. Co se týče možnosti státního převratu, tyto strany (alespoň v současné době), přestože disponují svými milicemi či paravojenskými jednotkami, nemají dostatečné zdroje pro provedení takovéto akce. O této skutečnosti svědčí zprávy mezinárodních organizací zabývajících se lidskými právy, zprávy MV ČR, v těchto zprávách se vždy hovoří především o lidských právech, nikoliv o hrozbě provedení státního převratu.

³⁷ V roce 1992 se jednalo ještě o Sněmovnu lidu Federálního shromáždění

jim nikdo bránit nebude!" (SPR-RSČ, 2009). Rozebereme-li však tuto větu bez čtení mezi řádky, pak je rasistické akorát nazývání Romů Cikány, protože byty by opravdu rozbíjet neměli a kočování je jedním z charakteristických projevů Romů jako etnika.

Obrázek 3: Znak Národní strany

Druhá výraznější ultrapravicová politická strana vznikla v roce 2002. Tehdy Ministerstvo vnitra ČR zaregistrovalo **Národní stranu**. Ministerstvo vnitra původně registraci této strany odmítlo, ale Nejvyšší správní soud vynesl rozsudek, podle kterého nemělo Ministerstvo vnitra ČR žádný zákonný důvod k odmítnutí registrace.

Národní strana od začátku stavěla svůj politický program na rasové nesnášenlivosti a xenofobii, avšak svými vystoupeními si nenašla výraznou voličskou podporu. Abstrahujeme-li od různých pochodů a mítinků, kterým média příliš nevěnovala pozornost, upozornila na sebe tato politická strana 3-4 akcemi, jejichž prostřednictvím se stala „mediální hvězdou“ a zapsala se tak do širšího povědomí veřejnosti.

Prvním z nich je příručka nazvaná „Konečné řešení otázky cikánské“, která řeší vystěhování romského etnika do Indie³⁸. Ještě větší „úspěch“ měl volební spot pro volby do Evropského parlamentu. Jeho středobodem bylo právě konečné řešení. Česká televize tento spot několikrát odvysílala a pak ho stáhla. Je samozřejmé, že média o tomto spotu informovala a rozebírala, jak je možné, že byl odvysílán. S Národní stranou se tak seznámil doslova každý.

Příručka i volební spot byly jen slovní propagandou, ale Národní strana ve svých projevech přitvrdila a vytvořila nebezpečný precedens. V roce 2008 strana založila tzv. Národní gardu, jíž tehdejší předsedkyně strany Petra Edelmanová označila za neozbrojenou polovojenskou organizovanou skupinu sloužící k ochraně stranických mítinků a při pomoci obětem různých katastrof (ČTK, 2008). Neozbrojenost hraje v tomto případě zásadní roli, protože zákon o sdružování v politických stranách a politických hnutích³⁹ v § 5 odstavci 2 výslovně říká, že „strany a hnutí nesmějí být ozbrojeny a nesmějí zřizovat ozbrojené složky“. Nicméně výstroj členů Národní gardy mohla být

³⁸ Název příručky samozřejmě evokuje spojení s nacistickým konečným řešením, některá média na to upozornila a její autor reagoval následovně: „Dále se objevila snaha především ze strany Lidových novin a v zápětí samozřejmě i televize Nova o spojení vyvraždění Židů a připravované studie. Toto považují za typický mediální útok a v demokratické společnosti by se dalo hovořit o šíření poplašné zprávy případně o snahu pošpinění jména autora studie, případně subjektu, kterého je tento členem. Je to čistě účelová manipulace. Nic víc. Nic míň. Přesto pro některá česká média standard.“ (Edelmanová, a další, 2008). Tato citace je ukázkovým příkladem umění demagogie představitelů extremistických stran.

³⁹ Zák. č. 424/1991 Sb.

problematická, protože se měla skládat z vyřazených částí vojenských uniforem doplněných zavíracím záchranářským nožem bez špičky (Pavlíček, a další, 2008). Civilní osoby nesmějí nosit uniformy veřejných činitelů, protože tak mohou být snadno zaměnitelní, v tomto případě, s řádnými členy Armády ČR.

Národní garda se v březnu roku 2009 účastnila „ochrany“ civilního obyvatelstva v Karlových Varech Drahovicích, kde docházelo k napadání žáků tamější základní školy. Národní strana připsala útoky romské komunitě, a proto se angažovala v zajištění ochrany. Členové Národní gardy tvrdili, že je o pomoc požádali sami rodiče, protože nejsou spokojeni s prací Policie ČR a karlovarských městských strážníků. Romská komunita byla přítomností Národní gardy znepokojena a považovala to za provokaci. Lze konstatovat, že o provokaci šlo, protože členové Národní gardy mj. rozdávali kolemjdoucím stranické noviny nazvané Národní politika (ČT 1, 2008).

Vystupování Národní strany se stalo tématem vrcholných politiků nejen v ČR⁴⁰, tehdejší ministr vnitra Ivan Langer prohlásil, že činnost Národní gardy bude pečlivě monitorována a v případě potřeby bude tvrdě zasaženo (ČTK, 2008). K zásahu však nemuselo dojít, protože Národní strana se po několika dalších kontroverzních akcích sama na konci roku 2009 začala vnitřně rozkládat, když ze strany odešla její předsedkyně Petra Edelmanová.

Obrázek 4: Znak Dělnické strany

I když mezi ultrapravicové politické strany řadíme mnoho dalších subjektů, pro účely této práce je důležitý pouze jeden z nich. Jedná se o (dnes již zrušenou) **Dělnickou stranu**. Tato strana v počátcích své existence úzce spolupracovala s Národní stranou⁴¹, ale ve zkoumané době se již etablovala a vytvořila poměrně silné uskupení⁴². Program strany byl zcela zřetelně založen na vyhraněném nacionalismu, rasové nesnášenlivosti a xenofobii, nenávisti k jiným skupinám osob⁴³, vyzdvihuje českou národnost a tradiční české hodnoty, ideologií je však národní socialismus. Program byl však napsán tak, že „poselství“ bylo nutné vyčíst mezi řádky.

Dělnická strana také založila polovojenské jednotky, tzv. Ochranné sbory, které měly sloužit k ochraně obyvatelstva, v podání Dělnické strany však především před

⁴⁰ Vznik Národní gardy komentoval i slovenský prezident Ivan Gašparovič (ČTK, 2008)

⁴¹ Koalice Dělnické a Národní strany kandidovala v některých krajích při volbách do krajských zastupitelstev v roce 2004.

⁴² To potvrzují výsledky voleb do evropského parlamentu v roce 2009, kdy strana překonala hranici 1 % hlasů a dosáhla tak na peníze poskytované státem za hlasy voličů. Z dlouhodobého hlediska se tak stala nejúspěšnější extremistickou stranou, protože ostatní uskupení, i ta která jsou součástí stranického systému velmi dlouho, získávají ve volbách hlasů méně.

⁴³ Nenávist vůči homosexuálům, bezdomovcům, cizincům

„cikánskou zlovůlí“⁴⁴. Je samozřejmé, že tyto sbory byly „neozbrojené“ (k čemu jsou však baseballové pálky mimo hřiště na baseball?). Výše jsem upozorňovala na to, že Národní strana založením Národní gardy vytvořila precedens. Vznik Národní gardy komentovala média i vrcholní politici, v tisku se objevilo mnoho článků o legálnosti této aktivity. Avšak Ochranné sbory Dělnické strany vznikly bez povšimnutí, jako něco zcela přirozeného. Média o Ochranných sborech informovala pouze v souvislosti s nepokoji v Litvínově.

Vůdce Dělnické strany Tomáš Vandas je demagogem, který využívá každou situaci k prezentaci Dělnické strany a dokazování jejího „humánního“ poslání a současně se staví do role mučedníka trpícího omezováním svobody slova. Svými rétorickými schopnostmi sice nedosahuje kvalit Miroslava Sládka, ale tento handicap se vyrovnává využíváním všech mediálních technických vymožeností, které Miroslav Sládek v devadesátých letech k dispozici neměl. Dělnická strana je prostě vidět, a v kombinaci se svými aktivitami týkajícími se převážně romské menšiny si proto získala mnoho příznivců.

Akce Dělnické strany přiměly někdejšího ministra vnitra Ivana Langera k vypracování návrhu na její zrušení. Tento návrh byl předložen Nejvyššímu správnímu soudu, který však rozhodl, že pro zrušení Dělnické strany nemá dostatek relevantních důkazů⁴⁵. Pan Vandas si výsledek soudního líčení přeformuloval a tvrdil, že tyto důkazy neexistují a podle svých vlastních slov se současného soudního přelíčení ve stejné věci nebojí.

Všechny tři výše zmiňované politické strany mají ještě další společné rysy, přičemž teprve Dělnická strana využila jejich potenciál tak, že jsou všeobecně známé.

V prvé řadě je zajímavé jejich zaměření na mládež. Vzhledem k tomu, že podle zákona⁴⁶ se členem politické strany může stát osoba starší 18 let, tyto strany zakládají „nepolitická“ uskupení mládeže, která však jdou ve stopách mateřských organizací. Zaměření na mládež má svou logiku, protože právě mladí lidé mají sklon k černobílému vidění světa, a proto se snadněji rekrutují. Přestože se má jednat o nepolitická uskupení⁴⁷, opak je pravdou, protože jednotlivá uskupení mají své oficiální programy, či alespoň mediální spoty, které jsou politiky plné. Nejradikálnější je opět Dělnická mládež, jejíž hlas je nejvíce slyšet. Má své vlastní internetové stránky (www.delnicka-mladez.cz), kodex

⁴⁴ Události v Litvínově a Janově v roce 2008.

⁴⁵ Rozsudek Nejvyššího správního soudu č. Pst 1/2008 – 66 ze dne 4. 3. 2009.

⁴⁶ Zák. č.424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a politických hnutích, § 2 odst. 3

⁴⁷ Podle rozhodnutí soudu mohou politickou činnost vykonávat pouze politické strany, na základě tohoto rozsudku byla rozpuštěna Republikánská mládež.

chování, program, má přístup k internetovému vysílání Dělnické strany TV NACIONAL, vydává vlastní noviny.

Další společnou věcí těchto politických stran je vydávání vlastních stranických novin, ve kterých otevřeně prezentují své názory a na tomto poli je opět „nejúspěšnější“ Dělnická strana. Republikánská strana vydávala týdeník Republika, Národní strana spolupracovala s vydavatelem Národní politiky a Dělnická strana vydává své vlastní Dělnické listy, její mládež vydává Hlas mládeže a v nedávné době si zaregistrovali nové periodikum pod provokativním názvem Národní odpor. Je zde však podstatný rozdíl v distribuci uvedených tiskovin, periodika Dělnické strany a mládeže, na rozdíl od zbylých dvou stran, jsou zdarma v tištěné podobě a současně jsou k dispozici na jejich internetových stránkách.

Národní strana a Dělnická strana navíc využívají internet, jejich materiály jsou zveřejňovány na youtube.com, Dělnická strana provozuje vlastní internetovou televizi TV NACIONAL a Národní strana provozuje rádio Vlast.

Posledním výrazným společným bodem charakterizující výše uvedené politické strany, je jejich aspirace na vstup do politiky. V tomto směru nejúspěšnější bylo v devadesátých letech Sdružení pro republiku – Republikánská strany Československa. Tato strana zasedala v parlamentu po dvě volební období, v letech 1992 – 1996 a 1996 - 1998. Národní strana ani Dělnická strana takového úspěchu nedosáhly. Za dílčí úspěch lze považovat pouze překročení jednoprocenní hranice počtu hlasů Dělnickou stranou ve volbách do Evropského parlamentu v roce 2009. Volební programy těchto stran byly postaveny na kritice členství České republiky v Evropské unii a NATO, případně na její podřadné roli v těchto institucích. Program Národní strany a Dělnické strany byl obohacen o kritiku přílišného imigranství, neřešenou sociální situaci Romů a slibu omezení přílivu cizího kapitálu (Smolík, 2010).

18.3.5. Neonacistická hnutí

Vedle registrovaných extremistických politických stran však existují neoficiální neonacistická uskupení, jejichž základní ideologií je rasismus a nacionalismus.

Obrázek 5: Logo
Národního odporu

Nejvýraznější z těchto skupin je **Národní odpor**, který však „neexistuje v uchopitelné formě nějakého právního subjektu. Ale objektivně existuje jako jakási forma občanského uskupení“⁴⁸. Příznivci Národního odporu se pravidelně účastnili akcí pořádaných Dělnickou stranou, a tak přestože se nejedná o registrovaný subjekt, dostávají se stále více do povědomí veřejnosti. Vedení Dělnické strany toto spojení popíralo, avšak fotografie z různých akcí dokazují opak. Navíc někteří členové Dělnické strany se rekrutovali právě z řad Národního odporu, což však předseda DS Vandas také popírá. Podle Tomáše Sokola "Dělnickou stranu a Národní odpor spojuje něco jako 'personální unie'. Je to stejný lidský substrát" (ČTK, 2010).

Toto uskupení sice není, jak řekl pan advokát Sokol, právně „uchopitelné“ (ČTK, 2010), nicméně jeho existence může být nebezpečná, protože má přístup na internet a může tak oslovovat veřejnost.

Obrázek 6:
Logo
Autonomních
nacionalistů

Druhou poměrně výraznou neonacistickou organizací jsou **Autonomní nacionalisté**. Působí na území celé České republiky, ale nejsilněji se projevují na severu země, na Svitavsku a Zlínsku (Danics, 2010, s. 37).
Národní odpor i Autonomní nacionalisté se vyznačují specifickou vnitřní organizační strukturou. Jsou to decentralizované skupiny bez vůdce, což znamená, že každý přívrženec těchto hnutí má vyvíjet vlastní aktivitu k dosažení společného cíle (Danics, 2010, s. 37). Strategie odporu bez vůdce, jak se tento organizační systém nazývá, znemožňuje státní moci odhalit vazby mezi jednotlivcem a skupinou. Skupiny fungují na principu samostatných buněk, takže je nemožné skupinu rozkrýt a zničit. Rozkrýtí a zničení jedné buňky neohrožuje buňky ostatní (Danics, 2010, s. 22).

18.3.6. Neonacistické hudební skupiny

Výčet extremistických politických stran a ostatních skupin není kompletní bez hudebních skupin, které ve svých textech propagují rasismus⁴⁹. Nejde však o jejich výčet. V této souvislosti zmíníme pouze nejznámější českou neonacistickou kapelu Orlík, která na počátku devadesátých let byla velmi populární mezi širokými vrstvami mládeže. Co si

⁴⁸ Citace z vystoupení JUDr. Tomáše Sokola v rámci soudního líčení týkajícího se zrušení Dělnické strany, in: (ČTK, 2010)

⁴⁹ Tzv. white power hudba

veřejně mohla na začátku devadesátých let skupina Orlík dovolit, dnes již není možné⁵⁰. Koncerty neonacistických kapel jsou za prvé monitorovány a za druhé pořádány „tajně“, buď jako soukromá oslava nebo stejným způsobem jako technoparty, kdy návštěvníci ani samotní účinkující nevědí, kde se koncert bude konat a v některých případech není známo ani to, kdo bude vystupovat (MV ČR, 2009, s. 10).

Novinkou při pořádání neonacistických koncertů je přítomnost právních zástupců, kteří pomáhají s přípravou akcí, a slouží „jako ochrana před údajnou policejní perzekucí a rovněž jako ochrana před vstupem policie do místa, kde samotná akce probíhá (MV ČR, 2009, s. 11). Právní zástupci vlastně zajišťují „legální distribuci neonacismu“ (MV ČR, 2009, s. 11).

18.3.7. Krajně pravicová nakladatelství a periodika

Krajně pravicová nakladatelství a periodika patří také k jedné z forem pravicového extremismu (Mareš, 2000). Pomocí knih a periodik mohou příznivci extremismu prezentovat své názory a šířit názory zahraničních soukmenovců. Na českém trhu působí několik nakladatelství, která mimo jiné vydávají především americké knižní tituly s rasistickým zaměřením. Jmenujme alespoň Turnerovy deníky či knihu Lovec od Andrewa MacDonalda, autobiografii bývalého člena Ku-Klux-Klanu Davida Duka s názvem Moje probuzení, nebo knihy Davida Irvinga, který byl ve Velké Británii souzen za popírání holocaustu (vydalo nakladatelství Kontingent Press). Nakladatelství Sowulo Press vydalo knižně Hitlerovy akvarely, které vznikly ještě v době před nástupem Hitlera k moci, a krátce poté vydalo knižně Historii hákového kříže. Výčet by nebyl úplný bez zmínky o vydání nekomentovaného překladu Hitlerova Mein Kampf, který vydalo nakladatelství Otakar II.

Kniha Mein Kampf byla první z výše uvedených titulů, vyšla již v roce 2000. Vydavatel Michal Zítka byl za vydání této knihy trestně stíhán za propagaci hnutí směřujících k potlačení práv. Soudní maratón trval čtyři roky, přičemž poslední slovo měl v roce 2005 Nejvyšší soud, který obžalovaného zprostil viny s odůvodněním, že se soudu nepodařilo prokázat úmysl skutečně propagovat nacismus (Analýza Centra strategických studií, 2005). Není mým úkolem nijak komentovat toto rozhodnutí. Zmiňuji je jen proto, že

⁵⁰ Na internetu jsou k dispozici videa z koncertů, ze kterých je patrné, že se účinkující dopouštějí trestného činu propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod jiné skupiny obyvatel. Jejich texty byly otevřeně rasistické, např. píseň Bílá liga, kterou byli nuceni později přejmenovat a přetextovat, píseň se nově jmenovala Alib Agil.

se jedná o precedent, který ve skutečnosti říká, že vydávání podobných knih je v českém prostředí možné. Vydání dalších výše zmiňovaných titulů na sebe také nedalo dlouho čekat.

Pro tuto práci je důležitý fakt, že tyto knihy začaly ve větším množství vycházet v roce 2008, tedy v době, kdy se začalo všeobecně hovořit o nárůstu pravicového extremismu. Z vývoje počtu trestných činů s extremistickým podtextem⁵¹ nelze jednoznačně říci, že by v tomto roce došlo k výraznému nárůstu extremismu. Na základě výběru vydaných titulů (např. Turnerovy deníky jsou považovány za novodobou bibli pravicového extremismu, vyšly v roce 2008) však lze říci, že mohlo dojít k posílení jeho ideové základny. Není bez zajímavosti, že veškeré kontroverzní tituly vydané nakladatelstvím Kontingent Press jsou kladně recenzovány a doporučovány na stránkách Národního odporu (www.odpor.org).

18.4. Události na extremistické scéně

Tato kapitola je věnována významným událostem, které se odehrály na extremistické scéně v roce 2008. Tyto události jsou indikátory společenské nebezpečnosti pravicového extremismu. V příloze diplomové práce je přiložen Kalendář extremistických akcí s účastí nad 100 osob. Kalendář je zpracován pomocí dimenzionální analýzy a závěry vyplývající z analýzy jsou identifikací problémů plynoucích z extremismu. Závěry tvoří část této kapitoly. Menší akce nejsou zařazeny. Jedná se sice např. o pochod Židovským městem v Praze v den výročí křišťálové noci, ale při účasti cca 40 příznivců pravicového extremismu, jde o akci jednoduše zvládnutelnou.

ZHODNOCENÍ KALENDÁŘE EXTREMISTICKÝCH AKCÍ V ROCE 2008

Následující odstavce vycházejí z Kalendáře extremistických akcí v roce 2008, jež je celý uveden v příloze číslo 4. Jednotlivé události v Kalendáři jsou zpracovány na základě dimenzionální analýzy, přičemž řeší odpovědi na otázky, o jaké události se jedná, kde k těmto událostem došlo, v jakém termínu se konaly, jak velké množství lidí se jich zúčastnilo (ať pravicových extremistů, či levicových aktivistů, či normálních občanů). Poslední otázka řeší závažnost jednotlivých akcí. V této kapitole je uvedeno celkové shrnutí, na každou otázku vycházející z dimenzionální analýzy je vytvořena „hromadná“ odpověď vycházející ze všech událostí.

⁵¹ Viz. kapitola Vývoj počtu trestných činů s extremistickým podtextem

O jaké události se jedná?

Z uvedeného výčtu větších extremistických akcí je zřejmé, že většina z nich se týkala propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka namířených především proti romské menšině, Židům a v jednom případě také proti homosexuálům. Dále se konaly vzpomínkové akce, především pochody, za mrtvé nebo trest odnětí svobody vykonávající „kamarády“. Tyto pietní akce navozují dojem, že tyto osoby jsou novodobými mučedníky.

Jisté vybočení znamenají demonstrace proti nezávislosti Kosova. Extremisté se sice dovolávají historické územní celistvosti, avšak může také jít o popírání, zpochybňování, schvalování či ospravedlňování genocidia.

Kde k uvedeným událostem došlo?

Většina akcí se konala v místě fakticky nebo symbolicky spjatém s uvedeným účelem shromáždění.

Kdy k událostem došlo?

Pochody a demonstrace se obvykle konaly v termínu historicky významných událostí nebo v termínu událostí významných pro extremistické skupiny. V době výročí spojovaných s německou Třetí říší, např. výročí křišťálové noci nebo narození Adolfa Hitlera se větší akce nekonaly.

Kolik osob se akce zúčastnilo?

Tento kalendář je výčtem akcí, kterých se účastnilo více jak 100 příznivců extremismu. Nejčastěji bylo na shromáždění přítomno kolem 200 – 300 osob. Výjimku tvořila oslava svátku práce a demonstrace v Litvínově – Janově. Z počtu účastníků akcí vyplývá, že aktivní podpora extremismu je velmi malá. V kalendáři akcí sice nejsou uvedeny pochody a demonstrace s počtem účastníků do 100 osob, avšak v tomto směru předpokládám, že menší akce by měla v případě potřeby bez problémů zvládnout Policie ČR.

Jak byly tyto akce závažné?

Z uvedeného výčtu akcí vyplývá několik závažných faktů.

- 1) V prvé řadě se jedná o mezinárodní spolupráci, kdy se extremisté z okolních států účastní akcí v ČR a naopak, čeští extremisté se účastní akcí v zahraničí (zahraniční akce zde nejsou uvedeny, ale jedná se např. o shromáždění v Drážďanech dne 23. 6. 2008 (Eichler, 2008)). Na druhou stranu je třeba zmínit, že přes častou spolupráci mezi

jednotlivými subjekty v ČR i na mezinárodní úrovni v některých oblastech, jsou pravicoví extremisté roztrženi, o čemž svědčí např. oslavy Svátku práce.

- 2) Druhým faktem je aktivní účast žen tvořící svou vlastní organizaci, v těchto v uvedených příkladech především organizace s názvem RWU (Resistance Women Unity).
- 3) Dále je velmi znepokojující podpora obyvatelstva při akcích zejména v Litvínově Janově. Tato podpora by mohla znamenat problém, protože rozšiřuje počet účastníků akcí nad rámec očekávání. V tomto případě by mohlo dojít k situaci, kdy by Police ČR nebyla připravena na zásah v dostatečném počtu. Avšak i tuto situaci lze předvídat, protože jak z výčtu vyplývá, o podporu ze strany místního obyvatelstva se jednalo pouze v Litvínově, tedy v místě, kde je vyhrocená situace v soužití mezi místním většinovým a menšinovým obyvatelstvem. Lze tedy tvrdit, že podpora obyvatelstva se týkala pouze akcí, v nichž spatřovali nějaký vlastní význam.
- 4) Dalším problémem je povolování shromáždění. Z uvedeného výčtu vyplývá, že zákaz shromáždění vede k dalším událostem. Zákaz shromáždění v Plzni v lednu 2008 vedl k demonstraci proti tomuto zákazu v Praze ve stejném termínu, ve kterém bylo původní shromáždění naplánováno. Demonstrace se tak de facto pouze přesunula do jiného města a původní symbolika, tedy vztah k prvnímu transportu Plzeňských Židů do Terezína, se nezměnila. Plzeňský zákaz demonstrace navíc posléze řešil Nejvyšší správní soud, který rozhodl, že zákaz nebyl oprávněný. Došlo tak k posílení pozice extremistů.
- 5) Druhým zakázaným shromážděním byla demonstrace proti homosexuální Queer Parade. V tomto případě nemělo pro extremisty smysl nepadnutí rozhodnutí, protože potřebovali být v daný čas na daném místě. Proto vznikla tzv. spontánní akce, která však zcela jistě nebyla úplně spontánní, protože se jí účastnil velký počet extremistů.
- 6) Zakazování shromáždění ze strany radnic zůstává závažným problémem, protože ať rozhodnou jakkoliv, z výsledku vždy profitují právě extremisté. Buď je shromáždění povoleno a extremisté dostanou, co chtěli, nebo je zakázáno, avšak v tomto v případě se otvírá prostor pro demonstrace za svobodu slova a shromažďování. Nejhorší případ nastává, když Nejvyšší správní soud shledá zákaz shromáždění jako neopodstatněný.
- 7) Velmi zajímavým a nebezpečným jevem jsou novodobí mučedníci, kterým extremisté každoročními pietními pochody vzdávají hold. Symbolika je velmi sugestivní záležitost, a pokud je spojena s konkrétními osobami, může výrazně působit na příznivce extremismu.

8) Důležitým faktem jsou také násilné střety mezi pravicovými extremisty a jejich odpůrci, případně jejich střety s Policií ČR.

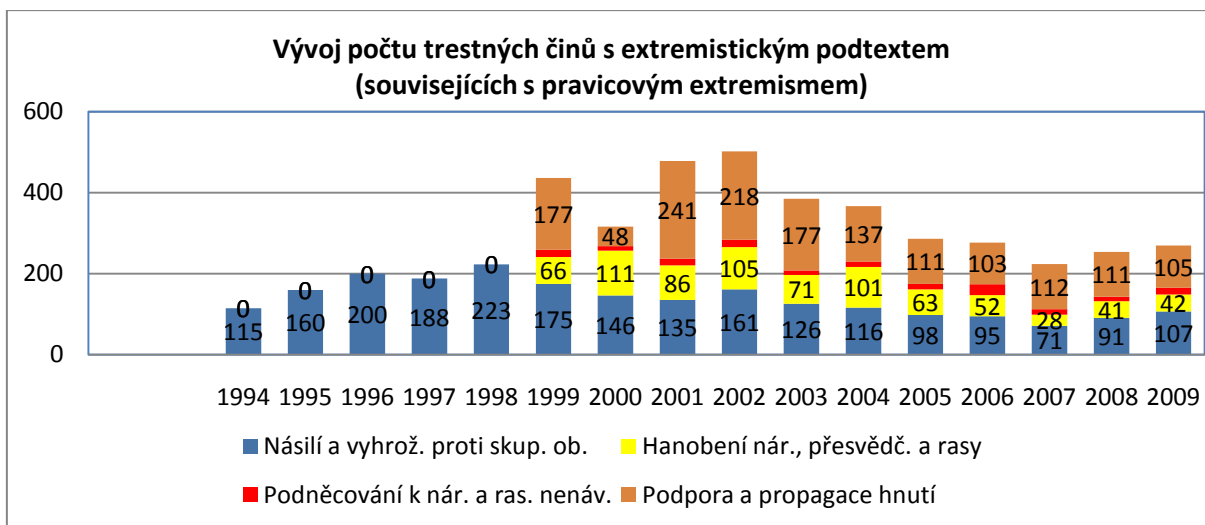
Z Kalendáře a ani z dostupných zdrojů nelze vyčíst, jak tyto střety s policií probíhají. Média v případě střetu přinášejí akční reportáže z místa střetu a omezují se na komentář o tom, zda policie potyčku zvládla či ne, případně uvedou počty zraněných nebo zatčených. Vůbec se nevěnují faktu, že naprostá většina extremistů se těmito pouličními boji jen dobře baví. *„Smějící se extremisté na pozadí policejních těžkooděnců by působili absurdně i těch nebulvárnějších televizních stanic... Policie se zase ve snaze dokumentovat konkrétní porušení zákona zaměřuje na ty, kteří zrovna konají, takže oficiálních záběrů dobře se bavících účastníků protestních akcí je také minimum“* (Pilař, 2010, s. 66). Tak alespoň vidí člověk z praxe Aleš Pilař, člen speciální pořádkové jednotky. Tento odborník tvrdí, že se jedná o levný adrenalinový sport (samozřejmě pro extremisty, protože cena zásahu Policie ČR se pohybuje v mnohamilionových částkách) nebo o tzv. zážitkové násilí. I přes faktor zábavy však nelze nebezpečí plynoucí z těchto akcí podceňovat (Pilař, 2010, s. 66).

18.4.1. Vývoj počtu trestných činů s extremistickým podtextem

Dalšími indikátory společenské nebezpečnosti ze strany pravicového extremismu je statistika trestných činů s extremistickým podtextem. V níže uvedeném grafu je uvedena statistika trestných činů s extremistickým podtextem za období let 1994 – 2009. Jedná se o trestné činy založení, podpora a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod občanů, násilí a vyhrožování proti skupině obyvatel, hanobení národa, přesvědčení a rasy a podněcování k nenávisti vůči skupině obyvatel nebo k omezování jejich práv a svobod. Mimo posledního ustanovení byly uvedené trestné činy podobně zpracovány již v trestním zákoně z roku 1961⁵². Přesto se ve statistikách objevují až od roku 1999. Nelze však předpokládat, že před rokem 1999 tyto trestné činy neexistovaly.

⁵²Ustanovení o podněcování k nenávisti vůči skupině obyvatel nebo k omezování jejich práv a svobod, vstoupilo v platnost až novelou Trestního zákona z roku 1995.

Graf: 3 Vývoj počtu trestných činů s extremistickým podtextem

Jak vyplývá z grafu, výraznou část složení trestných činů od roku 1999 zaujímají trestné činy založení, podpora a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod občana. Kvalifikace tohoto trestného činu je založena na jiných základech než ostatní, které jsou si svou podstatou velmi podobné. Důvodem tohoto stavu je skutečnost, že v druhé polovině devadesátých let se teprve začaly formovat specializované útvary v rámci Policie ČR, potažmo v rámci soustavy orgánů činných v trestním řízení, které se problematikou extremismu zabývají. Formování těchto útvarů s sebou přineslo zlepšenou koncepci a metodiku, v jejímž rámci došlo ke zlepšení vyšetřování kvalifikovaných a speciálních skutkových podstat uvedených trestných činů. Specializované útvary zabývající se především extremismem kladou na tuto problematiku větší důraz, a proto začala být postihována i propagace a podpora, kterou se v předešlých letech nikdo výrazněji nezabýval.

Graf však poukazuje i na jinou důležitou skutečnost, která navíc zcela bez pochyby souvisí s podstatou této práce. Zdá se, že vývoj počtu trestných činů s extremistickým podtextem souvisí s politickou a ekonomickou situací dané země. V roce 2002 vrcholila jednání o vstupu ČR do Evropské unie, s čímž pravicově orientované extremistické skupiny zásadně nesouhlasily⁵³ a v této době také došlo k největšímu nárůstu těchto trestných činů, od té doby, přes rozhodnutí Evropské unie o přijetí České republiky v prosinci roku 2004, je zřetelný jejich pokles. V roce 2008 začal opětovný nárůst a je nasnadě tuto skutečnost uvažovat v souvislosti s globální ekonomickou krizí. V době

⁵³ Tento nesouhlas se členstvím v ČR v Evropské unii či v NATO je zřejmý z programu např. Dělnické strany.

hrozícího propouštění a následného nedostatku peněžních prostředků na financování sociální politiky státu, začala být viditelná hnutí, která tuto situaci připisovala zneužívání sociálních dávek ze strany romské komunity a současně legálnímu i nelegálnímu zaměstnávání cizinců, kteří podle jejich názoru zabírají pracovní místa vhodná pro Čechy (Dělnická strana, 2008).

Tabulka 1: Počet trestných činů s extremistickým podtextem

rok	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
zjištěno t.č.	0	0	0	0	0	261	270	343	341	259	251	188	182	153	163	209	163
objasněno t.č.	0	0	0	0	0	230	247	315	269	207	195	148	146	94	96	145	107
objasněnost v %	0	0	0	0	0	88,1	91,5	91,8	78,9	79,9	77,7	78,7	80,2	61,4	58,9	69,4	65,6
počet vyšetřovaných osob	0	0	0	0	0	180	244	328	263	202	186	150	144	119	117	158	106
z toho děti a mladiství	0	0	0	0	0	60	66	78	76	44	28	14	21	13	10	20	13
podíl dětí a mladistvých	0	0	0	0	0	33,3	27,0	23,8	28,9	21,8	15,1	9,3	14,6	10,9	8,5	12,7	12,3

V tabulce jsou uvedeny trestné činy hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny, podněcování k národnostní a rasové nenávisti a podpora a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka a počty v této souvislosti vyšetřovaných osob. Nejsou zde uvedeny trestné činy vraždy, ublížení na zdraví apod., protože ze statistiky Policejního prezidia ČR nelze u těchto trestných činů vyčíst extremistický podtext.

Velmi zajímavým faktem je absolutní absence trestných činů s extremistickým podtextem v letech 1994 – 1998, a poté jejich skokový nárůst v roce 1999, přestože se jedná o trestné činy, které jsou součástí trestního zákoníku již od dob první republiky. Nelze se domnívat, že by v těchto letech nebyly tyto trestné činy páčány, jediným vysvětlením pro jejich absenci ve statistikách je podceňování a přehlížení těchto činů, případně jiné kvalifikování skutkové podstaty.

Velmi závažící jsou také počty dětí a mladistvých, kteří se na této trestné činnosti podíleli. V roce 1999 tvořili plnou třetinu pachatelů. V následujících letech však tento počet klesal.

Zdroj: Statistika trestných činů MV ČR

19. Proud politiky (Politics Stream)

19.1. Ideologie politických stran

Ideologie vládních politických stran významně ovlivňuje veřejnou politiku, a proto je nedílnou součástí této části teorie MSF. Přestože v současné době dochází k částečnému odideologizování politických stran, ideologie zůstává jedním ze základních prvků, podle kterého lze od sebe jednotlivé politické strany odlišit, přinejmenším v rámci ideově stranických rodin (Fiala, a další, 1998). Podle teorie MSF ideologie politických stran tvoří určitý podklad pro formování konkrétních politik, protože různé myšlenky odpovídají různým ideologiím (Zahariadis, 2003, s. 154).

19.2. Nálada veřejnosti (National Mood)

Kingdon ve své teorii rozlišuje mezi veřejným míněním a náladou veřejnosti. Veřejné mínění řadí mezi instituty, které se sice nevládnutí nepodílejí, ale jejich názory jsou přesto často relevantní při rozhodování politických elit. Naproti tomu nálada veřejnosti je přímou součástí teorie tří proudů respektive části proudu politiky, a proto dle této teorie může hrát významnou roli při formulování požadavků na nastolení konkrétní politiky.

Nálada veřejnosti je obecnější než veřejné mínění. Veřejné mínění se týká konkrétních problémů, přičemž shodné názory veřejného mínění na soustavu určitých problémů či spíše převážení nutnosti řešení konkrétního problému a zatlačení ostatních podobných či zdánlivě souvisejících do pozadí se posléze promítnou do národní nálady, např. posun k pravicovému smýšlení, či vytvoření protivládní nálady (Kingdon, 2003, s. 146). Kingdon často ve spojení s národní náladou používá sloveso „sense“ (cítit, tušit, uvědomit si), přičemž právě toto slovo popisuje rozdíl mezi veřejným míněním a národní náladou. Zatímco veřejné mínění a jeho změny lze pozorovat a průzkumy veřejného mínění také měřit, náladu veřejnosti je třeba vycítit. Změnu národní nálady nelze ignorovat, protože v jejím rámci dochází k eliminaci sporného veřejného mínění a do popředí se dostává jednotný názor.

19.3. Proud politiky a extremismus

V této kapitole je aplikována problematika extremismu na výše uvedený proud politiky. Ideologie politických stran v souvislosti se zkoumanou problematikou není

důležitá, jelikož političtí představitelé ze všech částí politického spektra proti extremismu vystupují. Ideologie samotných extremistických politických stran je také nerelevantní, protože tyto strany se přímo nepodílejí na politickém rozhodování.

Naproti tomu nálada veřejnosti s problematikou extremismu úzce souvisí. V kontextu s touto diplomovou prací je nutné nejprve odlišit veřejné mínění od národní nálady. Veřejné mínění lze vysledovat v postojích vůči extremistickým aktivitám, ale také v postoji vůči cizincům a především vůči romskému etniku. Různé „pokožné“ ale symbolické pochody pravicových extremistů fakticky zaměřené proti skupině obyvatel⁵⁴, vyburcovaly k protiakci především levicové extremisty, přičemž mezi těmito skupinami pak docházelo v rámci konkrétní akce ke střetům. Zlomovými okamžiky ve formování změny národní nálady byly pravděpodobně následující události, které nebyly jen obecným proklamováním cílů pravicových extremistů, ale konkrétními činy, ze kterých je zřejmé k čemu by mohlo dojít, pokud by došlo k výraznému nárůstu počtu příznivců pravicového extremismu.

Prvním případem byl vznik Národní gardy pod hlavičkou Národní strany a poté Ochranných sborů Dělnické strany. O legálnosti těchto sborů lze polemizovat, ale to není tématem této diplomové práce. Obě politické strany své ochranné jednotky použili ke kontroverzní ochraně „bílého“ obyvatelstva proti Romům, nejprve v Litvínově Janově (DS) a poté u školy v Karlových Varech (NS). Následoval brutální útok neonacistů na romskou rodinu ve Vítkově v dubnu roku 2009. Po této události se lidé začali bát, o čemž svědčí průzkum agentury SANEP prováděný v polovině roku 2009 (prováděný po útoku na rodinu z Vítkova a následném bezprecedentním zájmu médií o tuto kauzu⁵⁵ a dalšími tématy spojenými s projevy pravicového extremismu), ze kterého vyplynulo, že 80 % lidí má strach ze vzestupu pravicového extremismu, protože by mohl znamenat ohrožení demokracie (SANEP, 2010). Zde lze vycítit změnu v národní náladě, protože došlo k převážení strachu z extremistů nad dalšími problémy, které by se sice s extremismem spojovat neměly, ale obvykle se tak děje.

⁵⁴ Romové, Židé, cizinci, homosexuálové

⁵⁵ V období od dubna do konce srpna 2009 se pouze touto kauzou zabývalo 3615 příspěvků v médiích (NEWTON media, 2010).

20. Veřejněpolitický proud

Veřejněpolitický proud (Policy Stream) je třetím z proudů Teorie tří proudů. Jedná se o dynamický proud, který je ovlivňován podle toho, jaký mají zúčastněné instituce vliv na vývoj řešení jednotlivých problémů. Vysvětluje, jak se politické ideje vyvíjejí v čase a napříč politickými sítěmi a jakým způsobem jsou prezentovány jako vážní uchazeči o politické řešení ještě předtím, než jsou přijaty do politické agendy. Dynamika veřejněpolitického proudu je podle Zahariadiase závislá na politickém systému, a proto je nutné původní Kingdonovu teorii rozšířit na parlamentní politické systémy (Zahariadis, 2003, s. 45).

Zahariadis rozšířil Kingdonovu teorii o dva faktory, které jsou podle něj vlastní parlamentním systémům. Prvním je závislost spojená s nerozhodností. Tento faktor spočívá v neustálých debatách o možných řešení pokračujících i po přijetí konkrétního řešení. Druhým faktorem je splynutí návrhů řešení konkrétních problémů s určitými politickými frakcemi, koalicemi či stranami (Zahariadis, 2003, s. 45).

Rozdíl mezi americkým politickým systémem a parlamentními systémy je zřejmý i z náhledu obou autorů na proces formování problémů a následného přijetí řešení. Podle Kingdona existuje tzv. Primeval soup of ideas v níž mezi sebou soutěží o pozornost řešení jednotlivých problémů, přičemž v souladu s teorií organizované anarchie zvítězí v daných podmínkách to nejracionálnější řešení. Tato racionalita je spojena i s technickými možnostmi řešení problému a přijatelností ve většině mocných nátlakových skupin. Technologicky snadno proveditelná řešení a široký konsensus zvyšují možnost alternativy na přijetí do politické agendy (Zahariadis, 2003, s. 46).

Avšak ani v politickém systému USA nemusí být evoluce idejí řešení problému postupná. Autoři Durant a Diehl při koncipování své teorie evoluce idejí přihlédli k existenci sítí v politickém systému. Jednotlivé sítě mají vliv na výběr konkrétní alternativy a narušují tak aplikaci teorii organizované anarchie při výběru řešení problému. Tito autoři se domnívají, že tempo a způsob hledaných řešení je různé a závisí na mnoha faktorech. Rozhodně se nejedná o postupné „probublávání“ konkrétního řešení skrze Primeval soup of ideas. Oba autoři pracují s termínem „softening“ idejí, což lze volně přeložit jako zjednodušování. Výsledné přijaté řešení je pak kombinací způsobu nastolení alternativy řešení a rychlosti jejího prosazení (Zahariadis, 2003, s. 45).

Zahariadis však upozorňuje, že oba uvedení autoři svou teorii zpracovávali opět v rámci amerického politického systému, a protože neexistují komparativní práce

zabývající se situací v jiných politických systémech, nelze tyto teorie bez předchozího bádání aplikovat na parlamentní politické systémy (Zahariadis, 2003, s. 47).

Pro potřeby zkoumání parlamentních systémů Zahariadis v rámci veřejněpolitického proudu upravil původní Kingdonovu teorii. Skupiny, které Kingdon nazývá politickými komunitami, řadí mezi politické sítě a z tohoto úhlu je také zkoumá. Síť vnímá jako sestavu aktérů a jejich vzájemných interakcí v politickém sektoru. S ohledem na teorii sítí je výběr řešení konkrétního problému závislý na struktuře jednotlivých sítí, ale také na daném čase a v neposlední řadě také na porovnání obdobné situace v jiných zemích (Zahariadis, 2003, s. 48).

Nastolování nové agendy lze rozlišit podle dvou kritérií, na jejichž základě Zahariadis vytvořil typologii nových agend. Jedná se o rychlost přijímání nových řešení a o jejich obsah. Obsahově lze předkládaná řešení rozdělit podle toho, zda se jedná o absolutní novinku nebo o částečné rozšíření starších idejí (Zahariadis, 2003, s. 13).

Typologie

Kvantový přístup – rychlý nástup nových idejí.

Naléhavý přístup – postupné zrození nových idejí.

Konvergentní přístup – rychlé zrození starých idejí.

Postupný přístup – pomalé zrození marginálních rozšíření existujících politik.

(Zahariadis, 2003, s. 13)

20.1. Veřejněpolitický proud a problematika extremismu

V této kapitole je zanalyzován veřejněpolitický proud v kontextu problematiky extremismu. Veřejněpolitický proud je prostorem pro vznik a profilaci řešení různých problémů. Oba výše uvedení autoři však pracovali s problémy, na jejichž řešení měly zájem soukromé ziskové subjekty. Politici pak také z tohoto pohledu k výběru řešení přistupovali, přičemž museli brát ohled na míru dopadu jednotlivých řešení na obyvatelstvo, potažmo na voliče.

Problematika extremismu však není tématem, kterým by se soukromý sektor zabýval. Důvody tohoto stavu jsou přinejmenším dva. Zaprvé, z nalezení jakéhokoliv řešení na tento problém neplyne zisk⁵⁶ a zadruhé, současný vliv extremistických skupin ani jejich činy neznemožňují svobodný rozvoj podnikání⁵⁷.

⁵⁶ Nejde jen o hmotnou stránku, za zisk může být považován i nárůst osobního kreditu v politických kruzích, avšak to by předpokládalo předložení účinné a přijatelné koncepce na řešení problému.

⁵⁷ Přísně vzato, ideologie pravicově extremistických skupin vychází především z národního socialismu Třetí říše, která podporovala velkokapitál a akceptovala soukromé vlastnictví (Charvát, 2009), takže tato sféra by

Projevy extremismu a hledání řešení na tento problém tak zůstává tématem mezinárodních a národních neziskových organizací zabývajících se lidskými právy. A samozřejmě tématem vládních činitelů, kteří musí mít na zřeteli mezinárodní kontext a jeho přístupy k ochraně lidských práv.

Dovolují si tvrdit, že v kontextu zkoumané problematiky ztrácí teorie sítě podle Zahariadiase i Kingdonův přístup pro tuto diplomovou práci význam. Soustava neziskových organizací zabývajících se lidskými právy sice tvoří politickou síť, ale vzhledem k tomu že požadavky členů této sítě a současně návrhy řešení (které vyplývají ze zpráv jejích členů) se kryjí s vládní strategií i s názory veřejnosti, lze tvrdit, že vznikl jakýsi sociální monolit se vzácně shodnými názory, ve kterém není třeba posuzovat míru integrace ani interakce.

Co se týče typu nově nastolené agendy, jedná se o konvergentní přístup, tedy rychlé zrození starých idejí. Toto zařazení vyplývá z existence úpravy potírání extremismu v rámci Bezpečnostní strategie ČR a následného převzetí této úpravy a její prezentace jako „nové“ politiky boje proti extremismu.

20.2. Management času a prostý faktor času

Vzhledem k jednotnosti názorů na problematiku extremismu, není ani nutná hlubší analýza integrace problému do politické agendy, protože události na extremistické scéně koncem roku 2008 a první poloviny roku 2009 byly tak výrazné, že jejich nepřijetí do agendy, by mohly naznačovat pohrdání lidskými právy a mezinárodními úmluvami. Významnějším problémem je management času a prostý faktor času (Zahariadis, 2003, s. 48), který v tomto případě zásadně zapůsobil na rozšíření politické agendy. Management času má souvislost se správným načasováním přijetí nové politické agendy, zatímco faktor času působí na aktuální stav, v tomto případě na politickou situaci.

Management času je zajímavá veličina. Již z jejího názvu vyplývá, že jde o správnou organizaci načasování přijetí určité politiky. Česká republika byla ze strany různých mezinárodních a jiných organizací již dlouhodobě kritizována za nesprávnou ochranu lidských práv a potažmo nedodržování mezinárodních úmluv, přičemž v každé negativní zprávě se také objevovala různá doporučení, jak tuto situaci řešit. V zájmu zlepšení kreditu České republiky v oblasti dodržování lidských práv na mezinárodním poli by správný manažer času měl včas na situaci reagovat.

neměla být ohrožena ani v případě hypotetického převzetí moci těmito skupinami (samozřejmě v závislosti na příslušnosti vlastníků k právě propagované rase).

První Strategie boje proti extremismu však byla přijata až po skončení ročního následného přešetřování stavu lidských práv v České republice ze strany uznávané mezinárodní organizace ECRI. Z tohoto pohledu byla tedy Strategie přijata pozdě, protože její přijetí či alespoň částečné zhodnocení Strategie se do zprávy této organizace nedostalo. Management času v kontextu mezinárodní situace selhal.

Je otázkou, zda byl využit alespoň na národní úrovni, nebo zda se v tomto případě nejednalo pouze o nedostatek času. Je zřejmé, že management času lze využít i v situaci nedostatku času, ale pak je vhodné se ptát, zda jsou výstupy vzniklé v takovémto prostředí na dostatečné úrovni. A v případě přijetí první Strategie boje proti extremismu se o nedostatek času skutečně jednalo.

22. října roku 2008 došlo k prvnímu pokusu o vyslovení nedůvěry vládě Miroslava Topolánka. Přestože se první pokus opozici nezdařil, politické prostředí již zůstalo napjaté více, než bývá obvyklé. V této nestabilní situaci došlo k prvním vážnějším projevům extremismu v Litvínově Janově.

Vláda ve snaze zabránit podobným akcím a současně ve snaze upokojit veřejné mínění ještě před přijetím politiky boje proti extremismu ve spěchu vypracovala návrh na rozpuštění iniciátora nepokojů v Janově tedy Dělnické strany. Tento návrh však byl nedostatečně zpracován a Nejvyšší správní soud, který má v kompetenci rozpouštění politických stran návrhu nevyhověl. Tehdejší ministr vnitra Ivan Langer se sice hájil tím, že Nejvyšší správní soud rozhodoval v podobné kauze poprvé, a proto úředníci, kteří návrh připravovali, neměli s podobným případem žádné zkušenosti (ČT24, 2009). Tato obhajoba neúspěchu však při bližším zkoumání nemůže uspět, protože rozsudky Nejvyššího správního soudu jsou veřejně dostupné a po přečtení jakéhokoliv z nich, musí být jasné, jak tato instituce pracuje.

Lze říci, že v tomto případě buď selhal lidský faktor, z pohledu Kingdonovy teorie tedy technické možnosti. Nebo vzhledem k tomu, že k podání návrhu na rozpuštění Dělnické strany došlo do měsíce po začátku Janovského problému, úředníci jednoduše neměli dostatek času na přípravu kvalitního materiálu. Už proto, že neměli k dispozici žádnou šablonu, podle které by při přípravě návrhu postupovali. Připodobníme-li navíc tuto kauzu k trestnímu řízení, kde státní zástupci potřebují průměrně deset dní na přípravu obžaloby (ČTK, 2008b) přičemž vycházejí z materiálů, které pro ně zpracovala Policie ČR⁵⁸, lze oprávněně tvrdit, že doba od vypuknutí incidentu v Janově do podání návrhu na

⁵⁸ Prověřování a následné vyšetřování trestného činu trvá průměrně 2 – 3 měsíce (zdroj PČR KŘ Karlovarského kraje), přičemž státní zástupci celý proces ze zákona dozorují a jsou průběžně s průběhem

rozpuštění Dělnické strany byla příliš krátká. Pod tlakem času tedy selhal management času.

V případě přípravy Strategie proti extremismu části Koncepce byla vláda v podobném časovém stresu. Jak již bylo řečeno, změna vlády s sebou obvykle přináší změnu politické agendy (Zahariadis, 2003, s. 153). A hrozba dalšího pokusu o vyslovení nedůvěry vládě byla stále aktuální, takže pokud chtěl ministr vnitra prosadit svou politiku boje proti extremismu, musel ji předložit ke schválení tehdejší vládě. Nakonec byla Strategie přijata na posledním zasedání Topolánkovy vlády. Úkolem této práce není hodnocení uvedené politiky, nicméně nelze znovu nezmínit, že schválený materiál je pouze podrobnější verzí části Bezpečnostní strategie ČR z roku 2004. Management času byl v tomto případě účinný, protože Strategie byla přijata včas, nicméně byl opět ovlivněn prostým faktorem času, protože příprava Strategie probíhala ve spěchu.

20.3. Všeobecně přijímané hodnoty

Všeobecně přijímané hodnoty jsou také jedním z hlavních faktorů ovlivňující dynamiku veřejněpolitického proudu (Zahariadis, 2003, s. 45). Zařazení vlády v rámci pravolevého spektra rozložení politických sil ovlivňuje hodnoty, které daná vláda vyznává a pro jaké řešení problému se na tomto základě rozhodne. Avšak jak již bylo řečeno, v případě boje proti extremismu se vytvořil vzácný názorový monolit, který příslušnost k politickým ideologiím v rámci vládních stran zcela potlačil. Boj proti extremismu se týká dvou nejvyšších, filozoficky navzájem se vylučujících hodnot, svobody a rovnosti. V kontextu politiky boje proti extremismu v našich podmínkách lze s těmito hodnotami pracovat tak, že svoboda je podřazena rovnosti. Česká vláda i evropské mezinárodní prostředí k této problematice z tohoto pohledu přistupují. Není pak problémem zákonem určité svobody ve prospěch rovnosti omezit. Jedná se především o svobodu slova a shromažďování. Kontroverze zde nenastává ani ve vztahu k většinovému obyvatelstvu, protože to, dle průzkumů veřejného mínění, s omezením těchto svobod v případě extremismu souhlasí (např. průzkum společnosti SANEP na téma Nárůst vlivu extremistických stran ve společnosti (SANEP, 2010)).

Jsou to právě jen extremistické skupiny, které si svobodu vykládají po svém a nemají zájem o její omezování. Svými aktivitami zcela zjevně porušují legislativní normy nebo se pohybují na hraně legality, a v případě že jim to např. soud vytkne, odvolávají se

přípravného řízení obeznamování, takže uvedených deset dní slouží pouze ke konečnému zhodnocení důkazů a přípravě vhodné formulace obžaloby.

na Listinu základních práv a svobod a nedbají na skutečnost, že v rámci úpravy některých svobod je výslovně uvedeno, že tuto konkrétní svobodu lze zákonem omezit.

20.4. Technická proveditelnost

Technická proveditelnost implementace určité politiky je také jedním z důležitých faktorů dynamiky veřejněpolitického proudu (Sabatier, 2007, s. 71). Při plánování politiky je nutné s tímto faktorem počítat a nové technologie do politiky zakomponovat, nebo politiku nastavit tak, aby bylo možno využít zázemí stávající. Navíc každá politika má určitý přesah do politik jiných, takže na technické možnosti je nutné pohlížet komplexně.

Politika boje proti extremismu je úzce provázána s ochranou lidských práv, ale také s politikou sociální, protože extremisté se v současné době převážně zaměřují na sociálně vyloučené skupiny. Sladit boj proti extremismu s ochranou lidských práv není složité, protože se jedná o téměř identický problém. Souvislost se sociální politikou je mnohem problematičtější, protože není vhodné romskou problematiku přímo spojovat s extremismem, přestože se jedná o jejich profilové téma. Samozřejmě, že v tomto případě jde o kategorizaci problému, avšak v žádném případě nelze souvislost přehlédnout.

Případ Litvínova je v tomto směru odstrašujícím příkladem. Extremisté požadovali řešení „romské otázky“ a státní a veřejné instituce měly tendenci tuto otázku řešit, čímž však daly najevo souhlas s extremistickými aktivitami. Běžní občané se poté mohli domnívat, že bez zásahu extrémní pravice by se romský problém neřešil (MV ČR, 2009, s. 5-6). Jiří Čunek v souvislosti s událostmi v Litvínově hovořil dokonce o selhání státu ve vztahu k romské problematice a připustil, že Dělnická strana zde v řešení problémů v soužití mezi romskou menšinou a většinou stát supluje (Čunek, 2009)! Dlužno dodat, že pravicoví extremisté nehodlají v žádném případě problematiku romské komunity pozitivně řešit, ale snaží se z ní vytěžit politický kapitál.

Přes existenci postu ministra pro lidská práva a národnostní menšiny⁵⁹ a mnoha dalších vládních i nevládních institucí zabývajících se lidskými právy a specializovaných na romskou problematiku neexistuje ucelená a implementovatelná koncepce na řešení této otázky. Základním problémem je fakt, že nikdo přesně neví, jak by měla koncepce vypadat a co všechno by měla řešit a hlavně jakým způsobem by měla být implementována. O tom svědčí až úsměvné aktivity bývalé ministryně pro lidská práva Džamily Stehlíkové ve prospěch vystěhovaných Romů do vyloučených lokalit. Ministryně nejprve navrhovala

⁵⁹ Tento post existoval v letech 2007 – 2010 a zastávali ho dva ministři. První byla Džamila Stehlíková a poté Michael Kocáb.

možnost získání dotace z ministerstva pro místní rozvoj pro Romy na opravu domů, ve kterých nyní bydlí. Tento postup však neumožňují rozpočtová pravidla, a tak navrhla uspořádání sbírky (Čunek, a další, 2007).

Dokud se nezačne problém sociálně vyloučených skupin alespoň z části pozitivně řešit, budou mít extremisté své profilové téma a nebude možné výrazně snížit stavy jeho příznivců. Ve vztahu k těmto skupinám se sice jedná především o názorový stereotyp, avšak opřený o zkušenosti části většinového obyvatelstva. Bez důkazů o změně tohoto stavu se názorový stereotyp bude jen těžko odbourávat.

V tomto případě však nejde pouze o sociální politiku. Problémem jsou také přístupy některých regionálních politiků, kteří nedostatky v soužití mezi většinovým a menšinovým obyvatelstvem řeší fyzickými bariérami, přičemž tímto způsobem jen podporují názory extremistů a posilují převládající názorový stereotyp. Názorným příkladem může být zbudování plotu v Matiční ulici v Ústí nad Labem v roce 1998. Tento plot byl sice posléze demontován, ale stal se jakýmsi symbolem situace českých Romů. Stavba plotu v Matiční ulici byl extrém, avšak je nepopíratelné, že Romové jsou či v nedávné minulosti byli cíleně z většinové společnosti vylučováni. Pro lokality, ve kterých žijí sociálně a často i prostorově vyloučení Romové, se vžil název romské ghetto.

Obrázek 7: Mapa sociálně vyloučených či sociálním vyloučených ohrožených lokalit v České republice

Zdroj: Dostupné z WWW:
<http://www.esfcr.cz/mapa/stav_mapy_obce.html>

Převládá obecný názor, že ghetta vznikala v době komunismu, a vina na tomto stavu je také komunistům připisována, ale to je omyl. K největšímu rozmachu těchto lokalit došlo v devadesátých letech, přičemž další ghetta vznikala i po přelomu letopočtu. Vinu nesou radnice jednotlivých měst, protože do vyloučených lokalit

sestěhovávají neplatiče a také různí soukromí podnikatelé, kteří zde skoupili domy, ze kterých odešli většinoví obyvatelé, a oni je pronajímají právě Romům. Náprava tohoto stavu však může trvat 25 -75 let, podle velikosti a regionálního umístění ghetta (MPSV, 2005 - 2006). Přístup regionálních politiků k této otázce a současně dosud nevytvořený

akceschopný plánu na nápravu patří jednoznačně k technickým problémům, které budou omezovat implementaci přijaté politiky.

21. Policy Entrepreneurs

Kingdon Policy Entrepreneurs definuje jako zastávce určitého řešení problému, do kterého jsou v zájmu budoucího zisku ochotni investovat své zdroje – peníze čas, energii a reputaci. Zisk nemusí být pouze materiální, může to být i nárůst osobního kreditu ve společnosti (Kingdon, 2003, s. 179).

Úspěšnost jednotlivých Policy Entrepreneurs závisí na jejich osobních schopnostech. Jedná se především o možnost veřejně předkládat své názory takovým způsobem, aby se dostaly do povědomí vrcholových politiků a následně byly přijaty jako součást budoucí politiky. Tato schopnost předpokládá umění předložit dostatečně sofistikované důvody pro přijetí předkládaných návrhů a také osobní významné postavení ve společnosti (Kingdon, 2003, s. 181). Zároveň se musí jednat o osobu s velkými politickými konexemi nebo alespoň se smyslem pro účinné vyjednávání (Kingdon, 2003, s. 181). Pravděpodobně nejdůležitější vlastností Policy Entrepreneur je však vytrvalost. Policy Entrepreneurs musí čekat na otevření okna příležitosti, ke kterému dochází v případě střetu všech tří politických proudů. Otevření tohoto okna lze v některých případech předpokládat a očekávat, ale v jiných případech ne. Proto musí být Policy Entrepreneur „vždy připraven“, tedy musí mít předem k dispozici kvalitně zpracované podklady, aby mohl na příležitost okamžitě adekvátně reagovat (Kingdon, 2003, s. 182). V některých případech musí na tuto příležitost čekat velmi dlouho, a proto musí být vytrvalý.

Policy Entrepreneurs však také hrají významnou úlohu při spojování jednotlivých proudů a potažmo na otevření okna příležitosti. Jejich úloha spočívá ve shrnování politických událostí a jejich napojování na politické problémy. Kingdon dokonce tvrdí, že bez přítomnosti těchto osob by ke spojení jednotlivých proudů ani nedošlo, navíc mohl by zkrachovat i velmi dobře propracovaný návrh na řešení určitého problému, nebo by podobný návrh vůbec nevznikl (Kingdon, 2003, s. 183).

21.1. Taktika Policy Entrepreneurs

Policy Entrepreneurs hodnotí existující problémy a vytváří vazby zkoumaných problémů na různé existující a budoucí politiky a na politické elity a vytvářejí tak podmínky pro vznik, potažmo pro přijetí vhodných řešení. Pro prosazení svých cílů pak užívají různé taktiky. Vycházejí z premisy, že lidé mají tendenci nadhodnocovat nebo

naopak ignorovat nové informace (Zahariadis, 2003, s. 14), přičemž využívají symboly a salámovou taktiku.

Symbolika má své opodstatnění v případě nastolení řešení potenciálního problému⁶⁰. Přijetí může být prezentováno jako zisk nebo ztráta pro společnost (Zahariadis, 2003, s. 14). Jestliže je navrhované řešení diametrálně odlišné od status quo, pak je lepší jej prezentovat v tom smyslu, že jeho nepřijetím dojde ke ztrátě. Naopak, pokud se jedná o řešení v rámci aktuálního stavu, je jeho přijetí prezentováno jako úspěch (Zahariadis, 2003, s. 15).

Salámová taktika je využívána v případě, že vyjednávači nemají jasnou představu o tom, co by navrhované řešení mohlo přinést. Jedná se vlastně o postupné předkládání návrhů, přičemž po přijetí všech navrhovaných řešení prosadí svůj původní záměr. Z uvedených skutečností vyplývá, že opravdu dobří političtí vyjednávači musí disponovat také předvídavostí a zkušenostmi (Zahariadis, 2003, s. 15).

21.2. Policy Entrepreneurs a politika boje proti extremismu

V této kapitole se pokusíme identifikovat alespoň některé z Policy Entrepreneurs spojené s nastolením politiky boje proti extremismu. V případě nastolení této politiky je vliv Policy Entrepreneurs přinejmenším sporný. Nejprve je třeba určit, kdo zde mezi Policy Entrepreneurs patří. Kingdon i Zahariadis zmiňují téměř vždy konkrétní osoby, které vystupují jako mluvčí zájmových skupin. Tyto osoby mají přístup k politickým elitám nebo alespoň disponují uměním účinného vyjednávání. Zahariadis však připouští, že Policy Entrepreneurs mohou být i skupiny (corporate actors) (Zahariadis, 2003, s. 155).

Vydeme-li z analýzy aktérů, pak mezi Policy Entrepreneurs lze zařadit ministra pro lidská práva a národnostní menšiny, zájmové skupiny a neziskové organizace, rady vlády zabývající se lidskými právy a problematikou menšin, dále také územní samosprávné celky, potažmo jejich nejvyšší představitele.

Ministr pro lidská práva a národnostní menšiny se ze své pozice musí snažit o dodržování lidských práv, a proto musí proti projevům extremismu vystupovat a snažit se o jeho eliminaci.

Zájmové skupiny a neziskové organizace prosazující potlačování extremismu se zabývají lidskými právy. Vystupují obvykle jako celek a své připomínky a návrhy shrnují do periodických zpráv. Zprávy od renomovaných organizací se stávají podkladem pro další

⁶⁰ Opět se nejedná o symboly „klasické“, ale o víceméně uměle vytvořené symboly vycházející ze zkušenosti s konkrétním problémem.

jednání vlády, ale konkrétní lidé z této oblasti zůstávají v pozadí. Tyto organizace tedy nevystupují v roli Policy Entrepreneurs, protože se nesnaží svá řešení do politické agendy aktivně prosadit. Aktivnější se zdají být skupiny zabývající se ochranou extremismem ohrožených skupin obyvatelstva. Avšak v jejich případě se nejedná primárně o řešení problematiky extremismu, ale o pomoc potenciálně ohroženým skupinám. Obecně lze říci, že uvedené zájmové skupiny mají pouze omezený přístup do prostředí, kde dochází k nastolování politiky.

Rada vlády pro národnostní menšiny a rada vlády pro lidská práva a jejich výbory se dlouhodobě zabývají oblastí lidských práv a problematikou menšin žijících na území ČR. Prozkoumávají plnění závazků plynoucích z mezinárodních úmluv a dlouhodobě monitorují stav lidských práv a život jednotlivých menšin. Své poznatky a činnost shrnují do výročních zpráv. V některých případech předkládají vládě návrhy na změnu zákonů.

Z výročních zpráv (z let 2000 – 2009) však vyplývá, že uvedené rady nehledají nějakou koncepci, která by problematiku extremismu a s ním spojených témat řešila. Jako příklad lze uvést Národní akční plán proti rasismu, který měl vzniknout jako reakce na Závěrečné doporučení Výboru OSN pro odstranění rasové diskriminace k Páté periodické zprávě ČR o plnění Mezinárodní úmluvy o odstranění všech forem rasové diskriminace z roku 2006. Rada vlády pro lidská práva, respektive její Výbor pro odstranění všech forem rasové diskriminace se zabýval účelností vzniku tohoto dokumentu. Výbor se dotazoval všech institucí, kterých se uvedená problematika alespoň částečně dotýkala, zda je přijetí akčního plánu nutné. Přitom zjistil, že na toto téma existuje několik koncepcí a shledal přijetí národního akčního plánu jako neúčelné (Rada vlády ČR pro lidská práva, 2006). Toto rozhodnutí je však zarážející, protože není možné jednotně (a účelně) postupovat v jedné věci podle několika, byť podobných, koncepcí a doufat v dosažení žádaného cíle.

Co se týče dohledu na dodržování mezinárodních úmluv, doporučení Rady jsou shodná s doporučeními ve zprávách o stavu lidských práv různých mezinárodních organizací. Opět se tedy nejedná o vytvoření ucelené koncepce.

V těchto dvou případech rady vlády alespoň vystupují v zájmu lidských práv, potažmo menšin. Existují však i případy, kdy se věnují konkrétnímu zákonu, v tomto případě případné úpravě zákona o právu shromažďovacím. V roce 2007 zastupitelé města Plzně vypracovali návrh na zpřísnění zmíněného zákona a Výbor pro občanská a politická práva Rady pro lidská práva vypracoval odmítavé stanovisko s odůvodněním, že předložený návrh odporuje Listině základních práv a svobod a předložil jej tehdejšímu ministrovi spravedlnosti a ministryni pro lidská práva a národnostní menšiny (Rada vlády

ČR pro lidská práva, 2009). Nutno dodat, že o rok později část návrhu, konkrétně prodloužení lhůt pro rozhodnutí o zákazu shromáždění, byla přijata.

Posledními Policy Entrepreneurs jsou územní samosprávné celky, především starostové obcí, případně primátoři měst a jejich úřady, kterých se extremismus bezprostředně týká. V tomto případě jde hlavně o změnu shromažďovacího zákona, ve zkoumané době především o prodloužení lhůt k vyjádření správního úřadu k chystanému shromáždění. Jak již bylo řečeno, návrh úpravy shromažďovacího zákona v tomto smyslu předložil plzeňský magistrát, ale Rada vlády ČR pro lidská práva jej nedoporučila ke schválení. Policy Entrepreneurs z řad územních samosprávných celků nemají dostatečný přístup k politickým elitám, a proto nemají pro Policy Entrepreneurs dostatečnou kvalifikaci.

Z výše uvedených skutečností vyplývá, že v oblasti nastolení politiky boje proti extremismu není dostatek kvalitních Policy Entrepreneurs. Avšak vzhledem ke společenské závažnosti tématu není existence kvalitních Policy Entrepreneurs v této oblasti nutná, protože se dostalo do politického podvědomí a následné nastolení politiky i bez těchto, v jiných případech jistě důležitých aktérů.

22. Okno politiky

Okno politiky (Policy Window) představuje příležitost pro nastolení nové politické agendy. Okno politiky se otvírá na omezený čas, který musí být využit k nastolení nové politiky. Pokud se nastolení politiky v tomto časovém úseku nepovede, okno se uzavře a příležitost zanikne. Ti, co usilují o změnu politiky, pak musí čekat na novou příležitost. Okno politiky se otevírá nepravidelně, a proto může být čekání na novou příležitost velmi dlouhé (Kingdon, 2003, s. 166).

Okno politiky se může otevřít v proudu problémů nebo v proudu politiky. Mezi těmito dvěma typy oken je zásadní rozdíl, protože typ okna ovlivňuje způsob spojování faktů a následnou politiku. Pokud se okno otevře v proudu problémů, spojování logicky reaguje na daný problém. Pokud se však otevře v proudu politiky, spojování je doktrinální, protože se jedná o hledání potenciálního problému na předložená řešení (Zahariadis, 2003, s. 159).

Jak již bylo řečeno, okno politiky se může otevřít v proudu problémů, přičemž se otevře ve chvíli, kdy se určitý problém zdá být palčivý. Otevření okna v rámci proudu problémů je nezávislé na politickém dění. Za otevřením okna v rámci Politického proudu se však skrývají změny ve společnosti. Může se otevřít na základě změny vlády nebo na základě změny národní nálady. Otevření z důvodu změny vlády je nejčastější (Kingdon, 2003, s. 168).

K uzavření okna politiky existuje také několik důvodů. Prvním důvodem je úspěšné protlačení nových idejí, kdy již existuje jistota, že nová politika bude nastolena. Druhým důvodem je neúspěšné prosazení nových idejí, kdy účastníci debaty již nechtějí do prosazení nové ideje investovat čas a ostatní zdroje. Třetím důvodem odeznění krizové situace, která otevření okna politiky zapříčinila. Dalším důvodem je změna politických představitelů, kdy nová vláda nemá zájem na řešení problému, kterým se zabývala vláda předchozí. Posledním důvodem pro uzavření okna politiky je neexistence relevantních alternativ na řešení problému (Kingdon, 2003, s. 168 - 170).

Otevření či uzavření okna politiky však není evidentní záležitost, a proto může docházet k nedorozuměním. Někteří aktéři nemusí být přesvědčeni, že k otevření okna došlo, nebo si nevšimli, že už se uzavřelo (Kingdon, 2003, s. 170).

22.1. Okno politiky v souvislosti s nastolením politiky boje proti extremismu

Které okno bylo otevřeno v souvislosti s problematikou extremismu, není na první pohled zřejmé. Nabízí se úvaha, že se jednalo o okno politiky v rámci proudu problémů. Toto okno se nepochybně otevřelo, ale „dokořán“ až po událostech v Litvínově Janově, protože před tím k žádné výrazné události na extremistické scéně nedošlo.

Na druhou stranu je potřeba zmínit, že Česká republika je vázána mnoha mezinárodními úmluvami, ze kterých plyne nutnost dbát na dodržování lidských práv v zemi. Je tedy možné, že okno politiky se mohlo otevřít v proudu politiky, na základě postupné změny národní nálady a také snaze uplatňovat základní společenské hodnoty. Avšak tato úvaha také není zcela správná, protože teoreticky by v rámci veřejněpolitického proudu měli existovat aktéři, kteří by měli být schopni po otevření okna politiky v politickém proudu předložit a obhajovat již vhodná a ucelená řešení. A takoví aktéři se zde neobjevili. Navíc z teorie tří proudů plyne, že při otevření okna v tomto proudu se teprve hledají potenciální problémy, které by odpovídaly předloženým alternativám.

Lze tedy s jistotou tvrdit, že se otevřelo okno v rámci proudu problémů. Tuto domněnku potvrzuje i fakt, že nastolená politika byla politikou reagující na existující problém. Přijmeme-li tvrzení, že se jednalo o okno politiky v rámci proudu problémů, pak se nabízejí dvě alternativy. Buď bylo okno otevřeno po nějakou dobu před událostmi v Litvínově, přičemž Litvínov dodal potřebný impuls, aby nová politika byla nastolena. Nebo se otevřelo až v souvislosti s těmito událostmi a závažnost situace způsobila, že nová politika byla téměř okamžitě nastolena. Z teorie tří proudů vyplývá, že okna politiky se otvírají pouze na krátkou dobu, a proto lze tvrdit, že se jednalo o druhou alternativu, tedy otevření okna a následné, téměř okamžité nastolení nové politické agendy.

23. Párování (coupling)

K párování dochází v momentě střetu všech proudů teorie tří proudů. Párování je samotné nastolení politiky. Otevření okna politiky z kteréhokoliv proudu představuje jakési ulehčení při nastolování politické agendy. Okna politiky jsou příležitosti vzniklé na základě změn v proudu problémů nebo v proudu politiky. Jedná se o kontext, v jehož rámci je nová politická agenda nastolována (Zahariadis, 2003, s. 157). Z tohoto důvodu je také tato část nazvána párování.

Z oken politiky vychází logika párování. Jak již bylo výše uvedeno, jedná se o kontextuální párování, které se uplatňuje především v případě předchozího otevření okna politiky v proudu problémů. Kontextuální párování se využívá v případě, kdy nová politika má reagovat na nově vzniklý politický problém. Druhým logickým stylem je párování doktrínální, které se využívá v případě otevření okna politiky v proudu politiky. V tomto případě se hledají problémy, které by mohly být řešeny na základě existujících konceptů (Zahariadis, 2003, s. 159).

Nastolení politiky vychází ze dvou základních rozhodovacích stylů, které jsou závislé na množství informací, které politici potřebují pro nastolení politiky. Jedná se o opatrný styl a o styl unáhlený. Opatrný styl vyžaduje velké množství informací, přičemž se projevuje závislost složitosti problému na objemu požadovaných informací. Čím složitější problém je, tím více informací politici vyžadují. K unáhlenému rozhodnutí pak není zapotřebí zpracování velkého objemu informací (Zahariadis, 2003, s. 157).

23.1. Párování v případě politiky boje proti extremismu

V následující kapitole je zaměřena na propojení teoretické části párování s problematikou extremismu. Jak již bylo řečeno, párování v případě politiky boje proti extremismu vzešlo z okna politiky otevřeného v rámci proudu problémů. Nastolená politika tedy reaguje na konkrétní problém.

V rámci párování se však v souvislosti s problematikou extremismu projeví oba styly rozhodování. Unáhlený styl byl použit v případě prvního návrhu české vlády na rozpuštění Dělnické strany⁶¹. Vláda nedostatečně zpracovala nejen dostupné informace o této politické straně, ale také navíc nedostatečně prozkoumala práci Nejvyššího správního soudu, a tak k rozpuštění této strany nedošlo. V případě Koncepce boje proti extremismu již vláda vycházela z komplexně zpracovaných podkladů MV ČR a také z předchozí

⁶¹ Viz kapitola Management času a prostý faktor času.

Bezpečnostní strategie ČR. Tuto koncepci MV ČR zpracovávalo téměř 5 měsíců a lze tedy usuzovat, že v tomto případě vláda postupovala opatrněji. O tom svědčí i skutečnost, že o rok později sice byla přijata další Koncepce boje proti extremismu, ale jednalo se pouze o drobné úpravy a drobná doplnění plynoucí z roční zkušenosti s implementací této politiky.

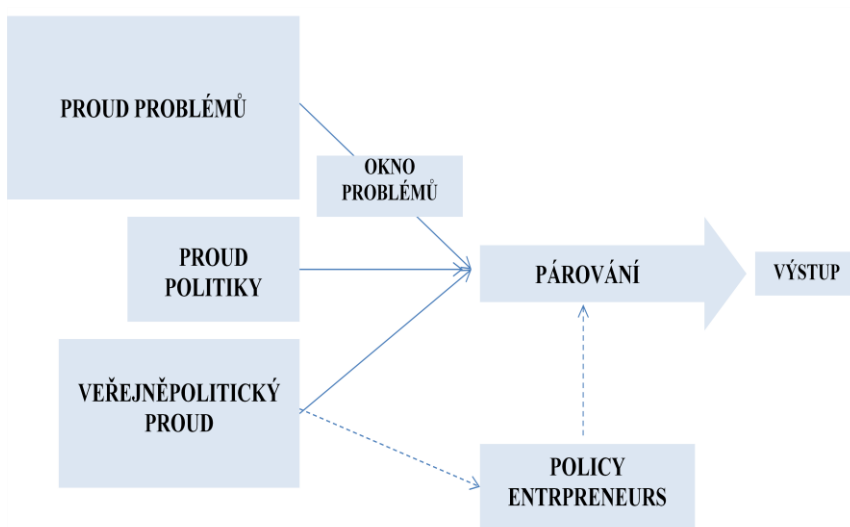
Závěr

Cílem diplomové práce bylo zjistit, jakým způsobem se problém extremismu dostal do politické agendy. Teoretickým základem celé práce byla Teorie tří proudů amerického vědce J. W. Kingdona a řeckého badatele N. Zahariadise. J. W. Kingdon vytvořil teorii na základě zkoumání amerického politického systému a N. Zahariadis tuto teorii upravil tak, aby ji bylo možno aplikovat také na parlamentní systémy.

Na počátku závěrečného shrnutí je třeba zmínit, že Kingdon svou teorii zpracoval jako prediktivní. Tato práce je však retrospektivní, protože se týká období od konce roku 2008 do začátku roku 2009. V tomto směru mohu konstatovat, že uvedenou teorii lze pro retrospektivní druh výzkumu využít. Pouze není možné využít všechny metody, které použil autor teorie. Jedná se především o panelové rozhovory s vrcholnými politiky s tématem do budoucnosti, na jejichž základě Kingdon zjišťoval, kdo a jakým způsobem se na nastolení nové politické agendy podílel. Tyto otázky však bylo možné vyřešit na základě analýzy dostupných dokumentů. Kingdon však navíc ve velké míře využíval i metody historické vědy, které jsou v kontextu této diplomové práce ve vztahu k teorii tří proudů dostačující.

Kingdon i Zahariadis však při výzkumu vycházeli z politik, na jejichž nastolení a následné přijetí měly zájem obchodní či průmyslové zájmové skupiny. Problematika potlačování extremismu však tyto skupiny příliš nezajímá, protože z jejího přijetí jim neplyne žádný užitek. První výzkumnou otázkou této diplomové práce tedy bylo zjištění, zda lze s úspěchem tento druh politiky aplikovat na Kingdonovu teorii.

Obrázek 8: Nastolení politiky boje proti extremismu v rámci kontextu teorie MSF

Vlastní zpracování diagramu

Přizpůsobíme-li Zahariadisův diagram problematice nastolení politiky boje proti extremismu, je možné přehledně popsat, jakým způsobem lze zkoumaný problém na teorii MSF aplikovat. Jednotlivé proudy teorie jsou na sobě

nezávislé, ale každý z nich má jinou v tomto kontextu jinou váhu.

Z celé práce vyplývá, že v souvislosti s politikou boje proti extremismu je nejsilnější proud problémů, protože zjevných či jen indikovaných se objevila celá řada.

Jako nejslabší se naopak jeví proud politiky. V kontextu se zkoumanou problematikou je nedůležitá stranická ideologie, protože v tomto případě vystupovaly relevantní politické strany jednotně. Součástí proudu politiky je také nálada veřejnosti, ale k její změně došlo s největší pravděpodobností až po událostech ve Vítkově, tedy v době, kdy již byla politika nejen nastolena, ale i přijata. Změna národní nálady pouze potvrzuje, že přijetí politiky bylo namístě.

Veřejněpolitický proud se skládá z politických sítí, které mají vliv na vytváření řešení na různé problémy. V souvislosti s problematikou extremismu jsou však tyto sítě nedůležité, protože názory zabývající se řešením tohoto problému jsou obdobné. Velmi důležitou součástí tohoto proudu, alespoň v kontextu s diplomovou prací, je management času. Správné načasování má přímou souvislost s kvalitou a možností nastolení nové politiky.

Okno politiky se otevřelo v rámci proudu problémů a všechny proudy se posléze střetly, takže mohlo dojít k nastolení nové politiky. Až potud bylo možné Kingdonovu teorii bez problému na pravicový extremismus aplikovat. Rozpor nastává až v případě policy entrepreneurs, kterým Kingdon i Zahariadis připisují velký vliv na nastolení nové politické agendy. Ani na základě analýzy aktérů se neobjevili žádní kvalitní policy entrepreneurs, kteří by odpovídali požadavkům vyplývajícím z teorie tří proudů (v diagramu je neexistence kvalitních policy entrepreneurs vyjádřena přerušovaným spojením).

K párování a samotnému nastolení politiky boje proti extremismu tedy došlo bez významného přičinění policy entrepreneurs. V tomto okně bylo možné opět celkově vyjít z teorie tří proudů. Nastolená politika byla opatrně přijatou politikou reagující na problém, který se objevil ve společnosti.

Celkově lze shrnout, že teorii teorie tří proudů lze aplikovat na politiku, z jejíhož přijetí neplyne hmotný zisk vlivným zájmovým skupinám, ale pouze celospolečenský zisk ve formě snahy o potlačení projevů extremismu, potažmo zlepšení ochrany lidských práv v zemi.

Druhou výzkumnou otázkou bylo zjistit, zda problémy s projevy pravicového extremismu byly tak závažné, že se politika boje proti extremismu stala jedním z hlavních témat sklonku vlády Miroslava Topolánka. Přestože nedošlo k výraznému nárůstu

trestných činů s extremistickým podtextem, lze na tuto otázku odpovědět kladně. Na sklonku roku 2008 a počátku roku 2009 došlo k výraznému posunu projevů extremismu. Zjednodušeně lze říci, že extremisté přešli od prosté slovní propagace svých názorů k činům a také výrazněji zprofesionalizovali a zpolitizovali svoji činnost. V tomto směru nejsou důležité různé pochody extremistů a jejich střety s policií. Takové akce se konají poměrně často, a přestože se často jedná o propagaci hnutí potlačující práva člověka, jde stále pouze o jakési všeobecné demonstrace těchto názorů, navíc obdobné pochody se za dozoru policie konají i v jiných zemích. Nedůležitá je i aspirace legálních politických stran na zastoupení na všech úrovních od regionální politiky až po Evropský parlament.

Za zlomové okamžiky lze považovat vznik milic Národní a Dělnické strany, které se je snažily aktivně využít. Dělnická strana proklamovala nasazení svých sborů na řešení problémů v soužití mezi Romy a většinovým obyvatelstvem v Litvínově Janově a později Národní strana chtěla využít své milice na ochranu bílých žáků v Karlových Varech Drahovicích.

Litvínov Janov znamenal i další přelom, a to ve formě aktivní účasti či alespoň podpory tamějšího většinového obyvatelstva na střetech mezi extremisty a janovskými Romy. Události v Litvínově však drží ještě jeden smutný primát, protože Dělnická strana zde naplno projevila své pohrdání demokratickými principy a založila vzdor radnici Litvínov.

Události ve Vítkově z konce dubna 2009, při nichž byla vážně zraněna malá holčička, již byly jen pomyslnou třešničkou na dortu. Žhářský útok pouze potvrdil správnost rozhodnutí na nastolení a posléze přijetí politiky boje proti extremismu.

Třetí výzkumná otázka zněla, zda za proniknutí problematiky extremismu do vlády byla zodpovědná média. Média se začala více problematice extremismu věnovat v roce 2007, ale mediální kampaň započala až po žhářském útoku na romskou rodinu ve Vítkově, i když zvýšenou pozornost problematice extremismu média projevovala i v souvislosti s událostmi v Litvínově a také s pokusem o zrušení Dělnické strany. Vláda se začala extremismu věnovat právě po událostech v Litvínově. Z těchto poznatků lze usoudit, že média za proniknutí tohoto tématu do vládní agendy zodpovědná nejsou.

Poslední výzkumná otázka zněla, zda nastolení politiky boje proti extremismu nebylo pouze úhybným manévrem zakrytí skutečného problému, týkajícího se sociálního a v mnoha případech také fyzického vyloučení romských skupin obyvatelstva.

Sociálně vyloučení Romové tvoří hlavní téma pravicových extremistů v České republice. Jedná se o téma, na které mohou nalákat množství přívrženců. Výše popsané

klíčové události navíc potvrzují, že především sociálně vyloučení Romové se stávají terčem skutečných fyzických útoků. Navíc nevhodné chování některých veřejných činitelů k této menšině názory pravicových extremistů ještě posiluje. Toto poznání vede k závěru, že úspěšné řešení romské problematiky by s sebou přineslo snížení počtu projevů extremismu bez ohledu na to, zda nějaká politika boje proti extremismu byla přijata či ne. V tomto směru tedy lze říci, že politika boje proti extremismu do jisté míry úhybným manévrem byla.

Na druhou stranu je však třeba dodat, že nejen útoky na romskou komunitu jsou problémem. Extremisté v některých případech vykazují schopnost spolupráce nejen na české půdě, ale i na mezinárodní úrovni. Připočteme-li k tomuto faktu ještě možnou podporu obyvatelstva při konání pochodů a jiných akcí, mohl by pevnější svazek vést až k ohrožení demokracie.

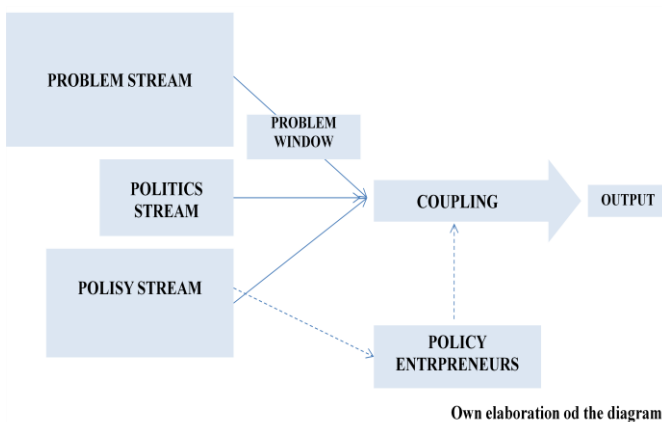
Česká republika je navíc ze strany různých organizací zabývajících se lidskými právy kritizována za jistou liknavost k přístupu řešení projevů extremismu. Vezmeme-li v úvahu i tato fakta, pak je nutné konstatovat, že nastolení politiky boje proti extremismu nebylo pouze reakcí na jeden aktuálně řešený problém. Naopak, politika boje proti extremismu byla nastolena v zájmu ochrany lidských práv a byla reakcí na komplexně pojatý problém.

Summary

The aim of this thesis was to find, what was the reason for insighting the issue of extremism into the political agenda. The theoretical basis of the whole paper was The Multiple Stream Theory elaborated by an American scientist J. W. Kingdon and a Greek researcher N. Zahariadis. J. W. Kingdon has developed his theory by researching American political system and N. Zahariadis has modified it for using it as well to parliamentary political systems.

At the beginning of the summary we have to note, that Kingdon has framed his theory as a predictive issue. However this thesis is being retrospective, because of covering the period from late 2008 to early 2009. In this respect we can claim, that this theory can be used for retrospective type of research. However it isn't possible to use all the research methods which Kingdon did. These are especially panel interviews with political prominents with the theme into the future. He used this method for finding who and how was linked with agenda-setting of new political agenda. Nevertheless the absence of this method in my paper has been substituted by the analysis of many accessible documents. In addition Kingdon also used methods of historical science, which are sufficient in the context with this thesis.

Kingdon even Zahariadis researched politics on which setting commercial and industrial interest groups had deep interest. Nevertheless the issue of extremism is different, because agenda-setting of such kind of politics doesn't produce any profit for these groups. The first research question was if it The Multiple Stream Theory as a new branch of politics could be successfully applied to Kingdon's theory.

If we adapt Zahariadis's diagram of The Multiple Stream Theory onto the politics of the fight against extremism, it is possible to tabularly describe the application of the research issue onto The Multiple Stream Theory.

The particular streams of the theory are independent on each other, but each of them has different informative value. In context of the whole paper, the Problem Stream is the strongest, because a lot of visible or

only indicated problems occurred. On the other hand the Politics Stream appeared as the weakest. The reason of this proposition is that partial ideology is in context of the researched issue unimportant, because in this case all the relevant political parties took coordinated action. Part of this stream is also National Mood, but it changed supposedly after the events in Vitkov, then in the time, when the politics of fight against extremism were not only set but even accepted. The change of National Mood just confirms that accepting the politics was the best choice.

The Policy Stream consists of political networks, which have some impression on formulation of solutions on various problems. However in context of the issue of extremism there are political networks unimportant because the ideas of solving the problem are analogical. Nevertheless a very important part of this stream is the Management of Time. Precise timing has a straight connection with the quality and possibility of the setting the new politics.

The Policy notional window was opened in the Problem Stream and all the streams finally clashed so that the new politics could be set. So far Kingdon's theory could be used without any problems. A little variance appeared only in case of Policy Entrepreneurs, who are by Kingdon even Zahariadis very important actors in agenda-setting of new political agendas. According to this paper any superior Policy Entrepreneurs appeared not even on the basis of analysis of actors, who would conform the requirements resulting The Multiple Stream Theory (the absence of superior Policy Entrepreneurs is expressed by the intermittent link in the diagram).

Coupling and agenda-setting thus run through without significant endeavour of the Policy Entrepreneurs. In the window of Coupling we can use the Multiple Stream Theory in its whole scope again. Politics of fight against extremism was carefully received issue reactive to the problem which appeared in the society.

As a whole we can sum up that The Multiple Stream Theory can be used for researching the agenda-setting of such politics uninteresting for powerful interest groups but producing just all-society profit like an effort to restrain extremism hence an improvement in protection of human rights.

The second research question was if problems with extremism had been as serious that the politics of fight against extremism became one of the most important themes of the end of one Cabinet. Although the increase of crime with extremist implication wasn't high the question can be answered positively. At the researched time an expressive drift in extremism appeared. Extremism shifted from verbal propaganda to violent action, became

more professionalized and politicized its activity. However extremist meetings are in this case unimportant. Similar action takes place quite often not only in our country and although they are related to disputing the human rights, it is just general propaganda. Unimportant is even aspiration of legal but extremist political parties to political representation on each political level from local policy to European parliament.

The critical moments is the creation of militias established by National party and Labour party. Both of the parties tried about active using their militias. Labour party used them in Litvinov Janov, where a large problem in common life between major population and gypsy minority. National party calculated with using their militia for protection white pupils in Karlovy Vary Drahovice.

However Litvinov Janov meant another break in extremist issue. Local majority population the extremist action strengthened or squarely took part it. And by establishing its own municipality and designation its own mayor, Labour party fully demonstrated its derogation with basic democratic principles.

The injury of a little girl during the events in Vitkov in April 2009 meant imaginary tip of the iceberg. This incendiarism just confirmed the rightness of setting and sequential receiving the politics of fight against extremism.

The third research question was if Media was in charge of the infiltration the problem of extremism into government. Media began to follow this issue in the year 2007, in the next year followed the events in Litvinov Janov and the attempt for abolition the Labour Party nevertheless the medial campaign started up to the events in Vitkov in April 2009. Government began to pay attention to extremism just after the events in Litvinov Janov. These findings lead to the assurance that Media aren't responsible for setting the politics of fight against extremism.

The last research question asked, if agenda-setting of the politics of fight against extremism wasn't just a jink for covering the real problem concerning with social and physical exclusion of Gypsy groups of population.

One of the main theme of right wing extremist in Czech Republic is joined with social excludes gypsies. In addition this theme is quite popular even among the majority, so that just the theme can trap quite lot of new supporters of right wing extremism. As it is described above, the key events confirm that mainly social excluded gypsies are the target of the real physical attacks on the part of extremist. In addition the extremist ideas are strengthened by the inadequate behaviour of some top politician toward gypsy minority. This recognition leads to the deduction that successful solution of the gypsy issue would

lead to a reduction of extremism in disregard of agenda-setting the politics of fight against extremism. In this respect can be said that the politics of fight against extremism was a jink.

On the other hand it is important to say, that not only the attacks against the gypsy community are the problem. Individual extremist groups are able to cooperate on the national even international level. In addition if we add possible backing of major population, mutual incorporation among individual extremist groups and population would lead to a threat of democracy.

Czech Republic is also criticized on part of various human right organizations for its indifferent attitude toward the treatment of extremism. If we take into consideration all these facts, than we have to state that the agenda-setting of politics of fight against extremism wasn't just a reaction on one actual problem. Contrariwise this politics has been set on behalf of protection the human rights and has been set as a reaction on globally conceived problems.

Použitá literatura

- DANICS, Stefan. 2010.** *Extremismus, rasismus a antisemitismus*. Praha : Policejní akademie České republiky v Praze, 2010. ISBN: 978-80-7251-286-7.
- CABADA Ladislav; HRICOVÁ Helena. 2009.** *Protiextremistická politika České republiky*. IV. Kongres českých politologů. Plzeň : Západočeská univerzita v Plzni, 2009, stránky 20 - 39.
- de VAUS, David. 2005.** *Research Design in Social Research*. Rhayader, Poweys : Mayhew Typesetting, 2005. ISBN: 0-761-53-47.
- FIALA P. et al. 2003.** *Organizace etnických menšin a prosazování jejich zájmů*. Sborník prací Fakulty sociálních věd Brněnské univerzity. Brno : 2003.
- HENDL, Jan. 2008.** *Kvalitativní výzkum. Základní teorie, metody a aplikace*. Praha : Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4.
- KINGDON, John, W. 2003.** *Agendas, alternatives, and public policies*. Londýn : Longman, 2003. ISBN 03211121856.
- MAREŠ, Miroslav. 2003.** *Pravicový extremismus a radikalismus v České republice*. Brno : Barrister & Principal, 2003. str. Studium. ISBN: 80-86598-45-4.
- MAREŠOVÁ, Alena et al. 1999.** *Kriminologické a právní aspekty extremismu*. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1999. ISBN 80-86008-59-2.
- SABATIER, Paul, A. et al. 2007.** *Theories of the Policy Process*. Boulder, Colorado : Westview Press, 2007. ISBN-10: 0813343593.
- OCHRANA, František, et al. 2010.** *Strategické řízení ve veřejné správě a přístupy k tvorbě politiky*. Praha : MATFYZPRESS, 2010. Strategické řízení a teoretické přístupy k procesu tvorby veřejných politik, s. 61-83. ISBN 978-80-7378-190-9.
- VESELÝ, Arnošt a NEKOLA, Martin. 2007.** *Analýza a tvorba veřejných politik: přístupy, metody a praxe*. Praha : SLON, 2007. ISBN 978-80-86429-75-5.
- ZAHARIADIS, Nikolaos. 2003.** *Ambiguity and Choice in Public Policy*. Washington, D.C. : Georgetown University Press, 2003. ISBN 0-87840-135-0 (pbk. : alk. paper).

Časopisy, denní tisk a internetové servery

- CVVM. 2010.** Vztah Čechů k národnostním skupinám žijícím v ČR. *Centrum pro výzkum veřejného mínění*. [online]. 2010. [cit. 2010-11-24.] Dostupné z WWW: <http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/101041s_ov100604b.pdf>
- COHEN, M. D.; MARCH, J. G.; OLSEN, J. P. 1972.** A garbage can model of organizational choice. *Administrative Science Quarterly* . 1972, 17, s. 1-25.
- CVVM. 2003.** Občané o soužití s Romy a o jejich možnostech ve společnosti. *Centrum pro výzkum veřejného mínění*. [online]. 2003. [cit. 2010-11-25.] Dostupné z WWW: <Dostupné z WWW: <http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100192s_ov30311.pdf> .
- ČERVENKA, Jan. 2003.** Veřejné mínění a soužití mezi Rómy a nerómskou populací v ČR. *SOCIOweb.cz* [online]. 2003 [cit. 2010-11-11]. Dostupné z WWW: <Dostupné z WWW: <<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=132&lst=113>> .
- Člověk v tísni. 2008.** Monitoring akcí za březen 2008. *BULLETIN o podobách pravicového extremismu (nejen) v České republice*. 5 2008, s. 3.
- ČTK. 2008.** Langer: Polovojenská Národní garda je nepřijatelná. *Týden.cz*. [online]. 2008-11-5 [cit. 2010-11-26]. Dostupné z WWW: <Dostupné z WWW: <http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/langer-polovojenska-narodni-garda-je-neprijatelna_29441.html> .

- ČTK. 2008a.** Demontrace neonacistů byla klidná. *lidovky.cz* [online]. 2008-1-19, [cit. 2011-2-11]. Dostupné z WWW: <Dostupné z WWW: <http://www.lidovky.cz/demontrace-neonacistu-byla-klidna-dus-/ln_domov.asp?c=A080119_101233_ln_domov_hel>. ISSN 1213-1385.
- ČTK. 2008b.** Vesecká obhájila před vládou svou práci, Topolánek ji podpořil. *Novinky.cz* [online]. 2008-8-20, [cit. 2011-2-11]. Dostupné z WWW: <Dostupné z WWW: <<http://www.novinky.cz/domaci/147713-vesecka-obhajila-pred-vladou-svou-praci-topolaneck-jj-podporil.html>>.
- ČTK. 2008c.** Pochod neonacistů Plzni skončil bez incidentů. *plzen.cz*. [online]. 2008-3-1, [cit. 2011-2-10]. Dostupné z WWW: < Dostupné z WWW: <<http://zpravodajstvi.plzen.cz/clanky/Pochod-neonacistu-Plzni-skoncil-bez-incidentu-4087>>.
- ČTK. 2008d.** Skini pochoduji Krnovem, údajně vzpomínají na mrtvé. *TÝDEN.CZ*. [online]. 2008-2-9. [cit. 2011-2-11.] Dostupné z WWW: < Dostupné z WWW: <http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/skini-pochoduji-krnovem-udajne-vzpominaji-na-mrtve_43489.html>.
- ČTK. 2010.** Vybrané výroky účastníků řízení o budoucnosti Dělnické strany. *České noviny.cz* [online]. 2010-1-12 – 2010-1-21. [cit. 2011-2.10.] Dostupné z WWW: <Dostupné z WWW: <http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/sokol-delnickou-stranu-a-narodni-odpor-spojuje-personalni-unie/419363&id_seznam=>>.
- EICHLER, Pavel. 2008.** Neonacisté zbili v Německu českého fotografa. *iDNES.cz*. [online]. 2008-6-23. [cit. 2011-2-10.] Dostupné z WWW: <http://zpravy.idnes.cz/neonaciste-zbili-v-nemecku-ceskeho-fotografa-f3y-/zahranicni.asp?c=A080623_122839_zahranicni_pei>.
- CHARVÁT, Jan. 2009.** O extremismu s Janem Charvátém. [dotazovaný] on-line rozhovor s širokou veřejností. Praha : *RESPEKT.CZ*, 2009-9-11. ISSN 1801-1446.
- JAA. 2007.** Jsem rasistka, zní z pásky výrok senátorky Janáčkové. *aktuálně.cz*. [online]. 2007-7-10. [cit. 2011-1-4.] Dostupné z WWW: <<http://aktualne.centrum.cz/domaci/kauzy/clanek.phtml?id=464706>>.
- JAMBOROVÁ, Kateřina. 2009.** Shromažďovací zákon a oznámený účel shromáždění. *MV ČR*. [online]. 2009. [cit. 2010-12-27.] Dostupné z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/shromazdovaci-zakon-a-oznameny-ucel-shromazdeni.aspx>>.
- JOB. 2007.** Zastupitel: Romové? Černá lůza, sebranka hajzlů. *aktuálně.cz*. [online]. 2007-7-18. [cit. 2011-1-4.] Dostupné z WWW: <http://aktualne.centrum.cz/domaci/politika/clanek.phtml?id=470031&tro5222_1_0>.
- JOB. 2007.** Zastupitel: Romové? Černá lůza, sebranka hajzlů. *aktuálně.cz*. [online]. 2007-7-18. [cit. 2011-1-4.] Dostupné z WWW: <http://aktualne.centrum.cz/domaci/politika/clanek.phtml?id=470031&tro5222_1_0>.
- KOSTLÁN, František. 2007.** Nic než nádor aneb Národní garda - protizákonné Lidové milice českých fašistů. *romea.cz*. [online]. 2007-12-10. [cit. 2011-2-20.] Dostupné z WWW: <http://www.romea.cz/index.php?id=detail&detail=2007_3507>.
- KUNŠTÁT, Daniel. 2007.** Veřejné mínění, politika a racionalita. *SOCIOweb.cz* [online]. 2007. Akademie věd ČR. [cit. 2010-11-15.] Dostupné z WWW: <<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=teorie&shw=289&lst=114>>.
- MV ČR. 2010.** Pecina: Boj proti extremismu je téma číslo jedna. *Parlamentní Listy.cz*. [online]. 2010. OUR MEDIA a.s., 4. 5 2010. [cit. 2010-10-10.] Dostupné z WWW: <<http://www.parlamentnilisty.cz/arena/politici-volicum/164615.aspx>>.
- NEWTON media. 2010.** Obraz pravicového extremismu v českých médiích. *Newtonmedia.cz*. [online]. 2010. [cit. 2010-11-10.] Dostupné z WWW: <http://www.osf.cz/download/files/analyza_1.cast_2008-2009.pdf>.

- PAVLÍČEK, Martin, et al. 2008.** Národní garda oblékne uniformy nelegálně. *Týden.cz*. [online]. 2008-11-15. [cit. 2010-1-20.]. Dostupné z WWW: <http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/narodni-garda-oblekne-armadni-uniformy-nelegalne_30758.html>.
- PILÁŘ, Aleš. 2010.** Extremismus - progrese jeho vnějších projevů. *Kriminalistický sborník*. 5 2010, stránky 64-69.
- PODHAJSKÝ, Jan. 2010.** Propaganda. *SOCIOweb.cz*. [online]. 2010. Sociologický ústav AV ČR. [cit. 2010-11-11.] Dostupné z WWW: <<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=teorie&shw=143&lst=103>>.
- SANEP.cz, 2010.** [online]. 2010-1-30 [cit. 2011-05-17]. SANEP: Nárůst vlivu extremistických stran. Dostupné z WWW: <<http://www.protext.cz/zprava.php?id=11151>>.
- SMOLÍK, Josef. 2010.** Česká krajní pravice ve volbách do Evropského parlamentu v roce 2009. *REXTER*. [online]. 2010-5-3. [cit. 2011-1-20.] Dostupné z WWW: <<http://www.rexter.cz/ceska-krajni-pravice-ve-volbach-do-evropskeho-parlamentu-v-roce-2009/2010/05/03/>>. ISSN 1214-7737>.
- ŠIMÍKOVÁ, Ivana. 2004.** Chudoba a Romové. 7.G. [online]. 7 2004. [cit. 2010-11-26.] Dostupné z WWW: <<http://www.sedmagenerace.cz/index.php?art=clanek&id=168>>.
- ŠTĚCHOVÁ, Alena, et al. 2004.** Interetnické konflikty. *www.kriminologie.cz*. [online]. 2004. [cit. 2011-1-10.] Dostupné z WWW: <<http://www.ok.cz/iksp/docs/302.pdf>>. ISBN 80-7338-028-5.
- VALEŠ, František. 2009.** Neonacizmus. *helcom.cz*. [online]. 2009. [cit. 2010-11-20.] Dostupné z WWW: <<http://www.helcom.cz/view.php?cislocianku=1970010104>>.
- VALTEROVÁ, Aneta. 2009.** Násilí jako strategie zájmových skupin. *REXTER*. [online]. 2009-5-1. [cit. 2010-11-20.] Dostupné z WWW: <<http://www.rexter.cz/nasili-jako-strategie-zajmovych-skupin/2009/05/01/>>. ISSN 1214-7737.
- VRK. 2008.** Pomozme srbským bratrům, vyzývali demonstranti. *TÝDEN.CZ*. [online]. 2008-2-23. [cit. 2011-2-11.] Dostupné z WWW: <http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/pomozme-srbskym-bratrum-vyzyvali-demonstranti_45635.html>.

Zdroje z prostředí krajní pravice v ČR

- EDELMANOVÁ, Petra a GAUDIN, Jiří. 2008.** 5.8. předsedkyně NS k projektu řešení otázky cikánské. *Pařát*. [online]. 2008. [cit. 2010-1-20.] Dostupné z WWW: <http://www.parat.webzdarma.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=1451&Itemid=52>.
- JUNGR, Richard. 2009.** Konec smyšlených zákazů shromáždění? *odpor.org*. [online]. 2009-9-18. [cit. 2010-12-28.] Dostupné z WWW: <<http://odpor.org/index.php?page=clanky&kat=&clanek=1039>>.
- LITERA SCRIPTA MANET . 2006.** Demonstrace na podporu Vlastimila Pechance. *odpor.org*. [online]. 2006-7-4. [cit. 2011-2-10.] Dostupné z WWW: <<http://www.odpor.org/index.php?page=clanky&kat=2&clanek=44>>.
- Dělnická strana. 2008.** Program Dělnické strany. 2008. *www.delnicka-strana.cz*. [online]. 2008-7-27. [cit. 2010-5-30.]. Dostupné z WWW: <<http://www.delnickastrana.cz/Strana2.htm>>.
- Redakce Dělnických listů. 2007.** Kdo všechno je extremistou?. *Dělnické listy*. 30. 3 2007, ročník V., číslo 12, str. 2.
- SPR-RSČ. 2009.** [online]. 2009 [cit. 2009-1-20]. Dostupné z WWW: <<http://www.republikani.com/historie.htm>>
- VANDAS, Tomáš. 2008.** Ochranné sbory Dělnické strany. *delnicka-strana.cz*. [online]. 2008-8-12. [cit. 2011-2-20.] Dostupné z WWW: <http://delnicka-strana.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=116&Itemid=150>.

VANDAS, Tomáš. 2010. Stanovisko k verdiktu Nejvyššího správního soudu. *www.tomasvandas.cz*. [online]. 2010-2-17. [cit. 2010-12-27.] Dostupné z WWW: <<http://www.tomasvandas.cz/stanovisko-k-verdiktu-nejvyssiho-spravniho-soudu>>.

Zpravodajské a publicistické zdroje

ČT 1. 2008. Události v regionech ze dne 19. 6. 2008. *youtube.com*. [online]. 2008-6-19 [cit. 2010-12-15]. Dostupné z WWW: <http://www.youtube.com/watch?v=L_yC1cLq7Wc>.

ČT 24. 2008. Nacionalisté demonstrovali na náměstí Jiřího z Poděbrad, policie zasahovat nemusela. *ČT24.cz*. [online]. 2008-5-1. [cit. 2011-2-10.] Dostupné z WWW: <<http://master.ct24.cz/domaci/13753-nacionaliste-demonstrovali-na-namesti-jiriho-z-podebrad-policie-zasahovat-nemusela/>>.

ČT Brno. 2010. Lídři zrušené DS odešli od soudu s podmínkami a pokutami. *www.ct24.cz*. [online]. Česká televize, 2010-11-18. [cit. 2010-12-27.] Dostupné z WWW: <<http://www.ct24.cz/regionalni/brno/107514-lidri-zrusene-ds-odesli-od-soudu-s-podminkami-a-pokutami/>>.

ČT 24. 2009. Krajně pravicová Dělnická strana nebude rozpuštěna. *www.ct24.cz*. [online]. Česká televize, 2009-3-4. [cit. 2011-1-2.] Dostupné z WWW: <<http://www.ct24.cz/domaci/47467-krajne-pravicova-delnicka-strana-nebude-rozpustena/>>.

ČUNEK, Jiří. 2009. Rozhovor s Jiřím Čunkem, předsedou KDU-ČSL. [dotazovaný] Veselovský Martin. *Dvacet minut Radiožurnálu*. ČR1 - Radiožurnál, Praha, 26. 2 2009.

ČUNEK, Jiří, KALOUSEK, Miroslav a STEHLÍKOVÁ, Džamila. 2007. Spor ministrů Stehlíkové a Čunka o řešení romského problému. *Zprávy*. Brno : ČT1, 22. 2 2007.

PETŘÍK, Jaroslav. 2008. Krvavý pochod za práva homosexuálů - vzduchem létaly slzné granáty a dělobuchy. *ČT24.cz*. [online]. 2008-6-28. [cit. 2011-2-11.] Dostupné z WWW: <<http://www.ct24.cz/domaci/20226-krvavy-pochod-za-prava-homosexualu-vzduchem-lotaly-slzne-granaty-a-delobuchy/>>.

Mezinárodní a vládní dokumenty, rozsudky

ECRI. 2009. Zpráva ECRI - Česká republika. *Evropská komise proti rasismu a nesnášenlivosti*. [online]. 2009-9-15. [cit. 2010-12-30.] Dostupné z WWW: <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/country-by-country/czech_republic/CZE-CbC-IV-2009-030-CZE.pdf>.

Evropská rada. 2000. Směrnice rady 2000/43/ES. *Úřední věstník Evropské unie*. [online]. 2000-6-29. [cit. 2010-12-30.] Dostupné z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:20:01:32000L0043:CS:PDF>>.

Evropský parlament. 2007. Boj proti nárůstu extremismu v Evropě, usnesení P6_TA(2007)0623. *Úřední věstník Evropské unie*. 13. 12 2007.

Evropský soud pro lidská práva. 2010. Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, ve znění Protokolů č. 11 a 14, s protokoly č. 1, 4, 6, 7, 12 a 13. *Evropský soud pro lidská práva*. [online]. 2010-6-15. [cit. 2011-1-3.] Dostupné z WWW: <http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/82E3CE7F-5D3D-46EB-8C13-4F3262F9E20B/0/CZE_CONV.pdf>.

MPSV ČR. 2005 - 2006. Mapa sociálně vyloučených a sociálním vyloučením ohrožených romských lokalit v České republice. *ESFCR*. [online]. MPSV ČR, 2005 - 2006. [cit. 2011-2-5.] Dostupné z WWW: <http://www.esfcr.cz/mapa/souhrn_info.html>.

- MV ČR. 2008.** Celkový počet trestných činů s extremistickým podtextem zaevidovaných na území ČR v letech 1996 – 2004. *mvcr.cz*. [online]. 2008 [cit. 2011-05-11]. Dostupné z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/souteze/2006/sod/extremismus/10_statistiky.pdf>.
- MV ČR. 2009.** Identifikace zásadních problémů v oblasti sociálního vyloučení. *mvcr.cz*. [online]. 2009. [cit. 2010-11-26.] Dostupné z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/bezpecnost-a-prevence-bezpecnostni-hrozby.aspx?q=Y2hudW09NA%3d%3d>>.
- MV ČR. 2009.** Manuál pro obce k zákonu o právu shromažďovacím. *www.mvcr.cz*. [online]. 2009-7-2. [cit. 2011-2-10.] Dostupné z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/extremismus-manual-pro-obce-k-zakonu-o-pravu-shromazdovacim.aspx>>.
- MV ČR. 2009.** Strategie boje proti extremismu. *mvcr.cz*. [online]. 2009. [cit. 2010-10-10.] Dostupné z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/bezpecnostni-hrozby-337414.aspx?q=Y2hudW09NA%3d%3d>>.
- Nejvyšší správní soud. 2009.** Rozsudek jménem republiky - 8 As 7/2008 - 116. *www.nssoud.cz*. [online]. 2009-8-31. [cit. 2010-12-27.] Dostupné z WWW: <<http://www.nssoud.cz/main.aspx?cls=anonymZneni&id=20683>>.
- Nejvyšší správní soud. 2009a.** Rozsudek jménem republiky – Pst 1/2008 - 66. *www.nssoud.cz*. [online]. 2009-3-4. [cit. 2010-12-27.] Dostupné z WWW: <<http://www.nssoud.cz/main.aspx?cls=anonymZneni&id=22047&mark=>>>.
- Nejvyšší správní soud 2010.** Rozsudek jménem republiky - Pst 1/2009 - 348. *www.nssoud.cz*. [online]. 2010-17-2. [cit. 2010-12-27.] Dostupné z WWW: <<http://www.nssoud.cz/main.aspx?cls=anonymZneni&id=22047&mark=>>>.
- OSN. 2008.** Lidská práva pro všechny: Před šedesáti lety byl přijat základní dokument lidských práv. *OSN.cz*. [online]. UNIC Praha, 2008-12-5. [cit. 2010-12-12.] Dostupné z WWW: <<http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=1374>>.
- Vláda ČR. 2003.** Bezpečnostní strategie České republiky. [online]. 2003-12-10. [cit. 2010-11-15.] www.army.cz/.../Bezpe_nostn__strategie__R_-_prosinec_2003.pdf .
- Vláda ČR. 1995.** Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin. *www.vlada.cz*. [online]. 1995. [cit. 2010-11-29.] Dostupné z WWW: <<http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rnm/ramcova-umluva-o-ochrane-narodnostnich-mensin-1405/>>>.
- Vláda ČR. 2006.** Úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace. *www.vlada.cz*. [online]. 2006-6-7. [cit. 2010-12-30.] Dostupné z WWW: <<http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rlp/dokumenty/zpravy-plneni-mezin-umluv/umluva-o-odstraneni-vsech-forem-rasove-diskriminace-17715/>>>.
- Vláda ČR. 2009.** Zveřejněný návrh vlády na rozpuštění Dělnické strany. *Nejvyšší správní soud*. [online]. 2009-9-17. [cit. 2011-2-10.] Dostupné z WWW: <http://www.nssoud.cz/main.aspx?cls=art&art_id=404>.

Webové stránky

- Avarde* [online]. 2010 [cit. 2010-11-20]. Dostupné z WWW: <http://www.darcr.cz/?st=centrum_osvety>
- Člověk v tísni, 2010.** [online]. 2010 [cit. 2011-12-20]. Dostupné z WWW: <<http://www.clovekvtisni.cz/index2.php?id=774>>.
- MK ČR, 2010.** [online]. 2010 [cit. 2011-12-11]. Dostupné z WWW: <<http://www.mkcr.cz>>.
- MŠMT ČR, 2010.** [online]. 2010 [cit. 2011-12-11]. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz>>.
- MV ČR, 2010.** [online]. 2010 [cit. 2011-12-11]. Odbor bezpečnostní politiky. Dostupné z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/odbor-bezpecnostni-politiky.aspx>> .

- Nejvyšší správní soud, 2010.** [online]. 2010 [cit. 2011-12-11]. Dostupné z WWW: <<http://www.nssoud.cz/Uvod/art/1>>.
- Slovník cizích slov.net** [online]. 2006 - 2010 [cit. 2010-05-10]. Studio Enfances, Ostrava. Dostupné z WWW: <<http://www.slovník-cizich-slov.net/demagogie/>>.
- Vláda ČR, 2010** [online]. 2010 [cit. 2011-05-11]. Pracovní a poradní orgány vlády. Dostupné z WWW: <<http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rlp/rlp-uvod-17537>>.
- Vláda ČR, 2010a** [online]. 2010 [cit. 2011-05-11]. Zmocněnec vlády pro lidská práva. Dostupné z WWW: <<http://www.vlada.cz/cz/ppov/zmocnenec-vlady-pro-lidska-prava/zmocnenec-15656>>.
- Vláda ČR, 2010b** [online]. 2010 [cit. 2011-05-11]. Pracovní a poradní orgány vlády – záležitosti romské komunity. Dostupné z WWW: <<http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/zalezitosti-romske-komunity/uvod-5779>>.
- Vláda ČR, 2010c** [online]. 2010 [cit. 2011-05-11]. Pracovní a poradní orgány vlády – historie a současnost. Dostupné z WWW: <<http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rnm/historie-a-soucasnost-rady-15074>>.
- Www.volby.cz. 1992.** [online]. 1992 [cit. 2010-12-12]. Volby do Sněmovny lidu Federálního shromáždění konané ve dnech 5. - 6. 1992 na území České republiky. Dostupné z WWW: <<http://www.volby.cz/pls/sl1992/u4>>.
- Www.volby.cz. 1996.** [online]. 1996 [cit. 2010-12-12]. Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 31.5. - 1. 6. 1996. Dostupné z WWW: <<http://www.volby.cz/pls/ps1996/u4>>.
- Www.volby.cz. 1998.** [online]. 1998 [cit. 2010-12-12]. Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 19. - 20. 6. 1998. Dostupné z WWW: <<http://www.volby.cz/pls/ps1998/u4>>.

Legislativní dokumenty

- Listina základních práv Evropské unie.** *Úřední věstník Evropské unie* [online]. 2000-12-7, 2010/C 83/02, [cit. 2010-12-30]. Dostupné z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0389:0403:CS:PDF>>.
- Všeobecná deklarace lidských práv.** *OSN.cz* [online]. 1948-12-10. [cit. 2011-05-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf>>.
- Amsterodamská smlouva.** *Ec.europa.eu*. [online]. 1997-10-2 [cit. 2010-12-30]. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/ceskarepublika/pdf/amsterodamska_smlouva_cs.pdf>.
- Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.** *ASPI verze9+*, [server obce.aspi.cz], Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2000.
- Zákon č. 140/1961 Sb., Trestní zákoník.** *ASPI verze9+*, [server obce.aspi.cz], Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2000.
- Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod člověka a občana.** *ASPI verze9+*, [server obce.aspi.cz], Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2000.
- Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákon.** *ASPI verze9+*, [server obce.aspi.cz], Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2000.
- Zákon č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a hnutích.** *ASPI verze9+*, [server obce.aspi.cz], Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2000.
- Zákon č. 84/1990 Sb., o shromažďování.** *ASPI verze9+*, [server obce.aspi.cz], Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2000.
- Zákon č. 86/1950 Sb., Trestní zákon.** *ASPI verze9+*, [server obce.aspi.cz], Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2000.